

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mukaddes Büşra BAKIR

MEKÂTİB-İ RÜŞDİYYENİN BİRİNCİ SENESİNE MAHSUS – YENİ SARF-I OSMÂNÎ
(METİN-GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE ÇEVİRİ-TERİMLER DİZİNİ-TIPKIBASIM)

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mukaddes Büşra BAKIR

MEKÂTİB-İ RÜŞDİYYENİN BİRİNCİ SENESİNE MAHSUS – YENİ SARF-I OSMÂNÎ
(METİN-GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE ÇEVİRİ-TERİMLER DİZİNİ-TIPKIBASIM)

Danışman

Doç. Dr. Enfel DOĞAN

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Mukaddes Büşra BAKIR'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı
Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Fatih ERBAY (İmza)

Üye (Danışman) : Doç. Dr. Enfel DOĞAN (İmza)

Üye : Prof. Dr. Ali CİN (İmza)

Tez Başlığı: Mekâtib-i Rüşdiyyenin Birinci Senesine Mahsus – Yeni Sarf-ı Osmânî
(Metin-Günümüz Türkçesine Çeviri-Terimler Dizini-Tıpkıbasım)

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi :/....../202...

Mezuniyet Tarihi : 22/08/2024

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Mekâtib-i Rüşdiyyenin Birinci Senesine Mahsus – Yeni Sarf-ı Osmânî (Metin-Günümüz Türkçesine Çeviri-Terimler Dizini-Tıpkıbasım)” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Mukaddes Büşra BAKIR

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

.... / / 20...

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Büşra BAKIR
Öğrenci Numarası	202152042004
Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Enfel DOĞAN
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Mekâtib-i Rüşdiyyenin Birinci Senesine Mahsus – Yeni Sarf-ı Osmânî (Metin - Günümüz Türkçesine Çeviri-Terimler Dizini-Tıpkıbasım)
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2431866609
Rapor Tarihi	14.08.2024
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %9 Alıntılar dahil: %10
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,	
Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 200 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdeler sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim. Danışman Öğretim Üyesi Doç. Dr. Enfel DOĞAN İmza	

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
ÖNSÖZ.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

LATİN HARFLİ METİN

1.1. Sarf-ı Osmânî.....	8
1.1.1. Harf.....	8
1.1.2. Hareke.....	8
1.1.3. Kelime	9
1.1.3.1. İsim	9
1.1.3.1.1. İsm-i Cins	9
1.1.3.1.2. İsm-i Hâs	9
1.1.3.1.3. Ahvâl-i isim	10
1.1.3.1.4. İzâfet	11
1.1.3.2. Sıfat.....	12
1.1.3.2.1. İsm-i Aded	14
1.1.3.2.2. İsm-i İşâret.....	17
1.1.3.3. Zamir	18
1.1.3.3.1. Zamir-i Şahsî	18
1.1.3.3.2. Zamir-i İzâfî.....	19
1.1.3.3.3. Zamir-i Nisbî	19
1.1.3.3.4. Zamir-i Fiilî	20
1.1.3.3.5. Zamir-i Vasfî	20
1.1.3.4. Fiil.....	21
1.1.3.4.1. Masdar	21
1.1.3.4.2. Müsbet-Menfî	21
1.1.3.4.3. Fâ'il- Mef'ûl	23
1.1.3.4.4. Ma'lûm- Meçhûl.....	24

1.1.3.4.5. Mûte'addî - Lâzım	24
1.1.3.4.6. Tasrîf-i Ef'âl	25
1.1.3.4.7. Ef'âl-i Mürekkebe	30
1.1.3.4.8. Sîga-ı Rabtıyye	34
1.1.3.4.9. İsm-i Fâ'il - İsm-i Mef'ûl	36
1.1.3.5. Edât	37

İKİNCİ BÖLÜM

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE ÇEVİRİ

2.1. Osmanlıca Şekil Bilgisi	44
2.1.1. Harf	44
2.1.2. Hareke	44
2.1.3. Kelime	45
2.1.3.1. İsim	45
2.1.3.1.1. Cins İsim	45
2.1.3.1.2. Özel İsim	45
2.1.3.1.3. İsm-in Hâlleri	46
2.1.3.1.4. İsim Tamlaması	47
2.1.3.2. Sıfat	48
2.1.3.2.1. Sayı Sıfatları	50
2.1.3.2.2. İşaret İsm-i (İşaret Sıfatı, İşaret Zamiri)	53
2.1.3.3. Zamir	54
2.1.3.3.1. Kişi Zamiri	54
2.1.3.3.2. İyelik Zamiri	55
2.1.3.3.3. Bildirme Eki	55
2.1.3.3.4. Şahıs Eki	56
2.1.3.3.5. İsimden Sıfat Türeten -Ki	56
2.1.3.4. Fiil	57
2.1.3.4.1. Mastar	57
2.1.3.4.2. Olumlu-Olumsuz	57
2.1.3.4.3. Özne - Nesne	59
2.1.3.4.4. Etken- Edilgen	60
2.1.3.4.5. Geçişli - Geçişsiz	60
2.1.3.4.6. Fiillerin Çekimi	61

2.1.3.4.7. Birleşik Fiiller.....	66
2.1.3.4.8. Zarf Fiil (Sîga-i Rabtıyye)	69
2.1.3.4.9. Etken Çatılı Sıfat-Fiil- Edilgen Çatılı Sıfat-Fiil	72
2.1.3.5. Edat.....	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TERİMLER DİZİNİ VE SÖZLÜK

3.1. Osmanlıca-Türkçe	77
3.2. Türkçe-Osmanlıca	113
SONUÇ	119
KAYNAKÇA.....	124
EK 1- TIPKIBASIM.....	126
Ö Z G E Ç M İ Ş	187

KISALTMALAR

Ar.	Arapça
bk.	Bakınız
DLT	Divânu Lugâti't-Türk
çev.	Çeviren
ed.	Editör
Far.	Farsça
hzl.	Hazırlayan
T.	Türkçe
TDK	Türk Dil Kurumu
vb.	Ve başkaları, ve benzerleri, ve bunun gibi
vd.	Ve devamı

ÖZET

Üzerinde çalışmış bulunduğumuz *Yeni Sarf-ı Osmânî* adlı eser şekil bilgisine ait olup bir komisyon tarafından hazırlanmıştır. Elimizdeki metin onuncu baskı olup 1331(1912-1913) yılına aittir. Ortaokulun ikinci sınıf öğrencilerine yönelik hazırlanan eserde konunun özü anlatılmış, daha sonra bu anlatım alıştırmalarla desteklenmiştir.

Çalışmamız *Giriş, Latin Harfli Metin, Çeviri, Terimler Dizini, Sözlük ve Tıpkıbasım* bölümlerinden oluşmaktadır. Çalışmanın kapsamı eserin Latin harflere aktarılması, günümüz Türkçesine çevrilmesi ve terimler dizini esasına dayanmaktadır. Eserin Latinize edilmesi ve terimler dizininin ortaya konmasıyla ele aldığımız eser üzerinden dönemin dili, gramer anlayışı ve dil bilgisel terimleri hakkında fikir oluşturulmak istenmiştir.

Giriş bölümünde Anadolu/Osmanlı sahasında hazırlanan gramer kitapları zikredilerek bunlarla ilgili çalışmalara yer verilmiş, metin çalışması kısmında ise Arap harfli metin Latin harflerine aktarılmıştır. Eserin Türkiye Türkçesine çevirisi yapılırken terimlerin eserdeki anlamı dikkate alınmış, anlaşılır bir aktarım gözetilmiştir. Terimler dizini ile dönemin gramer terimlerinin ortaya konması, bu terimlerin açıklanması ve dil bilim çalışmalarına katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Osmanlı Türkçesi, Dil bilgisi, Sarf, Yeni Sarf-ı Osmânî

SUMMARY

FOR THE FIRST YEAR OF SECONDARY SCHOOLS -YENİ SARF-I OSMÂNÎ
(NEW MORPHOLOGY OF OTTOMAN TURKISH): TEXT- TRANSLATION INTO
MODERN TURKISH-TERMS INDEX- FACSIMILE

The *Yeni Sarf-ı Osmânî*, which we have been working on, belongs to morphology and was prepared by a commission. The text we have is the tenth edition and belongs to the year 1331 (1912-1913). In the work prepared for the second grade students of secondary school, the essence of the subject was explained and then this expression was supported with exercises.

Our study consists of Introduction, Text in Latin Letters, Translation, Index of Terms, Glossary and Facsimile. The scope of the study is based on the translation of the work into Latin letters, translation into modern Turkish and index of terms. With the Latinization of the work and the index of terms, it is aimed to create an idea about the language, grammatical understanding and grammatical terms of the period through the work we are dealing with.

In the introduction section, grammar books prepared in the Anatolian/Ottoman field are mentioned and studies related to them are included, and in the text study section, the text in Arabic script is transferred to Latin script. While translating the work into Turkey Turkish, the meaning of the terms in the work was taken into account and a comprehensible translation was observed. With the index of terms, it is aimed to reveal the grammatical terms of the period, to explain these terms and to contribute to linguistic studies.

Keywords: Turkish, Ottoman Turkish, Grammar, Morphology, New Morphology of Ottoman Turkish

ÖNSÖZ

Bir komisyon tarafından düzenlenen *Yeni Sarf-ı Osmânî* adlı eser ortaokullar için hazırlanmış bir ders kitabıdır. Altmış sayfadan meydana gelen kitap, harfin tanımı ile başlayıp Osmanlı Türkçesini oluşturan harfler ile devam etmektedir. Eserde hareke ve kelime hususlarına değinildikten sonra isim, isim tamlaması, sıfat, zamir, fiil, mastar gibi bölümlerle şekil bilgisi konuları ele alınmaktadır. Her konu açıklandıktan sonra örnekler verilmiş; varsa konuyla ilgili kural, istisna ve uyarılar ele alınmıştır. Yer yer ilgili sorular ve alıştırmalarla da konuların kavratılması sağlanmıştır.

Tezde temel olarak ele aldığımız nüsha 1331 (1912/1913) tarihli olup eserin onuncu baskısıdır. Kitabın ilk baskısı ise 1314 (1896/1897) yılında İstanbul Karabet Matbaası'nda yapılmış olup bugün İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda OE_TK_02745/02 numarası ile bulunmaktadır. Birinci baskıya eser incelemesi tamamlandıktan sonra ulaşılmıştır. Yapılan inceleme ve karşılaştırma sonucunda baskılar arasında dil bilgisel açıdan büyük farklar olmadığı saptanmıştır. İlk nüshada olup çalıştığımız nüshada bulunmayan “edat-ı cem” terimi ile ilk nüshada olmayan ve çalışmamızda yer alan “sîga-i rabtıyye” terimi bu farklara örnek teşkil etmektedir. İki nüsha arasındaki yıl farkı göz önünde bulundurulduğunda ilk baskıya kıyasla çalışmış olduğumuz nüshada yer yer ilave örnekler ve şeklen farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklara örnek vermek gerekirse çalışmamızda yer alan temrinler, başlıkların altında bulunurken ilk baskıda dipnotlarda verilmiştir. Yine ele aldığımız metinde konuların ardında verilen sualler, temrin adı altında dipnot olarak aktarılmıştır.

Çalışmamızda kullanılan terimlerin çoğu dönemin gramer şartlarından dolayı Arapça, Farsça sözcük ve tamlama şeklinde olup örneklerde genellikle Türkçe kelimeler kullanılmıştır. Eserin hazırlandığı tarih göz önünde bulundurulduğunda Osmanlı Türkçesinin son dönemlerini yansıttığı görülmektedir. Bu nedenle eserin Latinize edilirken günümüz Türkçesine uygun şekilde aktarılması tercih edilmiştir. Aktarım aşamasında Türk Dil Kurumunun *Yazım Kılavuzu* esas alınmış olup yalnızca terim olan sözcüklerin yazımında Arapça ve Farsça aslına uygun imla gözetilmiştir. Detaylı bir transkripsiyon uygulanmamış, dönemin dil özelliklerini korumak adına sadece nazal n /ŋ/ sesleri korunmuştur.

Metin içerisinde açıklamalarla birlikte verilen örnekler eğik olarak gösterilmiştir. Yine metin ve çeviri bölümlerinde köşeli ayraç içerisinde verilen sayılar ile metnin sayfa numarası, yay ayraç içerisinde gösterilen sayılarla ise satır numaraları ifade edilmiştir.

Metnin Türkiye Türkçesine çevirisi yapılırken sözcüklerin bağlam içerisindeki anlamı dikkate alınmıştır. Özellikle terimler anlamlandırılırken sözlüklerden yararlanmakla birlikte terimlerin metinde geçtiği kısımlar tek tek kontrol edilmiş ve bu kelimelerin karşıladığı anlamlar en doğru şekilde ifade edilmeye çalışılmıştır.

Dizin bölümü oluşturulurken Prof. Dr. Ceval KAYA'nın araştırmacılara sunduğu *Cibakaya* dizin programının 2.4.1 sürümü kullanılmıştır. Çalışmamızın terimler dizininin hazırlanması sırasında pek çok Türkçe sözlük, gramer terimleri sözlüğü, Türkçe dil bilgisi kitabı ve tezden faydalanılmıştır. Eserde geçen terimlerin Türkçe karşılıkları verilirken öncelikli olarak terimlerin eserdeki kapsamı göz önünde bulundurulmuştur. Bu terimlerin nerede geçtiği sayfa ve satır numaralarıyla belirtilmiş; metinde bu terimlerle ilgili örnek verilmişse bunlar da dizin kısmına eklenmiştir. Eserin tıpkıbasımı da çalışmanın sonuna ilave edilerek okuyuculara sunulmuştur.

Çalışmamın her aşamasında bana yol gösteren, tecrübelerini benimle paylaşan, anlayışını ve ilgisini benden esirgemeyen danışman hocam Sayın Doç. Dr. Enfel DOĞAN'a, *Cibakaya* dizin programının sahibi Prof. Dr. Ceval KAYA'ya ve hayatımın her döneminde beni destekleyen aileme saygı ve minnetlerimi sunuyorum.

GİRİŞ

“Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta; kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık; milleti birleştiren, koruyan ve ortak malı olan sosyal bir müessese; seslerden örülmüş muazzam bir yapı; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli andlaşmalar ve sözleşmeler sistemidir.” (Ergin, 2016:13)

Bu tanımdan hareketle dilin, insanlar için önemli bir iletişim aracı olduğu söylenebilir. Sağlıklı bir iletişim ise dilin kurallarının tespit edilerek doğru bir biçimde kullanılması ve bu kuralların sonraki nesillere aktarılması ile sağlanabilir.

Dil, insanlığın varlığından bu yana bir şekilde kendine yer bulmuş, belli kurallar dâhilinde varlığını sürdürmüş ve devamlı değişim içinde olmuştur. Söz konusu değişimler her dönemde o dönemin dil özelliğini yansıtan eserler üzerinden takip edilebilmektedir. Bu özellikleri takip edebileceğimiz en önemli eserler ise dil bilgisi kitaplarıdır.

Dil bilgisi, bir dilin en küçük birlikleri olan sesteki cümle yapısına kadar dilin bütün unsurlarını inceleyerek anlam bağlarını ele alan ve bunlarla ilgili kuralları ortaya koyan bir bilimdir. Çalıştığımız eserin adında geçen *sarf* kelimesi de dil bilgisi kapsamında şekil bilgisi için Osmanlı Türkçesinde kullanılan bir sözcüktür. Yine dönemin gramer kitaplarında sıkça ele alınan *nahiv*, cümle bilgisiyle sınırlıdır.

Türkçe dil bilgisi çalışmaları oldukça eskiye dayanmaktadır. Adı bilinen fakat elimize ulaşamayan ilk Türkçe gramer kitabımız *Kitâbü Cevâhiri'n-Nahv fî Lugâti't-Türk*'ün (*Türk Dilleri Söz Dizimi Cevheri Kitabı*) yazarı yine ilk Türkçe sözlüğümüz *Divânu Lugâti't-Türk*'ü kaleme alan Kaşgarlı Mahmud'dur.

Kaşgarlı Mahmud'un DLT'de bahsedilen bu kayıp eserinden sonra yazılan ilk dil bilgisi kitabı ise 16. yüzyılda Bergamalı Kadrî tarafından kaleme alınan *Müeyyessiretü'l-Ulûm*'dur. Anadolu sahasının ilk Türkçe gramer kitabı olan eser, Kanûnî Sultan Süleyman döneminde yaşadığı bilinen Bergamalı Kadrî tarafından Kanûnî'nin veziri İbrahim Paşa'ya ithafen yazılmıştır. *Müeyyessiretü'l-Ulûm* 1946 yılında Besim Atalay tarafından metin, dizin ve tıpkıbasım olarak yayımlanmıştır. Eser üzerinde pek çok çalışma yapılmıştır. 2002 yılında ise Esra Karabacak tarafından çeviriyazılı metin yayımlanmıştır.

Abdullah Ramiz Paşa tarafından 1866 yılında kaleme alınan *Emsile-i Türkiyye* adlı eser de önemli gramer kitaplarımızdandır. Osmanlı döneminin yenilik arayışında bulunduğu dönemde yazılan eser, gramerciliğin de yenilikçi yaklaşımından etkilenilerek kaleme alınmıştır. Bu eser Emir İçhem İdben tarafından 1999 yılında çeviriyazısı, sözlük, dizin, tıpkıbasım olarak çalışılmıştır.

Ahmet Cevdet Paşa ve Fuat Paşa'nın 1850 yılında birlikte hazırladıkları *Kavâid-i Osmâniye* öğrenciler için kaleme alınmış bir dil bilgisi kitabıdır. Bu eser Nevzat Özkan tarafından 2000 yılında yayımlanmıştır.

Yine Ahmet Cevdet Paşa'nın *Medhâl-i Kavâ'id* adlı eseri 1851 yılında yazılmıştır. Ders kitabı olarak hazırlanan eserin, esasen *Kavâ'id-i Osmâniyye*'nin sadeleştirilmiş şekli olduğu söylenebilir. Eserin içerisinde dibâce (ön söz), öğretmenler için bir bölüm, mukaddime (giriş), isim, sıfat, zamir, masdar, fiil gibi bölümler bulunmaktadır. Ahmet Cevdet Paşa'nın bu eseri 2000 yılında Nevzat Özkan tarafından çalışılmıştır. Çalışmada metin, terimler dizini, sözlük ve özgün metin bölümleri bulunmaktadır.

Gramercilik üzerine çokça çalışan Ahmet Cevdet Paşa'nın 1875'te yazdığı *Kavâ'id-i Türkiye* ve 1880'de yazdığı *Belâgat-ı Osmâniyye* adlı dil bilgisi kitaplarını da zikretmek gerekir.

Ali Nazima, dil bilgisine dair *Lisân-ı Osmânî* ve *Muhtasar Sarf-ı Osmânî* adlı eserleri kaleme almıştır. *Muhtasar Sarf-ı Osmânî* daha sonraları geliştirilerek *Yeni Muhtasar Kavâid-i Osmâniyye* adıyla tekrardan yayımlanmıştır. Zikredilen eserlerin yazılma amacı, öğrencilerin dil bilgisini daha basit bir şekilde kavramasını sağlamaktır.

Selim Sabit Efendi'nin 1881'de yazdığı iki önemli gramer kitabı olan *Sarf-ı Osmânî* ve *Nahv-i Osmânî* de öğrenciler için hazırlanmıştır. Selim Sabit Efendi'nin *Nahv-i Osmânî* adlı eseri Yakup Yiğit tarafından “*Selim Sabit'in Nahv-i Osmânî Adlı Eseri ve Türk Gramerciliğine Getirdiği Yenilikler*” adıyla yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır. Yine *Sarf-ı Osmânî* adlı eserini de “*Selim Sabit Efendi'nin Sarf-ı Osmânî Adlı Eserinin Çeviriyazısı-Terimler-Lügatçe-Metin*” ismiyle yüksek lisans tezi olarak Reyhan Salman ele almıştır.

Dil bilgisi alanında önemli eserler veren Manastırlı Mehmet Rıfat'ın 1885'te yazdığı *Külliyât-ı Kavâid-i Osmâniyye* adlı eser Fatih Kaya tarafından çalışılmıştır. Yine Manastırlı Mehmet Rıfat tarafından 19. yüzyılın sonlarında kaleme alınan *Mükemmel Osmanlı Sarfı* öğrencilere dil bilgisi öğretmek gayesiyle yazılmış olan gramer kitaplarından. Söz konusu eser üzerinde ise Ferhat Tamkoç metin, sözlük, terimler dizini ve tıpkıbasım içeren bir çalışma hazırlamıştır.

Sözlük çalışmalarıyla ön plana çıkan Şemseddin Sami, Türk dili üzerine çalışanlar arasında önemli bir yere sahiptir. “Şemseddin Sami Türkçenin kurallarını tespit etmeyi kendine iş edinirken genel anlamda dilin ne olduğunu da ele almış ve çağın dil bilimi çalışmalarını da Türkiye'ye getirmiştir.” (Hamit, 2018:12) Dille ilgili birçok eser kaleme alan Şemseddin Sami'nin 1892 yılında yazmış olduğu *Nev Usûl Sarf-ı Türkî* bunlardan biridir. Eser üzerinde Furkan Hamit'in metin, inceleme, terimler sözlüğü şeklinde bir çalışması bulunmaktadır.

1892’de Tahir Kenan tarafınca kaleme alınan *Kavâid-i Lisân-ı Türkî* lise öğrencileri için ders kitabı şeklinde dört defter olarak hazırlanmıştır. Eserde harf, hece, kelime, tamlama, cümle, kelâm, edat, isim, sıfat, zamir, mastar, fiil gibi konular ele alınmıştır. Eser, Leyla Karahan ve Ülkü Gürsoy tarafından metin, sözlük, terimler olarak çalışılmıştır.

Necip Asım Yazıksız’ın *Mükemmel Sarf ve Nahv-i Osmânî* adlı eseri şekil bilgisi ve söz dizimi olarak iki ana başlıktan oluşan bir gramer kitabıdır. Bu gramer kitabı, Halil İbrahim Ertürk ve Elif Gizem Karaoğlu tarafından metin, sözlük, tıpkıbasım olarak ele alınmıştır.

Dönemin önemli eserlerinden olan *Mufasssal Yeni Sarf-ı Osmânî* 1900 yılında Şeyh Ali Vasfî Efendi tarafından kaleme alınmıştır. Eser, okullarda okutulan dil bilgisi kitapları arasında yer almaktadır. Şeyh Vasfî’nin yazdığı bir diğer gramer kitabı da *Nahv-i Osmânî* adlı eserdir. Bu eser üzerine Osman Taştan’ın hazırladığı *Şeyh Vasfî’nin Nahv-ı Osmanî Adlı Eserinin İncelemesi* adlı yüksek lisans tezi bulunmaktadır.

Ahmet Rasim’in 1905’te kaleme aldığı *Yeni Usul Muhtasar Sarf-ı Türkî* adlı eser yine ders kitabı olarak kullanılmış olan dil bilgisi kitaplarımızdandır. Kitapta isim, mübhemat, ism-i işaret, sıfat, zamir, mastar, fiil, edat konuları yer almaktadır. Tuğba Özok eser ile yeni Türkçe ders programını (2006) karşılaştırmak üzere bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Türk diliyle ilgili birçok çalışma yapmış olan Ahmet Rasim’in başka bir gramer kitabı da *Yeni Usul Muallim-i Sarf* adlı eseridir. Ahmet Rasim’in bu eseriyle ilgili Şerife Sazak bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır.

İkinci Seneye Mahsus- Mufasssal Yeni Sarf-ı Osmânî adlı eser, bir komisyon tarafından hazırlanarak ortaokul ikinci sınıf öğrencilerine ders kitabı olarak okutturulmuştur. Kitapta söz, harf, kelime, isim, sıfat, zamir, fiil gibi dil bilgisi konuları ve alıştırmalar bulunmaktadır. Eser ile ilgili Recep Toparlı metin, sözlük ve gramer dizinleri içeren bir çalışma hazırlamıştır.

Mustafa Koç tarafından 1994 yılında hazırlanan yüksek lisans tezinde bazı eski harfli gramer kitapları ele alınarak toplu bir terimler dizini oluşturulmuştur.

Bizim incelediğimiz eser olan *Yeni Sarf-ı Osmânî* de Anadolu/Osmanlı sahasında kaleme alan gramer kitapları arasında yer almaktadır. Metnimizin *Medhâl-i Kavâid, Sarf-ı Osmânî, Mükemmel Osmanlı Sarfı* gibi gramer kitaplarıyla en önemli ortak yönü öğrenciler için hazırlanan bir ders kitabı niteliğinde olmasıdır. Ancak eser, bir yazar tarafından kaleme alınmamış olup komisyonca hazırlandığından yazarlar hakkında bilgi verilememektedir. Bu gramer kitabının en önemli özelliği öğrenciler açısından pratik bilgi aktarması ve bu bilgileri uygulama olanağı sağlamasıdır. Konular en yalın haliyle tanımlanmış, her tanımın ardından örneklere yer verilmiştir. Ayrıca konular metin şeklindeki temrin yani alıştırmalar ile desteklenmiştir. Kurallar ve uyarılarla konuların incelikli kısımlarına dikkat çekilmiş, sorular

ile öğrencilerden dönüt alınması sağlanmıştır. Ortaokul öğrencilerin dil bilgisi öğrenimi üzerine planlandığından eserin dilinin yalınlığı, alıştırılmalarda ve örneklerde kullanılan cümlelerin kısa ve günlük konuşma diline yakınlığı gözlenmiştir.

Eserde ilk olarak harfin tanımı ile başlanmış, daha sonra hûrûf-ı hecâyı oluşturan otuz iki Arap harfi sıralanmıştır. Hareke sisteminden bahsedilmiş ve ünlü harflerin yerine kullanılan hûrûf-ı imlâ (elif, vav, ye) harfleri anlatılmış ve bunların nasıl kullanıldığı ile ilgili örnekler verilmiştir. Sonrasında kelimenin tanımı yapılarak isim, sıfat, zamir, fiil, edat olarak sözcük türlerini sınıflandırılmıştır. İsimlerden başlanarak her sözcük türü alt başlıklarıyla ele alınmıştır.

Eserde isimler cins isim ve öze isim olarak iki kısımda incelenmiştir. İsimlerin müfred ve menfi olarak teklik ve çoklukları ele alınmıştır. Yine isimler başlığı altında yer alan ahvâl-i isim yani ismin hâllerine yer verilmiştir. Örnek isimler üzerinden yönelme, bulunma, ayrılma gibi hâlleri tertipli bir biçimde çekimlenmiş, izâfet başlığı ile isim tamlamasına değinilmiştir. Eserde, isim tamlaması üçe ayrılmış; lamiyye (belirtili isim tamlaması), beyaniyye (takısız isim tamlaması) ve teşbihiyye (benzetme ifadeli isim tamlaması) olarak sınıflandırılmıştır.

Diğer bir sözcük türü olan sıfatlarda öncelikle bir tanım yapılmış ve örneklerle yer verilmiştir. Daha sonra terkeb-i vasfî yani sıfat tamlaması hususuna değinilmiştir. Sıfat yapma şekillerinden bahsedilerek kurallı ve kuralsız sıfatları açıklanmış, bu sıfatlar tablo halinde örneklendirilmiştir. Sıfat başlığında ele alınan ism-i aded (sayı ismi) ve ism-i işâret (işaret ismi) açıklanmıştır. Sayı isimleri dörde ayrılmıştır. Bunlar doğal sayı, sıra sayı, üleştirme sayı ve kesir sayı adları olarak verilmiştir. Yine işret isimleri de o, bu, şu, öteki gibi kelimelerle karşılanmıştır. Bunlar ismin hallerine tabii tutularak tablo halinde çekimlerine yer verilmiştir.

Zamirler beş başlıkta ele alınmıştır: zamir-i şahsi (kişi zamiri), zamir-i izâfî (iyelik zamiri), zamir-i nisbî (bildirme eki), zamir-i fiilî (şahıs ekleri), zamir-i vasfî (sıfat yapan -ki).

Zamirlerden sonra fiil konusu anlatılmıştır. Bu başlık altında önce fiillerin müsbet (olumlu), menfi (olumsuz) yapılarına değinilmiştir. Daha sonra masdarlar ve masdar türleri anlatılmıştır.

Fiiller konusunda ele alınan fâil (özne) ve mefûl (tümleç) yapılarına yer verilmiştir. Günümüzde “fiilde çatı” başlığıyla incelediğimiz malum (etken), meçhul (edilgen), müteaddi (geçişli) ve lazım (geçişsiz) konuları aktarılmıştır. Tasrîf-i efâl (fiillerin çekimi) konusunda dokuz sığa (kip) tek tek verilmiş ve örnek fiiller üzerinde tüm kiplerin tekil ve çoğul olarak çekimi yapılmıştır.

Ef’âl-i mürekkebe (birleşik fiiller) bölümü beş gruba ayrılmıştır. Bunlardan fiil-i iktidârî (yeterlilik fiili) ve fiil-i ta’cîl (tezlik fiili) birleşik yapıli fiillerdendir. Fiil-i hikâye (hikâye birleşik çekimi), fiil-i rivâyet (rivâyet birleşik çekimi) ve fiil-i şartî (şartli birleşik çekim) ise

fiil-i i'ane denilen (idi, imiş, ise) ek-fiilleri karşılamaktadır. Metinde birleşik fiiller de tüm sîgalarda tablo hâlinde çekimlenmiştir.

Fiil konusuyla ilişkili olan başka bir başlık da sîga-i rabtıyyedir. Zarf-fiil olarak karşılık bulan bu terim altı başlıkta değerlendirilmiştir. Ancak bunlardan sîga-i sıla sıfat-fiili karşılamaktadır. Sîga-i atfiyye, sîga-i ta'kîbiyye, sîga-i tevkîtiyye, sîga-i ibtidâ'iyye ve sîga-i intihâ'iyye çeşitli zarf-fiil eklerinin sınıflandırılması şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Fiil hususunda son olarak ism-i fâil (etken sıfat-fiil) ve ism-i meful (edilgen sıfat-fiil) yapıları aktarılmıştır. Eserde incelenen son sözcük türü olan edatlardan altmış beş tanesi sıralanmış ne edatı oldukları belirtilmiştir.

Bu gramer kitabı tarafımızca ilk kez metin, çeviri, terimler dizini ve sözlüğü ile tıpkıbasım olarak çalışılmıştır. Çalışmamızın metin bölümünde eser Latin harflerine aktarılmış, transkripsiyon alfabesine gerek görülmemiştir. Ancak dönemin dil özelliklerinden biri olan nazal n işareti aktarım yapılırken korunmuştur. Arapça ve Farsça terimlerdeki uzun ünlüler gösterilerek orijinal imlâsı esas alınmıştır. Bu terimler dışındaki kelimelerin yazımında Türk Dil Kurumunun Yazım Kılavuzuna bağlı kalınmıştır. Metinde tahrip olduğu için okunamayan ancak bağlamdan hareketle tarafımızca okunmuş olan sözcükler dipnotta belirtirmiştir.

Günümüz Türkçesine çeviri yapılırken dönemin dil bilgisi kuralları ve kabulleri dâhilinde bir aktarım yapılmaya dikkat edilmiştir. Pek çok Osmanlıca sözlükten yararlanılmıştır.

Terimler dizini oluşturulurken günümüz grameri ve metindeki karşılıkları dikkate alınmıştır. Terimlerin metinde geçtiği yerlere gidilerek tek tek bakılmıştır. Terimlerin anlamına; tanım, örnekler ve metindeki kullanımlardan hareketle karşılık bulunmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte diğer gramer kitaplarındaki, sözlüklerdeki ve tezlerin dizin kısımlarındaki anlamlar da incelenmiştir.

Çalışmanın dizin bölümü iki kısımdan oluşmaktadır. Sözcükler ilk kısımda Osmanlıca-Türkçe olarak sıralanmış, kelimelerin geçtiği yerlerin sayfa ve satır numarası belirtilmiştir. Terimlerin köken bilgisi yay ayrıç içerisinde verilmiştir. Madde başlarıyla ilgili metinde kullanılan örnekler varsa bunlar tanımdan sonra yay ayrıç içerisinde eğik olarak gösterilmiştir. İkinci bölümde ise sözcükler Türkçe-Osmanlıca olarak sıralanmıştır. Alan çalışanlarına kolaylık sağlamasını amaçlanarak bilinen gramer terimlerinin o dönemdeki karşılıkları kısaca verilmiştir.

Dönemin dil özelliklerinin, anlayışının ve gramer terimlerinin ortaya konmasını amaçlayan bu çalışmanın ilim dünyasına faydalı olmasını umuyoruz.

BİRİNCİ BÖLÜM
LATİN HARFLİ METİN

MEKÂTİB-İ RÜŞDİYYENİN BİRİNCİ SENESİNE MAHSÛS

YENİ SARF-I OSMÂNÎ

Ma'arif-i 'umûmiyye nazâret-i celîlesi cânib-i 'âlîsinden 'ummûm mekâtib-i rüşdiyyede okutturulmak üzere komisyon mahsusunda tertip ettirilmiştir.

Sahîb ve nâşirî

Onuncu tab'

Şeyh Vasfî Efendi'nin mühr-i mahsûsunu hâvî bulunmayan nüshalara sahte nazarıyla bakılır ve her hakkı muharririne 'aittir.

İstanbul
«Kasbar Matbaası» Vezir Han numara 48
1331

MEKÂTİB-İ RÜŞDİYYENİN BİRİNCİ SENESİNE MAHSÛS
YENİ SARF-I OSMÂNÎ

Ma'arif-i 'umûmiyye nazâret-i celîlesi cânib-i 'âlîsinden 'ummûm mekâtib-i rüşdiyyede okutturulmak üzere komisyon mahsusunda tertip ettirilmiştir.

Sahîb ve nâşirî

Onuncu tab'

Şeyh Vasfî Efendi'nin mühr-i mahsûsunu hâvî bulunmayan nüshalara sahte nazarıyla bakılır ve her hakkı muharririne 'aittir.

İstanbul

«Kasbar Matbaası» Vezir Han numara 48

1331

[2] (1) Bismillâhirrahmanirrahîm

1.1. (2) Sarf-ı Osmânî

(3) Malumdur ki lisan kelimelerden, kelimeler de harflerden teşekkül eder.

1.1.1. (4) Harf

(5) Harf: Manası olmayıp teşkîl-i kelimâtta kullanılan lafza (6) denir. Mesela: [*insan, arslan, hane, çiçek*] kelimelerini teşkil (7) eden harflerden hiçbirisinin manası yoktur.

(8) Lisân-ı Osmânîyi teşkîl eden harfler otuz ikidir:

şın=ش sin=س je=ژ ze=ز re=ر zel=ذ dal=د hı=خ ha=ح çim=چ cim=ج se=ث te=ت pe=پ be=ب elif=ا
vav=و nun=ن mim=م lam=ل kef=ك kaf=ق fe=ف ğayın=غ ayın=ع zı=ظ tı=ط dad=ض sad=ص
ye=ی lamelif=لا he=ه

(12) Bunlara «hurûf-ı hecâ» ıtlak olunur. (13) «kef» dört türlü okunur:

(14) Birincisi [*kelam*] kelimesinde olduğu gibi ki buña «kâf-ı Arabiyye»

(15) ikincisi [*dîğ*] kelimesinde olduğu gibi ki buña da «kâf-ı Farîsiyye» (16) denir.

[3] (1) Üçüncüsü [*deñiz*] kelimesinde olduğu gibi ki buña «kâf-ı nuniyye» (2) yahut «sâğır kâf» dördüncüsü [*eğri*] kelimesinde olduğu (3) gibi ki buña dahi [kâf-ı yâiyye] tabir olunur,

(4) Başka Misâller:

(5) Kâf-ı Arabiyyeye: kerem, zeki, melik.

(6) Kâf-ı Farisiyyeye: gevher, şigâr, bâng.

(7) Kâf-ı nuniyyeye: beñzer, soñ.

(8) Kâf-ı yâiyyeye: değırmen, beğ.

1.1.2. (9) Hareke

(10) Hareke üçtür: fetha, kesre, zamme.

(11) Lisanımızda (/elîf - /vav- /he- /ye) harfleri hareke makamında (12) kullanılıp (/elîf) fetha-i sakîleye, (/vav) zammeye, (/he) fetha-i hafîfiye, (13) (/ye) kesrîye alâmet olarak yazılır. Bunlara «hurûf-ı imlâ» (14) denir, sadaları yoktur. Mesela: [*yaz*] kelimesindeki (/elîf) (15) fetha-i sakîleye alamet olmak üzere yazılmıştır. Sadası da yoktur.

(16) Harekesi olan harfe müteharrik, olmayana da sâkin denir.

(17) Mesela [*mektep*] kelimesinde (/mim) müteharrik, (/kef) sâkin, (/t) (18) müteharrik, (/b) sâkindir.

(19) Hurûf-ı imlâdan her birisi için birer misal:

[4] (1) Elif /ا/ : elma, yaz.

(2) Vav /و/ : su, kum.

(3) He /ه/ : dere, kelebek.

(4) Ye /ي/ : gemi, ip.

(5) **Temrin [*]¹**

(6) Aşağıdaki kelimelerde bulunan kâflar ile hurûf-ı imlâ tayin (7) olunacak:

(8) [*kel, yeñi, görmek, dağ, dil, yüz, yemek, (9) kef, yenilmek, süpürmek, şeker, soba, siva, (10) yaprak, söz, boya, renk, kerem, tekmi, felek*]

(11) Sual: Lisan nelerden teşekkül eder? Harf neye derler? Lisân-ı Osmânîyi (12) teşkil eden harfler kaçtır? (/ك/ kef) harfinin neveleriyle suret-i telaffuzları (13) nasıldır? Hareke kaçtır? Lisanımızda hareke makamında hangi harfler kullanılır? (14) O harflere ne denir? Harekesi olan harf ile harekesiz harfe ne ad (15) verilir?

1.1.3. (16) Kelime

(17) Kelime: Manalı lafza denir. Beş nevidir: İsim, sıfat, (18) fiil, zamir, edat.

1.1.3.1. (19) İsim

(20) İsim: [*Ahmed, İstanbul, nil, at, ağaç, su, akıl.*

(21) [*] Temrîn alıştırma için devam üzere çalıştırmak demektir.

[5] (1) *ruh*] gibi eşhas, hayvanat ve eşyayı gösteren kelimelere denir.

(2) İsim iki kısımdır: İsm-i cins, ism-i hâs.

1.1.3.1.1. (3) İsm-i Cins

(4) İsm-i Cins: [*İnsan, şehir, arslan, vicdan*] (5) gibi manasında umumiyet bulunan kelimeye denir.

1.1.3.1.2. (6) İsm-i Hâs

(7) İsm-i Hâs: [*İbrahim- Trabzon- Dicle*] gibi muayyen olan (8) bir şahıs veya bir şey gösteren kelimeye denir.

(9) Müfred: Bire delâlet eden kelimeye denir.

(10) Cem': Birden ziyâdeye delalet eden kelimeye denir.

(11) Kaide: Türkçede müfred kelimeyi cem' yapmak için sonuna (12) (-lar) ilave olunur.

¹ Bu ifade orijinal metnin ilgili sayfasına dipnot olarak düşülmüştür.

- (13) MÜFRED CEM'
 (14) kalem kalemler
 (15) çocuk çocuklar
 (16) yazı yazılar

(17) **Temrîn**

(18) Aşağıdaki kelimelerden ism-i cinsler ile ism-i hâslar tefrik olunacak:

(19) [Mekke, Medine, İstanbul, hane, Süleyman, deniz, (20) çocuk, Marmara, Tuna, Ömer, Osman, balık.

[6] (1) hurma, nehir, nil, Paris, şehir, Şiraz, cam, (2) sürahi, soba, coğrafya, bülbül, çiçek, Avrupa, (3) elma, İskodra]

(4) Aşağıdaki kelimelerden müfred olanları cem', cem' olanları müfred (5) yapılacaktır:

(6) [fen, tarih, seccade, kitaplar, cetvel, (7) vapurlar, kayıklar, çanta, kâğıt, tabak, bağçeler, (8) eller, emel, vicdan, yürek]

1.1.3.1.3. (9) Ahvâl-i isim

(10) Ahvâl-i İsim: İsimlerin ibare arasında girdikleri şekle (11) denir, yedi türlüdür:

(12) 1. «Mücerred» : Kelimenin hâl-i asliyesidir: (insan) gibi

(13) 2. «Mef'ulün-bih» : Mücerredin sonuna (/ى/ ye) ilave olunur: (14) [insanı] gibi.

(15) 3. «Mef'ulün-ileyh» : Mücerredin sonuna (/ه/ he) ilave olunur: (16) (insana) gibi.

(17) 4. «Mef'ulün-fih» : Mücerredin sonuna (/ه/ -DA) ilave (18) olunur: (insanda) gibi.

(19) 5. «Mef'ulün-anh» : Mücerredin sonuna (/ن/ -DAn) ilave (20) olunur: (insandan) gibi.

[7] (1) 6. «Muzâfun-ileyh» : Mücerredin sonuna (sağır kâf) ilave (2) olunur: (insanın) gibi.

(3) 7. «Muzâf» : Mücerredin sonuna (/ى/ ye) ilave olunur: (4) (insanı) gibi

(5) Kaide: Mücerred bir ismin son harfi mütcharrik olursa (6) ahvâl-i isim alametleri şu şekilde yazılır:

(7) Mücerred= baba, oda, kapı, gemi.

(8) Mef'ulün-bih için (/ى/ -yI)= babayı, odayı, kapıyı, (9) gemiyi gibi.

(10) Mef'ulün-ileyh için: (/ه/ -yA)= babaya, odaya, kapıya, (11) gemiye gibi.

(12) Mef'ulün-fih için: (/ه/ -dA)= babada, odada, kapıda, (13) gemide gibi.

(14) Muzâfun-ileyh için: (/ك/ -nIn)= babanın, odanın, kapının, (15) geminin gibi.

(16) Muzâf için: (/سى/ -sI)= babası, odası, kapısı, (17) gemisi gibi.

(18) İhtar: [su] kelimesinin muzâfun-ileyh hâli şâz olarak (19) [suyun]. Muzâf hâli de [suyu] gelir. Misal: [Suyun rengi, (20) deniz suyu]

(21) Sual: Ahvâl-i isim neye denir? Hangileridir?

[8] (1) Temrîn

(2) Aşağıdaki mücerred isimlerin yedi hâli yazılacak:

(3) [*edep, rüzgâr, safâ, çiçek, arzu, ders, (4) tokmak, nutuk, oda*]

(5) Kaide: Sonunda (/ق/ kâf), (/ج/ cim) bulunan Türkçe ism-i mücerredlerde (6) mezkûr harfler harekelenirse (/ق/ kâf) gayın ve (7) (/ج/ çim) cim olur.

(8) Misâl

	(9) MÜCERRED	MEF'ULÜN-BİH	MEF'ULÜN İLEYH	MUZÂFUN-İLEYH
(10) /ق/ kâf	toprak	toprağı	toprağa	toprağın
(11) /ج/ çim	kireç	kireci	kirece	kirecin

(12) Bir heceli kelimeler bu kaideden müstesnadır:

	(13) MÜCERRED	MEF'ULÜN-BİH	MEF'ULÜN-İLEYH	MUZÂFUN-İLEYH
(14) /ق/ kâf	ok	oku	oka	okun
(15) /ج/ çim	üç	üçü	üçe	üçün

1.1.3.1.4. (16) İzâfet

(17) İzâfet: (*kitabın kabı*), (*yazı kâğıdı*), (*çoban (18) çeşmesi*), (*erik ağacı*), (*demir kalem*), (*göñül kâbesi*), (19) (*limon ayvası*) gibi bir ismin diğer bir isme manaca merbut (20) bulunmasına derler.

(21) Bu isimlerden evvelkine «muzâfun-ileyh», ikincisine «muzâf» **[9]** (1) tabir olunur. Muzâfun-ileyh ile muzâfın ikisine birden «terkîb-i (2) izâfî» denir.

(3) İzâfet üç nevidir: (Lâmiyye), (Beyâniyye), (Teşbîhiyye).

(4) 1. İzâfet-i Lâmiyye: Muzâf, muzâfun-ileyhe mahsus veya (5) muzâfun-ileyhin mülkü olduğu anlaşılan izâfettir. Muzâfun-ileyhin (6) ahirinde (kâf-ı nûniyye), muzâfın ahirinde (/ى/ ye) harfi bulunur:

(7) *Ahmed'in kitabı*

(8) *Hocanın odası gibi*

(9) Bu terkiplerden kitaba Ahmed'in malik olduğu ve oda dahi (10) hocaya mahsus bulunduğu anlaşılır.

(11) Kaide: Muzâf, muzâfun-ileyhe mahsus veya muzâfun-ileyhin (12) mülkü olduğu anlaşılmayıp da kelimelerin ikisi birden bir yere alem (13) yahut bir nev' şahıs veya şeye isim olursa muzâfun-ileyhin ahirindeki (14) (/ك/ kâf) hazfedilir:

(15) *paşa bağçesi*

(16) *mahalle bekçisi*

(17) *müdür odası gibi*

(18) Temrîn

(19) Aşağıdaki kelimelerden her birinin hangi hâlde bulundukları beyan olunacak:

(20) [*Ahmed'in, terbiyeyi, haneden, mektepte, şakirt*, (21) *hocası, tepsi, perdeye, derece, bağçenin, bağın, ayağa*]

[10] (1) 2. İzâfet-i Beyâniyye: Muzâfun-ileyh muzâfın nev'ni veya neden (2) yapıldığını bildiren izâfettir.

(3) Kaide: Muzâfun-ileyh muzâfın nev'ni gösteren izâfet-i (4) beyânîlerde muzâfun-ileyhin ahirinde (/ک/ kâf) bulunmaz: [*elma ağacı*, (5) *deniz suyu*].

(6) Kaide: Muzâfun-ileyh muzâfın neden yapıldığını ifade eden (7) izâfet-i beyâniyyelerde ne muzâfun-ileyhin ahirinde (/ک/ kâf) ne de muzâfın (8) ahirinde (/ی/ ye) bulunur: [*demir kalem, tahta minare*] gibi.

(9) 3. İzâfet-i Teşbîhiyye: Muzâfun-ileyh muzâfa, muzâf muzâfun-ileyhe (10) benzetilmek için söylenilen izâfettir: [*ilim deryası, vişne* (11) *eriği*] gibi.

(12) Kaide: İzâfet-i teşbîhiyyede dahi izâfet-i beyâniyyede olduğu (13) gibi muzâfun-ileyhin ahirinde [/ک/ ın, /نک/ nın] yoktur.

(14) Temrîn

(15) Aşağıdaki terkîb-i izâfetlerin hangi nev'den oldukları beyan edilecek:

(16) [*dağın tepesi, çocuğun oynacağı, okumanın fâ'idesi*, (17) *fener bağçe, Van kedisi, köyün yolu, mahalle cami, limon çekirdeği*, (18) *deve kuşu, tarih kitabı, hocaların kitabı, demir kürek, keçi* (19) *sütü, mahalle bekçisi, Marsilya kiremidi, kestane ağacı, gümüş* (20) *köstek, kahve değirmeni, altın saat*]

(21) Sual: İzâfet neye derler? Kaç nev'dir? Her nev'den üçer (22) misal bulunacak:

1.1.3.2. [11] (1) Sıfat

(2) Sıfat: İsimlerin ahvalini eşkâlini vesair evsafını gösteren (3) kelimelerdir. Mesela: [*zeki adam*], [*yeşil yaprak*], [*acı su*], (4) [*büyük şehir*] denildikte (zeki), (yeşil), (acı), (büyük) (5) kelimeleri yanındaki isimlerin nasıl olduklarını gösterdiklerinden sıfat (6) oldukları fark edilir.

(7) Bu misallerde görüldüğü vech ile yanlarında (adam), (yaprak), (8) (su), (şehir) gibi sıfatla birleşen isimlere mevsûf tabir olunur.

(9) Türkçe, kaidesine göre sıfat evvel, mevsûf sonra gelir.

(10) (*Büyük şehir*) misalinde olduğu gibi böyle sıfat ile mevsûftan (11) teşekkül eden mürekkebata «terkîb-i tavsîfî» denir.

(12) İhtar: Bir kelimenin sıfat olduğunu anlamak için ondan (13) sonra (kimse, şey) lafızlarından birini getirip bir mana hâsıl (14) etmek kâfidir.

(15) Mesela [*zengin, fena*] kelimeleri bir sıfattır. Çünkü [*zengin* (16) kimse], [*fena* şey] denebilir.

(17) (*Oda, akıl*) kelimeleri sıfat olmayıp isim olduklarından (18) bunların yanlarına zikrolunan lafızlar getirilerek (oda kimse), (19) (akıl şey) denecek olsa bir mana çıkarılamaz.

(20) Kaide: Türkçe terkîb-i tavsîfîlerde mevsûf olan isimler **[12]** (1) cem' olsa da sıfatları daima müfred olarak irat olur. [*büyük* (2) *evler*] denilir. [*büyükler evler*] denilmez.

(3) [*Küçükler büyüklere itaat etmelidir*] ibaresinde olduğu (4) gibi bazen sıfatlar cem' hâlinde zikredilebilirse de, bu surette (5) mevsûfları bulunmamak şarttır. Böyle (büyükler) (küçükler) (6) denilmesi [*büyük adamlar*] [*küçük adamlar*] takdirindedir.

(7) Sıfat iki türlüdür: (semâ'î), (kıyâsî)

(8) 1. Sıfat-ı semâ'îyye, kaide ile yapılmayıp esasen sıfat olan (9) kelimelerdir: [*kırmızı, tembel, fena*] gibi.

(10) 2. Sıfat-ı kıyâsiyye, bazı isimler ile semâ'î sıfatların (11) sonuna: [-li, -lu, -ci, -ca, -sı, -msı, -lik, -lık, -sız, (12) -mtrak, -mtrek, -Cık, -Cık, -Ceğiz, -Cağız] gibi lafızlar ilave (13) olunarak hâsıl olur.

(14) **Temrîn**

(15) Aşağıdaki kelimelerden hangilerinin isim, hangilerinin sıfat olduğu (16) tefrik edilecek:

(17) [*dua, hava, kalem, uzun, çocuk, ahmak, yuvarlak*, (18) *şişe, siva, sıcak, beyaz, sert, hafif, derin, taş*, (19) *geniş, Edirne, ateş, parlak, renk, güzel, çürük*, (20) *garip, yakın*]

[13] (1) İsimlerden kıyâsî sıfat teşkiline misal:

(2) İSİM	SIFAT-I KİYÂSİYYE
(3) edep	edepli
(4) yakışık	yakışıklı
(5) suç	suçlu
(6) süs	süslü
(7) sahlep	sahlepçi
(8) Türk	Türkçe
(9) imtihan	İmtihansı
(10) dolap	dolabımsı
(11) gece	gecelik

(12) bayram	bayramlık
(13) akıl	akılsız
(14) hane	hanecik
(15) kitap	kitapçık
(16) Adam	adamcağız
(17) kuş	kuşcağız

(18) Semâ'î sıfatlardan kıyâsî sıfat teşkiline misâl:

(19) SIFAT-I SEMÂ'ÎYYE SIFAT-I KİYÂSÎYYE

(20) hafif	hafifçe
(21) kuru	kuruca
[14] (1) abdal	abdalımsı
(2) ekşi	ekşimtirek
(3) acı	acımtırak
(4) körpe	körpecik
(5) kısa	kısacık

(6) **Temrîn**

(7) Sual: Sıfat kaç kısımdır? Her kısım tarif edilecek:

(8) Aşağıdaki sıfatların hangi kısma ait olduğu tefrik olunacak:

(9) [Edirneli, Arapça, soğukça, sıcak, leziz, sarımsı, (10) zorlu, cansız, beyaz, uzun, yumuşak, kitapçı, abdalımsı, (11) gelinlik, taze, bayatça]

1.1.3.2.1. (12) İsm-i Aded

(13) İsm-i aded: Sayıların adıdır. Dört kısımdır:

(14) Birincisi: [aded-i tabî'î]dir: [bir, iki, üç, beş, (15) on, yirmi, elli, yüz bin, milyon] ilâ-âhir gibi.

(16) İkincisi: [aded-i vasfî]dir ki aded-i tabî'îlerin ahirine (17) (/نجى/ -ncî) ilave olunarak hâsıl olur.

(18) **Misal**

(19) ADED-İ TABÎ'Î ADED-İ VASFÎ

(20) bir	birinci
(21) üç	üçüncü
[15] (1) on	onuncu
(2) yüz	yüzüncü

(3) İhtar: [*iki, altı, yedi, yirmi, elli*] aded-i (4) tabî'îleri vasfîyye suretine girince sonlarındaki (/ع/ ye)ler (5) hazfolunur.

(6) **Misal**

(7) ADED-İ TABÎ'Î	ADED-İ VASFÎ
(8) iki	ikinci
(9) altı	altıncı
(10) yedi	yedinci
(11) yirmi	yirminci
(12) elli	ellinci

(13) Üçüncüsü: [aded-i kesrî]dir ki malum bir miktarın (14) yine malum bir kısmını gösterir, kısmı alınan miktara (/ء/ -DA) ilave (15) olunur.

(16) **Misal**

(17) ADED-İ TABÎ'Î	ADED-İ KESRÎ
(18) üç	üçte bir
(19) on	onda iki
[16] (1) yüz	yüzde on
(2) bin	binde elli

(3) Dördüncüsü: [aded-i tevzî'] dir ki bir miktarın müsavî surette (4) ayrılıp dağıtılmasını bildirir. Aded-i tabî'îyyenin son harfine (5) meftuh kılınarak- bir (/ر/ re) ilave olunur.

(6) **Misâl**

(7) ADED-İ TABÎ'Î	ADED-İ TEVZÎ'
(8) bir	birer
(9) üç	üçer
(10) beş	beşer
(11) sekiz	sekizer
(12) on	onar
(13) otuz	otuzar gibi

(14) İhtar: [*iki, altı, yedi, yirmi, elli*] aded-i (15) tabî'îleri tevzîyye suretine girince sonlarına (/ر/ re)den evvel (16) bir de (/ش/ şe) getirilir.

(17) **Misal**

(17) ADED-İ TABÎ'Î	ADED-İ TEVZÎ'
(19) iki	ikişer
[17] (1) altı	altışar
(2) yedi	yedişer
(3) yirmi	yirmişer
(4) elli	ellişer gibi

(5) İhtar: Dört aded-i tabî'îsiniñ nihayetindeki (/ت/ te) harfi (6) harekelenecek olursa (/د/ d) harfine münkalip olur.

(7) Mücerred	dört
(8) Mef'ûlün-bih	dördü
(9) Muzâf	dörde
(10) Mef'ûlün-ileyh	dördün
(11) Muzâfun-ileyh	dördüncü
(12) Aded-i vasfî	dörder
(13) Aded-i tevzî'	

(14) İhtar: [sekiz kuruş, onuncu ev, üçer kitap] (15) sözlerinde görüldüğü vecih ile sayılar² daima bir isme ait (16) bulunduklarında sıfat itibar olunur.

(17) İhtar: İsm-i adedlerde dahi ahvâl-i isim caridir.

(18) **Temrîn**

(19) Aşağıdaki cümlede bulunan ism-i adedler ayrılacak ve hangi kısımlardan (20) oldukları beyan edilecek:

[18] (1) [Cennetmekân Fatih Sultan Mehmet Han Hazretleri Osmanlı padişahlarının (2) yedincisidir. Cenab-ı Hak dört büyük kitap inzal buyurmuştur. (3) Peygamber-i zîşanımız efendimiz hazretleri rebîülevvelin on ikinci gecesini dünyayı (4) teşrif buyurmuşlardır. Dünyanın dörtte bir kısmı kara ve dörtte üç (5) kısmı denizdir. Bir günah çoktur, biñ taat azdır. İnsan (6) birinci derecede kendi lisanının kavaidini tahsile kalkışmalıdır. Talebe (7) evvelki sene mevki-i imtihana üçer üçer celp olunmuş idi. Mülkiye (8) memurları her ay maaşlarından yüzde beş kuruş verirler ki bu para (9) saye-i şahanede kendilerinin ve ailelerinin maişet-i müstakbelelerini temin eder.

² Metinde sayılı yazıyordu. Anlamdan hareketle tarafımızca sayılar olarak okunmuştur.

(10) Sekiz günlük ömür için dokuz gün çalışmalıdır. Hulefa-i abbasiyyenin (11) beşincisi olan Harun Reşid, tarihte ancak binde bir âdeme (12) müyesser olur bir güzel nam bırakmıştır. Geçen sene sınıfların çalışkan (13) şakirtlerine mükâfat olarak dörder kitap verilmiş idi. On iki (14) ay bir senedir, bir gün yirmi dört saattir. Mimar Sinan Süleymâniyye (15) Şehzade Camii şeriflerini bina eden üstad-ı şehirdir, (996)da yüz yaşında (16) vefat etmiştir. İnsanlar dört turlüdür: Birincisi, bilir bildiğini de bilir, (17) işte o âlimdir oña sormalı. İkincisi, bilir fakat bildiğini bilmez, (18) işte o nâsîdir. Ona ihtar etmeli. Üçüncüsü bilmez, bildiğini de (19) bilir, işte o müstersîd[d]ir, onu irşat etmeli. Dördüncüsü bilmez, (20) bilmediğini de bilmez, işte o cahildir. Ondan sakınmalı. Mekteb-i sultanide (21) iki yüz yirmi altı numaralı büyük biraderim Asaf Efendi sınıfının (22) birincisidir. Bu sene ikimiz de üçer mükâfata nail olduğumuzdan pederimiz (23) yüzer kuruş atıyye verdi.]

1.1.3.2.2. (24) İsm-i İşâret

(25) İsm-i işâret: Bir şeyi göstermek³ (26) [bu-şu- o] lafızlarıdır.

[19] (1) (bu) lafzı yakındaki, (şu) biraz uzaktaki, (o) (2) lafzı ise daha uzaktaki şeyi göstermek için kullanılır.

(3) Bunların gösterdikleri şeylere sarf-ı ıstılahınca (müşârün-ileyh) (4) tabir olunur. Mesela:

(5) bu	kitap
(6) şu	kalem
(7) o	dağ

(8) denildikte (*bu, şu, o*) ism-i işâret, (*kitap, kalem*, (9) *dağ*) kelimeleri de onların müşârün-ileyhidir.

(10) İhtar: [bu, şu, o] ism-i işâretlerinin cem'i (11) [*bunlar, şunlar, onlar*] gelir.

(12) İsm-i işâretlerin ahvali ber-verch-i atidir:

(13) Müfredlerine Misal

(14) MÜFRED	MEF'ÛLÜN-BİH	MEF'ÛLÜN-İLEYH	MUZÂFUN-İLEYH
(15) bu	bunu	buna	bunuñ
(16) şu	şunu	şuna	şunuñ
(17) o	onu	ona	onuñ

³ Burada yer alan ifade metinde silinmiştir.

(18) **Cem'lerine Misal**

(19) MÜCERRED	MEF'ÛLÜN-BİH	MEF'ÛLÜN-İLEYH	MUZÂFUN-İLEYH
(20) bunlar	bunları	bunlara	bunlarıñ
[20] (1) bunlar	şunları	şunlara	şunlarıñ
(2) onlar	onları	onlara	onlarıñ

(3) İhtar: Bu üç ism-i işâretin muzâf hâlleri yoktur.

(4) [*bura, şura, ora*] lafızları dahi ism-i işâret olup (5) bunlar bir mahal göstermek için kullanılır. Cem'leri:

(6) [*buralar, şuralar, oralar*]dır.

(7) **Ahvâli**

(8) MÜCERRED	MEF'ÛLÜN-BİH	MEF'ÛLÜN-İLEYH	MUZÂFUN-İLEYH	MUZÂF
(9) buralar	buraları	buralara	buralarıñ	buraları
(10) şuralar	şuraları	şuralara	şuralarıñ	şuraları

(11) [öteki, beriki] kelimeleri de ism-i işârettir. Evvelkiler gibi (12) mef'ûlün-bih, mef'ûlün-ileyh, muzâfun-ileyh olurlar. Cem'lerinde (13) [*ötekiler, berikiler*] denir. [*işbu*] lafzı dahi ism-i (14) işâret gibi kullanılabilir.

1.1.3.3. (15) Zamir

(16) Zamir: beş nev'dir: [zamir-i şahsî- zamir-i izâfî- (17) zamir-i nisbî- zamir-i fiilî- zamir-i vasfî]

1.1.3.3.1. [21] (1) Zamir-i Şahsî

(2) Zamir-i Şahsî: [*ben, sen, o*] kelimeleridir. «ben» (3) mütekellime, «sen» muhataba, «o» gâibe mahsustur [1].

(4) Bunlar da şu suretle cem'lenirler:

(5) CEM'İ MÜTEKELLİM	CEM'İ MUHÂTAB	CEM'İ GÂ'İB
(6) biz	siz	onlar

(7) Zamir-i şahsîlerde dahi ahvâl-i isim caridir. Ancak muzâf (8) hâli yoktur.

(9) Zamir-i şahsîlerin müfredlerinin ahvâli:

(10) MÜFRED	MEF'ÛLÜN-BİH	MEF'ÛLÜN-İLEYH	MUZÂFUN-İLEYH
(11) ben	beni	bana	benim
(12) sen	seni	sana	senin
(13) o	onu	ona	onun

(14) Zamir-i şahsîlerin cem'lerinin ahvali:

(15) MÜCERRED MEF'ÛLÜN-BİH MEF'ÛLÜN-İLEYH MUZÂFUN-İLEYH

(16) biz bizi bize bizim

(17) [1] Mütেকellim söz söyleyen, muhâtab söz söylenen, gâib hazır (18) olmayıp da kendinden bahsedilendir.⁴

[22] (1) siz sizi size sizin

(2) onlar onları onlara onların

1.1.3.3.2. (3) Zamir-i İzâfî

(4) Zamir-i İzâfî: Muzâf hâlindeki kelimelerin sonuna ilave (5) olunan zamirlerdir:

	(6) MÜFRED	CEM'
(7) mütেকellim	-m /م/	-miz /مز/
(8) muhâtab	-ñ /ك/	-ñiz /كز/
(9) gâib	-I /ى/	-I /ى/

(10) Misal

(11) benim kitabım	bizim kitabımız
(12) seniñ aklın	siziñ aklınız
(13) onun kalemi	onların kalemi

(14) Misal

(15) MÜCERRED	MEF'ÛLÜN-BİH	MEF'ÛLÜN İLEYH	MUZÂFUN-İLEYH
(16) kitabım	kitabımı	kitabıma	kitabımın
(17) kitabımız	kitabımızı	kitabımıza	kitabımızın
(18) aklın	aklını	aklına	aklının
[23] (1) aklınız	aklınızı	aklığınıza	aklınızın
(2) kalemi	kalemini	kalemine	kalemünün
(3) kalemleri	kalemlerini	kalemlerine	kalemlerinin

1.1.3.3.3. (4) Zamir-i Nisbî

(5) Zamir-i Nisbî: [*Ben talib-i marifetim, Siz iyi arkadaşısınız*] (6) cümlelerinde olduğu gibi haberlerin ahirine gelen zamirlerdir:

	(7) MÜFRED	CEM'
(8) Mütেকellim	-m /م/	-mız /مز/
(9) Muhâtab	-sın /سك/	-sınız /سكز/

⁴ Bu ifade orijinal metnin ilgili sayfasına dipnot olarak düşülmüştür.

(10) Misâl

(11) [*Ben kâtibim- Biz âkılız- Sen çalışkansın- Siz terbiyelişiniz*]

(12) İhtar: Yukarıki misallerde görülen zamir-i nisbîlerin (13) zamir-i izâfîlerden tefriki için lâhik oldukları kelimelerin muzâf (14) olmadıklarına dikkat lazımdır.

(15) İhtar: Zamir-i nisbîlerin gâibi olmayıp onun yerine edât-ı (16) hâber olan (-dır) lafzı getirilir: [*Fatin insan hüsn-ü ahlak (17) sahibidir. Şükrü ve Eşref Efendiler mektebe müdavidirler.*] (18) ibarelerinde olduğu gibi.

[24] (1) Temrîn

(2) Aşağıdaki cümlelerde bulunan zamirler gösterilecek ve bu zamirlerden (3) hangilerinin zamir-i şahsî, hangilerinin zamir-i izâfî, hangilerinin zamir-i nisbî (4) oldukları tayin ve tefrik kılınacak:

(5) [*Ben dayımdan beş yaş küçüktüm. Bugünkü dersimiz pek kolaydır. (6) Ahmed Efendi'nin memleketi İzmir'dir. Sen büyüğünü bil ki küçüğün de seni (7) bilsin. Dün sizi çarşıda gördüm, pederiniz yanınızda idi. (8) Geçen gün kurşun kalemi size vermiş idim ne yaptınız? Muhammed Efendi (9) sınıfımızın birincisidir. Dersine çalışmayan talebe muallimlerinin de, peder (10) ve validesinin de muhabbetini kazanamaz. Bu defter Kâzım Efendi'nindir, şu kâğıtlar da (11) onun- Benim yazım senin yazından daha güzel okunaklıdır. Bugün (12) vazifemi hakkıyla ifa ettiğimden bir aferin varakasına nail oldum. Derslerini (13) vazifelerini yoluyla ifa edenler elbette nail-i mükâfat olurlar. Benim biraderim akildir.*]

1.1.3.3.4. (14) Zamir-i Fiilî

(15) Zamir-i Fiilî: Türkçede fiillerin ahirine gelerek fâ'ilini (16) beyan eden zamirlerdir. Mesela: [*gördüm*] lafzının ahirindeki (/م/ m), (17) [*yazıyorsunuz*] lafzının ahirindeki (/سكن/ suñuz), [*çalışacağız*] lafzındaki (18) (/ج/ z), [*okumalısınız*] lafzındaki (/سك/ sñ), [*bakınız*] (19) lafzındaki (/كز/ ñız) zamir-i fiiliyyedendir.

1.1.3.3.5. (20) Zamir-i Vasfî

(21) Zamir-i Vasfî: (/كى/ ki) lafzından ibarettir. (ki) lafzı (22) bir isimden sonra zikredilerek o isme, sıfat manası [25] (1) verir. Ancak isim ile mezkûr lafız arasına (/ء- -da) edatı getirilir. (2) Mesela [*bizim bağçedeki erik ağacı*] denildikte {bağçedeki} (3) kelimesi erik ağacına tavsif etmiş olur.

(4) Temrîn

(5) Aşağıdaki ibarelerde bulunan zamirler gösterilecek ve hangi nev'den (6) oldukları tefrik ve beyan edilecek:

(7) [Evdeki pazar çarşıya uymaz. İhtiyarlıkta rahat etmek ister iseniz (8) gençlikte çalışınız. Benden güzel yazıyorsunuz. Yaptığım resimleri pederime (9) beğendirdim, o da bana mükâfat olarak bu kitabı verdi. Biraderdeki saat (10) benim şu saatten daha iyidir. Ne kadar tembelsin. Gelecek cuma pederimle (11) Yakacık'a gideceğiz. Dün geç vakit yattığım için uyumuş kalmışım, mektebe (12) yoklama zamanından biraz sonra gittim. İyi yazmak çok malumat (13) hâsıl etmek için çok yazmalıyız, çok okumalıyız. Meşhur (14) hattat Hafız Osman merhum, kendisi kadar güzel yazı yazan olup (15) olmadığını sual eden bir zata: «Benim kadar yazan benim kadar yazar» demiştir. (16) Sizdeki kitaplar bende olsa daha ziyade çalışır, istifade ederim. Akıllı (17) bir çocuk şunuñ bunuñ lakırtısına kulak asmaz, gece gündüz derslerine (18) çalışır, adam olmaya gayret eder. Siz İstabullusunuz. Derslerine hiç (19) çalışmıyorsunuz. Çok haylazsın. Pek güzel resim yapıyorsunuz. (20) Kâmil Efendi benden güzel resim yapıyor. Bursa'da kaplıcaların havass-ı şitaiyesi (21) pek çok tecrübelerle sabit olmuştur.]

1.1.3.4. [26] (1) Fiil

(2) Fiil: Bir işin veya bir hâlin üç zamandan birinde vukuunu (3) haber veren kelimedir.

(4) [*Çocuk düştü. Biz çalışıyoruz. Sen okuyacaksın*] (5) ibarelerinde gösterilen [*düştü, çalışıyoruz, okuyacaksın*] (6) kelimeleri fiildir.

(7) İhtar: İlm-i sarfta geçmiş zamana (mâzî), şimdiki zamâna (8) (hâl), gelecek zamana da (istikbâl) veya (müstakbel) denir.

1.1.3.4.1. (9) Masdar

(10) Masdar: Fillerin aslıdır. Türkçede iki türdür:

(11) Birincisi, ahirinde (-mak) bulunan kelimelerdir ki bunlara (masdar-ı (12) sakîl) denir.

(13) [*okumak, yazmak, oturmak, durmak, sormak, (14) kırmak*] gibi.

(15) İkincisi, sonunda (-mek) olan kelimelerdir ki bunlara da (16) (masdar-ı hafîf) tabir olunur:

(17) [*öğrenmek, görmek, gelmek, gitmek, vermek, (18) çizmek, bilmek, gzmek*] gibi.

[27] (1) Masdarların nihayetlerindeki (-mak/-mek) lafızlarına «edât-ı masdar» (2) ve bunlar kaldırıldıktan sonra kalan lafızlara da «madde-i asliyye» denir.

(3) Mesela: [*okumak, görmek*] masdarlarında (-mak/-mek) edât-ı (4) masdar, [*oku-, gör-*] de madde-i asliyyedir.

1.1.3.4.2. (5) Müsbet-Menfî

(6) Masdarlar ve onlardan hâsıl olan fiiler ya müsbet veya menfî (7) olur.

(8) **Müsbet**

(9) Müsbet: İfade ettiği işin vuku bulduğu veya vuku (10) bulacağı fiile denir: [*Bu sabah yağmur yağdı*] ibaresindeki (11) [*yağdı*] fiili gibi.

(12) **Menfî**

(13) Menfî: İfade ettiği iş vuku bulmayan veya vuku bulmayacak (14) olan fiile denir. [*Bir aydan beri yağmur yağmadı*] ibaresindeki (15) [*yağmadı*] fiili gibi.

(16) Kaide: Müsbet bir masdarı menfî⁵ yapmak için madde-i asliyye (17) ile edât-ı masdar arasına hafiflerde (/مه/ -me) sakîllerde (/ما/ -ma) (18) ilave olunur.

[28] (1) Misal

(2) MÜSBET	MENFÎ
(3) görmek	görmemek
(4) yazmak	yazmamak

(5) İhtar: Bunlara masdar-ı aslî denir. Masdar-ı aslîden (6) dört türlü masdar vücuda gelir.

(7) 1. Masdar-ı Te'kîdî: Masdarların sonuna hafiflerde (8) (/لك/ -lik) sakîllerde (/لق/ -lık) ilave olunarak hâsıl olur.

(9) **Misal**

(10) (Görmek)ten (*görmeklik*), (yazmak)tan (*yazmaklık*) gibi.

(11) 2. Masdar-ı tahfîfî: Masdarların ahirindeki kâf (12) ve kafın yerine (/ه/ e) getirmekle vücuda gelir.

(13) (Görmek)ten (*görme*), (yazmak)tan (*yazma*) gibi.

(14) 3. Hâsıl-ı masdar: Edât-ı masdar hızf ve madde-i asliyyeye (15) bir (/ش/ ş) ilave olunarak yapılır.

(16) **Misal**

(17) (Görmek)ten (*görüş*), (yazmak)tan (*yazış*) gibi.

[29] (1) Temrîn⁶

(2) Şu masdar-ı aslîler te'kîdî ve tahfîfî, hâsıl-ı masdar şekline (3) konulacak:

(4) [*sevmek, bakmak, gelmek, sıkmak, pişmek, taşmak*]

(5) Sual: Fiil nedir? Masdar nedir?

(6) İhtar: Madde-i asliyyeniñ ahiri müteharrik olursa (/يش/ yış) (7) ilave olunur:

(8) (söylemek)ten (*söyleyiş*), (okumak)tan (*okuyuş*) gibi.

(9) 4. İsm-i Masdar: Bazı mesadiriñ nihayetlerindeki (/ك/ k) (10) ve (/ق/ k) hazfıyla teşkil olunur.

⁵ Metinde menfî kelimesi yoktur. Anlam dikkate alınarak tarafımızca eklenmiştir.

⁶ Temrin sözcüğü tarafımızca eklenmiştir.

(11) **Misal**

(12) (almak)tan (*alım*), (satmak)tan (*satım*), (içmek)ten (13) (*içim*), (bükmek)ten (*büküm*) gibi.

(14) **Temrîn**

(15) Aşağıdaki ibarelerde bulunan masdarlar ayrılarak her birinin hafîf (16) veya sakîl; müsbet veya menfî olduğu bildirilecek:

(17) [Her borcu eda etmek mukteziyat-ı diniyyedendir. Âdem için sahib-i (18) edep olmak malik-i zehep olmaktan âlâdır. Her sabah erken kalkmak, işle (19) meşgul olmak bâ'is-i saadettir- Nasihat dinlememek isteyen melamet işitmek (20) sevdasında bulunur- Âkil bir adam için zan üzerine ilaç yememek (21) kârbânsız yola gitmemek lazımdır- Bahtiyar olmak isteyen gençler, ihtiyarların (22) nasihatiyle âkil olurlar.]

1.1.3.4.3. [30] (1) Fâ'il- Mef'ûl

(2) Fâ'il: Fiilin ifade ettiği işi yapana denir. Şu hâlde (3) her fiilin bir fâ'ili vardır. Fâ'il, fiilden evvel gelir. Mesela: (4) [*Hoca Efendi yazdı. Biz okuduk.*] denildikte [*yazdı*] fiilinin (5) fâ'ili (*hoca*), [*okuduk*] fiilinin fâ'ili de (*biz*) kelimesidir.

(6) Bir fiilin fâ'ilini bulmak için evveline (kim) veya (ne) suallerini (7) getirmek kâfidir. Mesela: [*Çocuk düştü. Taş camı (8) kırdı.*] ibarelerinde kim düştü denildikte (*çocuk*) ve (9) camı ne kırdı denildikte (*taş*) kelimelerinin fâ'il oldukları (10) anlaşılır.

(11) Mef'ûl: Fiilin ifade ettiği işin tesirini gören (12) kelimedir. [*Hoca dersi yazdı. Biz kitabı okuduk.*] ibarelerinde (13) yazılan şey (*ders*) okunan şey de (*kitap*) olduğundan bu kelimeler (14) [*yazdı, okudu*] fiillerinin mef'ûlüdür.

(15) Fiilin mef'ûlü: (Mef'ûlün bih sarîh) veya (mef'ûlün bih gayr sarîh) (16) olur.

Mef'ûlün bih sarîh: (mef'ûlün bih) hâlinde ve mef'ûlün bih gayr sarîh de (17) (mef'ûlün ileyh- mef'ûlün fih- mef'ûlün anh) hâlinde olan mef'ûllerdir. (18) Mesela: [*Hoca Efendi kitabı Ahmet Efendi'ye verdi*] ibaresindeki

[31] (1) Hoca (fâ'il), kitabı (mef'ûlün [bih] sarîh), Ahmet Efendi'ye (2) (mef'ûlün bih gayr sarîh), verdi (fiil) dir.

(3) İhtar: Bir fiilin mef'ûlün bih sarîhini bulmak için o (4) fiilden evvel [*neyi, kimi*] suallerini ve mef'ûlün ileyhini bulmak için de (5) [*neye, kime*] suallerini irat etmek icap eder.

(6) Mesela yukarıdaki misalde hoca «neyi verdi» denirse (*kitabı*) (7) kelimesinin mef'ûlün bih ve «kime verdi» denirse (*Ahmet Efendi'ye*) (8) kelimesinin de mef'ûlün ileyh olduğu anlaşılır.

(9) **Temrîn**

(10) Aşağıdaki ibarelerde bulunan fiillerle her birinin fâ'il ve mef'ûlleri (11) gösterilecek ve mef'ûllerin hangi nev'den oldukları beyan edilecek (12) [Cenab-ı Hak iyi kullarını her şeyden

hıfz ediyor. Din-i mübin (13) her borcun edasını emir buyurmuştur. Sanat insana hazine olur. (14) Sen babana riayet et ki oğlun da saña riayet etsin. Çocuk çok (15) yüz bulunca yüz­süz olur. Biz erbab-ı ilim ile görüşürsek ilim ve terbiye (16) kazanırız. Hünerli şakirt üstadına kendini sevdirebilir. Siz büyüklerin (17) meratibini doğrulukla bulaca[k]sınız. Kıymetten düşmek istemeyen kimseyi (18) kıymetten düşürmeye çalışmaz. İnsan dünyada her şeyden ziyade iyi nam bırakmalıdır. (19) Ben nasıl rızkımı ararsam rızkım da beni öyle arar.]

1.1.3.4.4. (20) Ma'lûm- Meçhûl

(21) Masdarlar ve onlardan hâsıl olan fiiller ya (22) «ma'lûm» veya «meçhûl» olur.

[32] (1) Fiil-i Ma'lûm

(2) Fiil-i Ma'lûm: Fâ'ili belli olan fiildir: [Ben geldim. (3) Biraderim gördü. Hasan Efendi tahsile başlayacaktır.] ibarelerindeki (4) fiillerin fâ'illeri [ben, biraderim, Hasan Efendi] (5) kelimeleri olduğundan bu fiiller ma'lûmdur.

(6) Fiil-i Meçhûl

(7) Fiil-i Meçhûl: Fâ'ili belli olmayan fiildir: [Kitap yırtıldı. (8) Kalem kırıldı. Mektep ikide açılıyor. Muzıka çalınacak. (9) Ders okunmalıdır.] ibarelerindeki fiillerin fâ'ili kim veya ne (10) olduğu söylenmediğinden mezkûr fiiller meçhûldür.

(11) Kaide: Ma'lûm bir fiili meçhûl yapmak için madde-i asliyyenin (12) son harfi (/ـ/ l) olmayan ve sâkin bulunan masdarlarda bir (/ـ/ l) (13) ve madde-i asliyyenin son harfi (/ـ/ l) olan veya mütcharrik bulunan (14) masdarlarda bir (/ـ/ n) ziyade edilir.

(15) Misal

(16) MA'LÛM	MEÇHÛL
(17) vermek	verilmek
(18) yazmak	yazılmak
[33] (1) okumak	okunmak
(2) bilmek	bilinmek gibi

1.1.3.4.5. (3) Müte'addî - Lâzım

(4) Masdarlar ve onlardan hâsıl olan fiiller mana cihetiyle dahi (5) ya (müte'addî) veya (lâzım) olur.

(6) Müte'addî

(7) Müte'addî: Fâ'ilin bir işi olup mef'ûlün bih sarîhe (8) tesir eden kelimedir. Mesela [öğrenmek, görmek, sormak] (9) masdarları müte'addîdir. Çünkü mef'ûlün bih sarîhsiz kullanılmaz (11) mutlak bir şeyi öğrenmek, bir şeyi görmek bir şeyi sormak denir.

(12) Lâzım

(13) Lâzım: Fâ'iliñ bir hâli olup başkasına taalluk etmeyen (14) yani mef'ûlün bih sarîh alamayan kelimedir. Mesela: [*üşümek, gelmek*, (15) *uyumak*] fiilleri lâzımdır. Çünkü [bir şeyi üşümek, bir şeyi (16) gelmek, bir şeyi uyumak] denemez bunlar fâ'iliñ birer hâlidir.

(17) Aşağıdaki masdarların hangisi ma'lûm, hangisi meçhûl olduğu [34] (1) birer birer gösterilecek ve ne için ma'lûm veya ne için meçhûl ise (2) bildirilecek:

(3) [*oturmak, yakmak, yazılmak, düşmek, gülmek, almak, söylenmek*, (4) *sevilmek, sevinmek, yağmak, koşmak, küsmek, eğlenmek, silmek*]

(5) Temrîn

(6) Yine bu masdarların hangisi müte'addî hangisi lâzım olduğu gösterilecek (7) ve sebepleri beyan olunacak.

1.1.3.4.6. (8) Tasrîf-i Ef'âl

(9) Masdarlar üç zamana delalet etmek için dokuz şekle girer ki (10) o şekillere «sîga» tabir olunur. Bu sîgalar da şunlardır:

(11) 1. Mâzî-i şuhûdî

(12) 2. Mâzî-i naklî

(13) 3. Muzâri'

(14) 4. Hâl

(15) 5. İstikbâl- yahud - müstakbel

(16) 6. Fiil-i Vücûbî

(17) 7. Fiil-i iltizâmî

(18) 8. Emr-i Gâib

(19) 9. Emr-i hâzır

(20) Bir masdarın bu dokuz sîgasının mütekellimi, muhâtabı, gâibini (21) müfred ve cem' olarak zikretmeye (tasrîf) denir.

[35] (1) Emsile

(2) [*görmek, okumak*] masdarlarının müsbet suretiniñ tasrîfî:

(3) Mâzî-i Şuhûdî

	(4) MÜTEKELLİM:	gördüm	okudum
(5) MÜFRED	MUHÂTAB:	gördün	okudun
	(6) GÂİB:	gördü	okudu

	(7) MÜTEKELLİM:	gördük	okuduk
(8) CEM'	MUHÂTAB:	gördünüz	okudunuz
	(9) GÂİB:	gördüler	okudular
(10) Mâzî-i Naklî			
	(11) MÜTEKELLİM:	görmüşüm	okumuşum
(12) MÜFRED	MUHÂTAB:	görmüşsün	okumuşsun
	(13) GÂİB:	görmüş	okumuş
	(14) MÜTEKELLİM:	görmüşüz	okumuşuz
(15) CEM'	MUHÂTAB:	görmüşsünüz	okumuşsunuz
	(16) GÂİB:	görmüşler	okumuşlar
(17) Muzâri'			
	(18) MÜTEKELLİM:	görürüm	okurum
[36] (1) MÜFRED	MUHÂTAB	görürsün	okursun
	(2) GÂİB	görür	okur
	(3) MÜTEKELLİM	görürüz	okuruz
(4) CEM'	MUHÂTAB	görürsünüz	okursunuz
	(5) GÂİB	görürler	okurlar
(6) Hâl			
	(7) MÜTEKELLİM	görüyorum	okuyorum
(8) MÜFRED	MUHÂTAB	görüyorsun	okuyorsun
	(9) GÂİB	görüyor	okuyor
	(10) MÜTEKELLİM	görüyoruz	okuyoruz
(11) CEM'	MUHÂTAB	görüyorsunuz	okuyorsunuz
	(12) GÂİB	görüyorlar	okuyorlar
(13) İstikbâl - Müstakbel			
	(14) MÜTEKELLİM:	göreceğim	okuyacağım
(15) MÜFRED	MUHÂTAB	göreceksin	okuyacaksın
	(16) GÂİB	görecek	okuyacak

	[37] (1)MÜTEKELLİM	göreceğiz	okuyacağız
(2) CEM'	MUHÂTAB	göreceksiniz	okuyacaksınız
	(3) GÂİB	görecekler	okuyacaklar

(4) **Fiil-i Vücûbî**

	(5) MÜTEKELLİM	görmeliyim	okumalıyım
(6) MÜFRED	MUHÂTAB	görmelisin	okumalısın
	(7) GÂİB	görmeli	okumalı

	(8) MÜTEKELLİM	görmeliyiz	okumalıyız
(9) CEM'	MUHÂTAB	görmelisiniz	okumalısınız
	(10) GÂİB	görmeliler	okumalılar

(11) **Fiil-i İltizâmî**

	(12) MÜTEKELLİM	göreyim	okuyayım
(13) MÜFRED	MUHÂTAB	göresin	okuyasın
	(14) GÂİB	göre	okuya

	(15) MÜTEKELLİM	görelim	okuyalım
(16) CEM'	MUHÂTAB	göresiniz	okuyasınız
	(17) GÂİB	görelen	okuyalar

[38] (1) **Emr-i Gâib**

(2) MÜFRED	CEM'
(3) görsün	görsünler
(4) okusun	okusunlar

(5) **Emr-i Hâzır**

(6) MÜFRED	CEM'		
(7) gör	görünüz	yahut	görün
(8) oku	okuyunuz	yahut	okuyun

(9) [görmek, okumak] masdarlarının menfî suretiniñ tasrifi:

(10) **Mâzî-i Şuhûdî**

	(11) MÜTEKELLİM	görmedim	okumadım
(12) MÜFRED	MUHÂTAB	görmediñ	okumadıñ
	(13) GÂİB	görmedi	okumadı

	(14) MÜTEKELLİM	görmedik	okumadık
(15) CEM'	MUHÂTAB	görmediğiniz	okumadığınız
	(16) GÂİB	görmediler	okumadılar
[39] (1) Mâzî-i Naklî			
	(2) MÜTEKELLİM	görmemişim	okumamışım
(3) MÜFRED	MUHÂTAB	görmemişsin	okumamışsın
	(4) GÂİB	görmemiş	okumamış
	(5) MÜTEKELLİM	görmemişiz	okumamışız
(6) CEM'	MUHÂTAB	görmemişsiniz	okumamışsınız
	(7) GÂİB	görmemişler	okumamışlar
(8) Muzâri'			
	(9) MÜTEKELLİM	görmem	okumam
(10) MÜFRED	MUHÂTAB	görmezsin	okumazsın
	(11) GÂİB	görmez	okumaz
	(12) MÜTEKELLİM	görmeyiz	okumayız
(13) CEM'	MUHÂTAB	görmezsiniz	okumazsınız
	(14) GÂİB	görmezler	okumazlar
(15) Hâl			
	(16) MÜTEKELLİM	görmüyorum	okumuyorum
(17) MÜFRED	MUHÂTAB	görmüyorsun	okumuyorsun
	(18) GÂİB	görmüyor	okumuyor
	[40] (1) MÜTEKELLİM	görmüyoruz	okumuyoruz
(2) CEM'	MUHÂTAB	görmüyorsunuz	okumuyorsunuz
	(3) GÂİB	görmüyorlar	okumuyorlar
(4) İstikbâl - Müstakbel			
	(5) MÜTEKELLİM	görmeyeceğim	okumayacağım
(6) MÜFRED	MUHÂTAB	görmeyeceksin	okumayacaksın
	(7) GÂİB	görmeyecek	okumayacak

	(8) MÜTEKELLİM	görmeyeceğiz	okumayacağız
(9) CEM'	MUHÂTAB	görmeyeceksiniz	okumayacaksınız
	(10) GÂİB	görmeyecekler	okumayacaklar

(11) Fiil-i Vücûbî

	(12) MÜTEKELLİM	görmemeliyim	okumamalıyım
(13) MÜFRED	MUHÂTAB	görmemelisin	okumamalısın
	(14) GÂİB	görmemeli	okumamalı

	(15) MÜTEKELLİM	görmemeliyiz	okumamalıyız
(16) CEM'	MUHÂTAB	görmemelisiniz	okumamalısınız
	(17) GÂİB	görmemeliler	okumamalılar

[41] (1) Fiil-i İltizâmî

	(2) MÜTEKELLİM	görmeyeyim	okumayayım
(3) MÜFRED	MUHÂTAB	görmeyesin	okumayasın
	(4) GÂİB	görmeye	okumaya

	(5) MÜTEKELLİM	görmeyelim	okumayalım
(6) CEM'	MUHÂTAB	görmeyesiniz	okumayasınız
	(7) GÂİB	görmeyeler	okumayalar

(8) Nehy-i Gâib

(9) MÜFRED	CEM'
(10) görmesin	görmesinler
(11) okumasın	okumasınlar

(12) Nehy-i Hâzır

(13) MÜFRED	CEM'
(14) görme	görmeyiniz-yahut görmeyin
(15) okuma	okumayınız- yahut okumayın

(16) Temrîn

(17) [çizmek, anlamak] masdarları müsbet surette (18) tasrif edilecek.

[42] (1) Aşağıdaki ibarelerde bulunan fiillerin hangi sîgadan oldukları (2) ve masdarları gösterilecek:

(3) [Ahmed Efendi! Ne okuyorsunuz? Sarfı ikmal ettim, şimdi nahiv (4) okuyorum. Zeki ve çalışkan bir şakirt kendini yalnız muallimine değil, herkese (5) sevdendir. Vaktimizi beyhude geçirmeyelim, zira zaman bir daha avdet (6) etmemek üzere bize uzaklaşıyor. Bugünkü derse

niçin çalışmadınız? (7) Derse çalışmayan işte böyle mücazat görür. Yarın mektebe gelemeyeceğim. (8) İhtiyarlar, çocuklara benzer dur, sus, pek anlamazlar, onlara (9) nezaket ve mülayemetle muamele etmeli, kalplerini incitmemelidir. Vermiş olduğunuz (10) kitabı bu gece pederle beraber okuyacağız. Mahmud Efendi! Bana bir kalem verdiniz. (11) Şükrü Efendi defterinin böyle karalanmış olduğunu görmesi; pek ziyade hiddet edecek, (12) meydanda bırakalım gelir gelmez görsün. Bu sene kış görmedik. (13) Kış günleri bahar gibi geçti. Tevfik Efendi Bursa'ya gitmiş. (14) Allah selamet vere. Her olur olmaz şeye karışmak, ehemmiyet vermek (15) cehaletten ileri gelir. Sermed Bey bize gelmiyor, biz de bir daha onlara gitmeyelim.]

1.1.3.4.7. (16) Ef'âl-i Mürekkebe

(17) Ef'âl-i Mürekkebe: İki kelimededen mürekkep olan fiillerdir (18) bunlar beş nev'dir, ayrı ayrı isimleri vardır.

(19) Birincisi: [Fiil-i iktidârî]dir ki fiil-i iltizâmî sîgasının (20) müfred-i gâibine (bilmek) masdarı ilave olunarak yapılır. Sîgalarda (21) «bilmek» masdarı tasrif olunur:

[43] (1) [yazmak: *yazabilmek*, okumak: *okuyabilmek*, görmek: (2) *görebilmek*, istemek: *isteyebilmek*] gibi.

(3) Fiil-i İktidârînin Tasrifi:

(4) Mâzî-i Şuhûdî

(5) görebildim	görebildik
(6) görebildin	görebildiniz
(7) görebildi	görebildiler

(8) Mâzî-i Naklî

(9) görebilmişim	görebilmiştiniz
(10) görebilmişsin	görebilmiştiniz
(11) görebilmiş	görebilmişler

(12) Muzâri'

(13) görebilirim	görebiliriz
(14) görebilirsin	görebilirsiniz
(15) görebilir	görebilirler

(16) Hâl

(17) görebiliyorum	görebiliyorsunuz
(18) görebiliyorsun	görebiliyorsunuz
(19) görebiliyor	görebiliyorlar

[44] (1) İstikbâl - Müstakbel

(2) görebileceğim	görebileceğiz
(3) görebileceksin	görebileceksiniz
(4) görebilecek	görebilecekler

(5) Fiil-i Vücûbî

(6) görebilmeliyim	görebilmeliyiz
(7) görebilmelisin	görebilmelisiniz
(8) görebilmeli	görebilmeliler

(9) Fiil-i İltizâmî

(10) görebileyim	görebilelim
(11) görebilesin	görebilesiniz
(12) görebile	görebileler

(13) Kaide: Fiil-i iktidârîniñ menfisinde (bil-) kelimesi kalkıp (14) yerine edât-ı nefy olan (/ل/ - me) gelir mesela «görebilmemek, yazabilmemek» (15) okuyup «görememek, yazamamak» denir.

(16) Fiil-i İktidârîniñ Menfî Suretinde Tasrîfi:

(17) MÂZÎ-İ ŞUHÛDÎ:	göremedim
(18) MÂZÎ-İ NAKLÎ:	görememişim
(19) MUZÂRÎ':	göremem
(20) HÂL:	göremiyorum

[45] (1) İSTİKBÂL-MÜSTAKBEL:	göremeyeceğim
(2) FİİL-İ VÜCÛBÎ:	görememeliyim
(3) FİİL-İ İLTİZÂMÎ:	göremeyeyim

(4) İkincisi, [fiil-i ta'cîl]dir ki madde-i asliyyeye bir (/ل/ ı-i) (5) harfiyle (vermek) masdarını ilave ederek hâsıl olur.

(6) Mezkûr «vermek» masdarı tasrîf edilir:

(7) [yazmak: *yazıvermek*, görmek: *görüvermek*, (8) okumak: *okuyuvermek*, istemek: *isteyivermek*] ilâ-âhir.

(9) Fiil-i Ta'ciliñ Tasrifı:

(10) MÂZÎ-İ ŞUHÛDÎ	görüverdim	görüverdik	ilâ-âhir
(11) MÂZÎ-İ NAKLÎ	görüvermişim	görüvermişiz	ilâ-âhir
(12) MUZÂRÎ	görüveririm	görüveririz	ilâ-âhir
(13) HÂL	görüveriyorum	görüveriyoruz	ilâ-âhir
(14) İSTİKBÂL-MÜSTAKBEL	görüvereceğim	görüvereceğiz	ilâ-âhir
(15) FİİL-İ VÜCÛBÎ	görüvermeliyim	görüvermeliyiz	ilâ-âhir
(16) FİİL-İ İLTİZÂMÎ	görüvereyim	görüverelim	ilâ-âhir
(17) EMR-İ GÂ'İBÎ	görüversin	görüversinler	ilâ-âhir
(18) EMR-İ HÂZİR	görüver	görüveriniz	ilâ-âhir

(19) Üçüncüsü, [fiil-i hikâye]dir ki, her sîgada müfred-i gâibe:

(20) [idim- idik- idi- idin- idiniz- idiler] lafızları (21) ilave olunarak hâsıl olur.

[46] (1) Fiil-i Hikâyenin Tasrifı:

(2) MÂZÎ-İ ŞUHÛDÎ	gördü idim	gördü idik	ilâ-âhir
(3) MÂZÎ-İ NAKLÎ	görmüş idim	görmüş idik	ilâ-âhir
(4) MUZÂRÎ'	görür idim	görür idik	ilâ-âhir
(5) HÂL	görüyor idim	görüyor idik	ilâ-âhir
(6) İSTİKBÂL MÜSTAKBEL	görecek idim	görecek idik	ilâ-âhir
(7) FİİL-İ VÜCÛBÎ	görmeli idim	görmeli idik	ilâ-âhir
(8) FİİL-İ İLTİZÂMÎ	göreydim	göreydik	ilâ-âhir

(9) Emr-i gâibi, emr-i hâzırı yoktur.

(10) Dördüncüsü, [fiil-i rivâyet]dir ki sîgaların müfred-i gâiblerinin (11) sonuna: [imişim- imişsin- imiş- imişsiz- imişsiniz- (12) imişler] lafızları ilave olunarak hâsıl olur.

(13) Fiil-i Rivâyetin Tasrifı:

(14) MÂZÎ-İ ŞUHÛDÎ	Tasrif edilemez		
(15) MAZÎ-İ NAKLÎ	görmüş imişim	görmüş imişsiz	ilâ-âhir
(16) MUZÂRÎ'	görür imişim	görür imişsiz	ilâ-âhir
(17) HÂL	görüyor imişim	görüyor imişsiz	ilâ-âhir
(18) İSTİKBÂL-MÜSTAKBEL	görecek imişim	görecek imişsiz	ilâ-âhir
(19) FİİL-İ VÜCÛBÎ	görmeli imişim	görmeli imişsiz	ilâ-âhir
(20) FİİL-İ İLTİZÂMÎ	göreymişim	göreymişsiz	ilâ-âhir

(21) Bu fiilin dahi emr-i gâibi, emr-i hâzırı yoktur.

[47] (1) Beşincisi [fiil-i şartî]dir ki sîğaları müfred-i gâiblerine: (2) (isem-iseñ- ise- isek- iseñiz- iseler) (3) lafızları ilâve olunarak yapılır.

(4) Fiil-i Şartîniñ Tasrîfi:

(5) MÂZÎ-İ ŞUHÛÎ	gördü isem	gördü isek	ilâ-âhir
(6) MAZÎ-İ NAKLÎ	görmüş isem	görmüş isek	ilâ-âhir
(7) MUZÂRÎ'	görür isem	görür isek	ilâ-âhir
(8) HÂL	görüyor isem	görüyor isek	ilâ-âhir
(9) İSTİKBÂL-MÜSTAKBEL	görecek isem	görecek isek	ilâ-âhir
(10) FİİL-İ VÜCÛBÎ	görmeli isem	görmeli isek	ilâ-âhir
(11) FİİL-İ İLTİZÂMÎ	görsem	görsek	ilâ-âhir

(12) Fiil-i şartîniñ emr-i gâib, emr-i hâzır sîğaları (13) tarif edilemez.

(14) İhtar: [hikâye, rivâyet, şartiyye] fillerini teşkil (15) için ilave edilen [idi, imiş, ise] lafızlarına (16) [fiil-i i'âne] tabir olunur.

(17) İşbu fiil-i i'âne üç sîgadan ibarettir.

-1-

(18) **Mâzî-i Şuhûdî**

(19) MÜFRED	CEM'
(20) idim	idik
[48] (1) idiñ	idiñiz
(2) idi	idiler

-2-

(3) **Mâzî-i Naklî**

(4) MÜFRED	CEM'
(5) imişim	imişiz
(6) imişsiñ	imişsiñiz
(7) imiş	imişler

-3-

(8) **Sîğa-i Şartiyye**

(9) MÜFRED	CEM'
(10) isem	isek
(11) iseñ	iseñiz
(12) ise	iseler

(13) Birtakım sîgalar daha vardır ki bunlara (sîga-ı rabtıyye) namı (14) verilir. Bunlar altı tanedir.

1.1.3.4.8. (15) Sîga-ı Rabtıyye

(16) 1. Sîga-i Sıla: İki suretle vücuda gelir:

(17) Birincisi: Mâzî-i şühûdîniñ müfred-i gâibiniñ ahirine_ [49] (1) müsbet olsun, menfî olsun_ hafîflerde «لِیْ/ ıgi» sakîllerde (2) «لِیْ/ ıgı» ilave kılınarak teşkil olunur.

(3) Misal

(4) MASDAR		MÂZÎ-İ ŞÜHÛDÎ		SÎĞA-İ SİLA	
(5) MÜSBET	MENFÎ	MÜSBET	MENFÎ	MÜSBET	MENFÎ
(6) gelmek	gelmemek	geldi	gelmedi	geldiği	gelmediği
(7) okumak	okumamak	okudu	okumadı	okuduğu	okumadığı

(8) İkincisi: müstakbel sîgasınıñ müfred-i gâibiniñ ahirine_ (9) müsbet olsun, menfî olsun_ (/ی/ y) ilave olunarak yapılır.

(10) MASDAR		MÜSTAKBEL		SÎĞA-İ SİLA	
(11) MÜSBET	MENFÎ	MÜSBET	MENFÎ	MÜSBET	MENFÎ
(12) gelmek	gelmemek	gelecek	gelmeyecek	geleceği	gelmeyeceği
(13) okumak	okumamak	okuyacak	okumayacak	okuyacağı	okumayacağı

(14) 2. Sîga-i ‘Atfıyye: Madde-i asliyyeniñ ahirine, sâkin ise (15) harekelenerek «وب/ -Ip» müteharrik ise «وب/ -yIp» ilave kılınarak teşkil olur.

(16) Misal

(17) MASDAR	MADDE-İ ASLİYYE	SÎĞA-İ ‘ATFİYYE
(18) gelmek	gel	gelip
(19) okumak	oku	okuyup

[50] (1) İhtar: Sîga-ı ‘atfıyyeniñ menfisi madde-i asliyyeye «میوب/ -mAyIp» (2) ilave olunarak vücuda gelir. (gülmeyip, okumayıp) gibi.

(3) 3.Sîga-i Ta’kîbiyye: Madde-i asliyyeniñ ahirine sâkin ise (4) harekelenerek «نجه/ -IncA» müteharrik ise «نجه/ yIncA» ilave olunarak (5) hâsıl olur.

(6) Misal

(7) MASDAR	MADDE-İ ASLİYYE	SÎĞA-İ TA’KÎBİYYE
(8) gelmek	gel	gelince
(9) okumak	oku	okuyunca

(10) İhtar: Sîga-i ta’kîbiyyeniñ menfisi madde-i asliyyeye «مینجه/ -mAyIncA» (11) ilhakıyla yapılır: (gelmeyince, okumayınca) gibi.

(12) **Temrîn**

(13) Atideki cümlelerde bulunan fiillerde sıra, atfiyye, ta'kibiyye (14) sîgaları gösterilecek:

(15) [Büyükler söze başlayınca küçükler susmalı. Tahsil zamanlarını (16) oyun ile geçirmeyip tezyid-i malumata sarf etmeli. Suali anlamayınca (17) cevaba tasaddi etmemeli. İnsan yapabileceği şeyi deruhte edip (18) yapamayacağı şeyi deruhte etmeye çalışmamalı. İhtiyarlara hürmet eyleyip (19) dualarını almalı. Her şeyi erbabından sorup öğrenmeli. Erbab-ı (20) maarif için bildiği fenleri bilmeyene talim, bilmediği fenleri de bilenden taallüm etmek (21) kadar faydalı bir alışveriş yoktur. Her gördüğü şeyi yapmaya (22) kalkışan hiçbir şey yapamaz. Nimetin kadri elden gitmeyince bilinmez. (23) Okuyup yazmaktan usanmayan hiçbir zaman zarar etmez. Arif olan (24) ashab-ı zekâyı görünce tanır.]

[51] (1) 4. Sîga-i Tevkîtiyye: Mâzî'-i şuhûdîniñ cem-i mütekelliminin (2) ahirine_ müsbet olsun, menfî olsun_ «/جه/ -cA» ilave (3) edilerek hâsıl olur.

(4) **Misal**

(5) MASDAR		MÂZÎ-İ ŞUHÛDÎ		SÎĞA-İ TEVKÎTİYYE	
(6) MÜSBET	MENFÎ	MÜSBET	MENFÎ	MÜSBET	MENFÎ
(7) gelmek	gelmemek	geldik	gelmedik	geldikçe	gelmedikçe
(8) okumak	okumamak	okuduk	okumadık	okudukça	okumadıkça

(9) 5. Sîga-i İbtidâ'iyye: Fiil-i iltizâmîniñ müfred gâibiniñ ahirine_ (10) müfred olsun, menfî olsun_ «/لى/ -lI» ilave kılınarak yapılır.

(11) **Misal**

(12) MASDAR		Fİ'İL-İ İLTİZAMÎ		SÎĞA-İ İBTİDÂ'İYYE	
(13) MÜSBET	MENFÎ	MÜSBET	MENFÎ	MÜSBET	MENFÎ
(14) gelmek	gelmemek	gele	gelmeye	geleli	gelmeyeli
(15) okumak	okumamak	okuya	okumaya	okuyalı	okumayalı

(16) İhtar: Bu sîgaya bazen «-den beri» ilave olunur.

(17) *Geleliden beri, okuyalıdan beri*

(18) 6. Sîga-i İntihâ'iyye: Sîga-i ta'kibiyyeniñ ahirine _müsbet (19) olsun, menfî olsun_ «/قدر/ -ye kadar» lafzı ilave kılınarak (20) teşkil olunur.

[52] (1) **Misal**

(2) MASDAR		SÎĞA-İ TA'KÎBİYYE		SÎĞA-İ İNTİHÂ'İYYE	
(3) MÜSBET	MENFÎ	MÜSBET	MENFÎ	MÜSBET	MENFÎ
(4) gelmek	gelmemek	geline	gelmeyince	gelineye kadar	gelmeyinceye kadar
(5) okumak	okumamak	okuyunca	okumayınca	okuyuncaya kadar	okumayıncaya kadar

(6) Temrîn

(7) Atideki ibarelerde bulunan fiillerden tevkîtiyye, ibtidâiyye, intihâiyye (8) sîgaları tefrik ve tarif olunacak:

(9) [Sizi görmeyeli hayli zaman oldu. Biraderim Bursa'ya gideli (10) bir seneyi tecavüz etti. Hoca efendi gelinceye kadar dersimizi belleyelim. (11) Tahsil-i maarife sa'y-i tâm edilmedikçe hiçbir şey ele girmez. Dersimi (12) anlamaya başlayalıdan beri oyun oynamayı hiç arzu etmiyorum. (13) Aferin aldıkça şevkim artıyor. Çalışmadıkça pederimin mazhar-ı hüsn-ü teveccühünü (14) olamayacağımı bilmez değilim. İnsan kesb-i kemal etmeyinceye kadar nail-i ihtiram-ı umumi olamaz. (15) Akil olan ölünceye kadar talim ve teallümden vazgeçmez.]

1.1.3.4.9. (16) İsm-i Fâ'il - İsm-i Mef'ûl

(17) İsm-i Fâ'il: Manasında bir fiili icra ettiği anlaşılan (18) kelimedir. Malum masdarlarda edât-ı masdarın yerine hafif ise (ن=ن) (19) sakîl ise (/ان/ -An) getirmekle veyahut ale'l-umûm madde-i asliyyeye (20) (/يجى/ -IcI) edâtı ilave olunarak hâsıl olur.

[53] (1) Misal

(2) MASDAR	İSM-İ FÂ'İL
(3) görmek	gören görücü
(4) gezmek	gezen gezici
(5) satmak	satan satıcı
(6) yazmak	yazan yazıcı

(7) İhtar: Madde-i asliyyenin sonu harekeli olan masdarlardan (8) ism-i fâ'il yapmak için (/ن/ n, /ان/ en, /يجى/ IcI) yerine (/ين/ yen, /يان/ yan, /يجى/ yIcI) (9) lafızları getirilir.

(10) Misal

(11) MASDAR	İSM-İ FÂ'İL
(12) söylemek	söyleyen söyleyici
(13) anlamak	anlayan anlayıcı

(14) İsm-i Mef'ûl: Manasından bir fiilin tesirini gördüğü (15) anlaşılan kelimedir. Meçhûl masdarlarda edât-ı masdarın yerine (16) hafif ise (/ن/ n), sakîl ise (/ان/ -An) getirmekle yahut edât-ı masdarın (17) hızfıyla (/مش/ -miş) edatı ilave olunarak hâsıl olur.

(19) **Misal**

(20) MASDAR	İSM-İ MEF'ÛL
(21) görülmek	görülen görülmüş
[54] (1) verilmek	verilen verilmiş
(2) satılmak	satılan satılmış
(3) yazılmak	yazılan yazılmış
(4) okumak	okunan okunmuş

(5) İhtar: İsm-i fâ'il ve ism-i mef'ûl her ne kadar manaca (6) fiilden madut olmayıp sıfat makamında iseler de masdarlardan (7) hâsıl oldukları için fiil bahsine dâhildirler. Bunlara (fer'î fiil) (8) tabir olunur. (/لر/ -lAr) edatıyla cem'lenirler. Ahvâl-i isim bunlarda (9) dahi caridir.

(10) **Temrîn**

(11) Atideki ibarelerde görülen ism-i fâ'il ve ism-i mef'ûller tefrik (12) edilecek ve hangi masdarlardan müştak oldukları bildirilecek:

(13) [Çok çalışan çok kazanır. İdaresini bilmeyen sefil olur. (14) Elde bulunan paranın kıymeti gittikten sonra anlaşılır. Düğüne davete (15) gidenlere okuyucu derler. Zamanımızda tab edilen kitaplar, açılan (16) mektepler tadat olunamaz. İyilik eden iyilik bulur. Okumuş adam (17) cahil kalanların yanında daima kendini saydırır. Baki olmayan şey rabt-ı (18) kalp etmeye değmez. Yük çeken merkep adam yırtan arslana müreccahtır. (19) Söylenmiş söz geri alınmaz.]

1.1.3.5. (20) Edât

(21) Edât: Başlı başına bir mana ifade etmeyip isimler, fiiller (22) arasında manidar olan kelimelerdir: (İnsan mektebe tahsil-i [55] (1) hüner ve terbiye için gider.) ibaresindeki (ve) ile (için) kelimeleri (2) müstakıl bir manaya delalet etmedikleri hâlde burada (ve) hüner ile (3) terbiye kelimelerini birbirine atıf ve (için) dahi mektebe gitmenin (4) sebebini beyan eylemektedir.

(5) **Edevât**

(6) A: Kelimenin evvelinde edât-ı nidâ, ahirinde bulunursa (7) edât-ı te'kîd olur.

(8) Artık: Edât-ı iktifâ.

(9) Ancak: Edât-ı hasr.

(10) Ah: Edât-ı tahassür.

(11) Ay: Taaccüp ve teessür edâtıdır.

(12) Asla: Nefye mahsus edât-ı te'kîddir.

(13) En: Tafdîl edâtıdır. Sıfatlara dâhil olur.

(14) Elbette: Edât-ı te'kîd.

(15) Eğer: İzân-ı şart edâtıdır.

(16) Aman: Edât-ı istimdâd.

(17) Evet: Edât-ı tasdik.

(18) Oh: Edât-ı telezzüz.

(19) Of: Teessür ve melâl edâtıdır.

(20) Üzere: Edât-ı isti'lâ.

(21) Ey: Edât-ı nidâ.

[56] (1) İçin: Ta'lîl edatıdır.

(2) İşte: Edât-ı tenbîh.

(3) İken: Edât-ı hâl, bazen tahfîf olunarak (/كن/ -ken) (4) suretine konur.

(5) İle: İki şeyi birbirine mukarin gösterirse edât-ı (6) mukârenet bir şeye diğer şeyi vasıta gösterirse (7) edât-ı vesâtat, bir şey diğer şeye sebep gösterirse (8) edât-ı ta'lîl olur. Bazen tahfîf olunarak (/له/ -le) (9) suretinde yazılır.

(10) Öyle: Tasdik ve temsîl edâtıdır.

(11) Eyvah: Edât-ı tahassür.

(12) **Temrîn**

(13) Atideki ibarete bulunan edâtlar tefrik olunup ne edâtı oldukları (14) beyan edilecek.

(15) [Niçin öyle mahzun duruyorsunuz? İşte mevsim bahar asarını (16) göstermeye başladı. Bugün mektebe gelir iken sizi eve uğradım. (17) Of hava ne kadar sıcak. Sınıfımızın en çalışkanı Tahsin Efendi'dir. (18) Eğer şehadetname ahzına muvaffak olabilirsem mekteb-i idadiye gireceğim. (19) Ah! Cehaletin bu derece mühlik bir felaket olduğunu bilse idim gençlik zamanlarını (20) beyhude mi geçirirdim. A birader niçin söz dinlemiyorsun? Aman (21) biraderciğim, başa sık sık mektup yazınız merak ve endişeden kurtulalım. (22) O işin öyle olması lazım gelir. Hastelikle uyku hayli zamandan beri semtime (23) uğramaz oldu. Eyvah gençliğimi, sıhhatimi baki zannederek bir zaman (24) gelip de böyle her arzumu icraya muvaffak olamayacağımı hiç düşünmez [57] (1) idim. Bir kimse yazı yazarken yan gözle veya eğilip bakmak adap (2) ve terbiyeye mugayirdir. Sizi intizarda bırakmamak için haber göndermiş idim. (3) Saye-i şahanede istirahat üzere yaşıyoruz. Ay, ne zaman geldiniz? (4) Baksanız a başa neler söylüyor. Tahsil-i kemalat ancak sa'y ve sebat ile (5) mümkün olabilir. Tembelliği iltizam yolunda bir şakirt tarafından mükerreren vuku (6) bulan vahi mazeretler asla şayan-ı kabul olamaz. Hayli zamandan beri (7) çektiğim meşakkate artık tahammül edemeyeceğim. Ay vücudumu her zerresinde (8) bir ızdırap hissediyorum. Gençliğini, müsait zamanlarını tahsil-i ilim (9) ve hünere sarf etmeyen bir kimse sonunda elbette nadim olur. İnsan ataletle (10) nail-i amal olamaz. Ey, kıymeti bilinmeyen gençlik zamanları! Neredesiniz? (11)

İnsan ehemmiyet ve dikkat ile bakınca her zerrede akla hayret verecek bir eser (12) görür ki kaffesi Allah ü azim-şanın birliğine ve büyüklüğüne şهادet eder. (13) Oh, dersimi yaptım yazılarımı da hazırladım.]

(14) Edevât

(15) Bari: Hiç olmazsa mealini müfid edât-ı iktifâ.

(16) Bütün: Edât-ı ta'mîm.

(17) Beraber: Teşrîk edâtı olarak kullanılır.

(18) Beri: İstimrâr edâtıdır.

(19) Belki: İhtimâl edâtır.

(20) Bile: Atf tenbîhi edatıdır.

(21) Pek: Edât-ı mübâlağa.

(22) Tek: Temennî-i iltizâmî edâtıdır.

(23) Çünkü: Edât-ı ta'lîl.

(24) Haşa: Edât-ı tenzîh.

[58] (1) Hatta: Atf tenbîhî edâtıdır.

(2) Hayli: Edât-ı teksîr.

(3) Dahi: Edât-ı 'atfdır. Ekseriya tahfif olunarak (de) (4) suretine konur.

(5) Dek: Edât-ı intihâ. Şiirde müstâmeldir.

(6) Değil: Edât-ı nefy.

(7) Değîn: Edât-ı intihâ. Muharrerat-ı resmîyede kullanılır.

(8) Daha: Edât- ı tafdîl.

(9) Zira: Ta'lîl edâtıdır.

(10) Sız: Edât-ı nefy.

(11) Sızın: Edât-ı hâl. Menfî masdarlara lahik olur.

(12) Şimdi: Edât-ı hâl.

(13) Sanki: Edât-ı temsîl.

(14) Dolayı: Edât-ı ta'lîl.

(15) Temrîn

(16) Aşağıdaki cümlelerde bulunan edâtlar gösterilecek ve ne edâtı oldukları (17) beyan edilecek.

(18) [İlmin kadri maldan âlâdır: Zira ilim hıfz eder, mal hıfz (19) olunur. Tabip, marize nasıl muamele ederse âlim dahi cahile öyle (20) muamele etmelidir. Kimsenin hatasını yüzüne urma çünkü hem senden (21) ilmen istifade eder, hem de senin düşmanın olur. Akıllı olan tahsil-i (22) kemalden vazgeçer mi? Haşa! Oldukça çalışıyor, belki muvaffak olur. (23) İnsan sai

etmeksizin bir şeye nail olamaz. Tek oku da kimden (24) okursan oku. Yazı yazmıyorsun, bari dersini ezberle. Hayli **[59]** (1) zamandan beri tembellik ediyorsun! Büyük adam olmak istersen bütün (2) evkatını tahsile sarf et. Şeref-i hakiki pare ile değildir, ilim iledir. (3) Kardeşim mektebe beraber gidelim. Hoca Efendi şimdi geldi. Bu efendi (4) daha zekidir. Şu efendi pek de çalışkandır. Oyun oynamak şöyle (5) dursun hatırıma bile gelmedi.]

(6) **Edevât**

- (7) Gayet: Edât-ı mübâlağa.
- (8) Fakat: Hasr. İstidrâk edâtıdır.
- (9) Kadar: Edât-ı intihâ.
- (10) Gibi: Edât-ı teşbîh.
- (11) Göre: Nisbet ve mutabakat edâtıdır.
- (12) Ki: Beyan ve ta'lîl edâtıdır.
- (13) Lakin: Edât-ı istidrâk.
- (14) Mı: Edât-ı istifhâm.
- (15) Nitekim: Edât-ı temsîl.
- (16) Nice: Edât-ı teksîr.
- (17) Ve: Edât-ı 'atf.
- (18) Vay: Taaccüp ve teessür edâtıdır.
- (19) Ha: Edât-ı tenbîh.
- (20) Haydi: Edât-ı teşvik.
- (21) Hay hay Edât-ı tasdîk.
- (22) Her: Edât-ı ta'mîm. Yalnız müfrede dâhil olur.
- [60]** (1) Hep: Edât-ı ta'mîm.
- (2) Hele: Edât-ı tahzîr.
- (3) Hiç: Nefy ve nehye mahsus edât-ı te'kîd.
- (4) Ya: Edât-ı nidâ. Arabî kelimat ve terkebata dâhil olur.
- (5) Yahud: Edât-ı terdîd. Tahfîf olunarak (ya) suretine de (6) konur.
- (7) Yine: Atıf ve tevbîh edâtıdır.

(8) **Temrîn**

- (9) Aşağıdaki cümlelerdeki edevat tefrik ve beyan edilecek:
- (10) [İyilik elinden gelmese bile fenalıktan ihtiraz et, yine makbul olur. (11) Ders saati geldi, haydi sınıfa. Hiç âlim ile cahil müsavi (12) olur mu? İnsan ya iyilik etmeli ya fenalık etmemeye çalışmalı. (13) Süleymaniye Cami-i şerifi gayet âlî ve sanatlı bir binadır. Herkes iktidarına (14) göre masraf etmelidir. Nice sahib-i servet cehaletle düçar-ı fakr (15) u zaruret olmuştur. Dünya

baki değil mi ki ahiret düşünülmesin. (16) Çocuklar, bu sözlere dikkat ediniz ha! Servet mi isterseniz, (17) ilim mi derlerse ilmi iste ki servet attan hâsıl olur. Nitekim kömür (18) bilmeyenlere siyah bir şey görünürse de elmas ondan çıkarılır. Bu nasihatlere (19) riayet etmeyenlerin vay hâline. Cenab-ı Hak her kulunu tahsil ve terbiye (20) istidatı ile halk buyurmuştur. Ya Rab! Bizi iki cihanda mazhar-ı necat (21) eyle. Başa emniyetiniz var mı? Hay hay. Bu sözler hep ahkâm-ı diniyeye (22) müstenittir. Şakirdan dersini kendi kendine hazırlamadan olmaz. (23) Fakat ibtida muallim huzurunda anlamış olması şarttır. Hele çalışmasın (24) bak ebeveyninden iltifat görebilir mi? Saye-i şahanede Ankara'ya kadar (25) şimendifer inşa edilmiştir. Vaat borç gider. Allah'a, peygambere (26) itaat vacip olduğu gibi emirü'l-müminine itaat vaciptir.]

İKİNCİ BÖLÜM
GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE ÇEVİRİ

ORTAOKULUN BİRİNCİ SINIFINA ÖZGÜ
YENİ OSMANLICA ŞEKİL BİLGİSİ

Eğitim Bakanlığı tarafından ortaokullara okutturulmak için komisyon tarafından düzenlenmiştir.

Sahip ve Yayımcısı

Onuncu baskı

Şeyh Vasfî Efendi'nin mührünü taşımayan nüshalara sahte gözüyle bakılır ve her hakkı yayımcısına aittir.

İstanbul

“Kasbar Matbaası” Vezir Han numara 48
1912/1913

**ORTAOKULUN BİRİNCİ SINIFINA ÖZGÜ
YENİ OSMANLICA ŞEKİL BİLGİSİ**

Eğitim Bakanlığı tarafından ortaokullara okutturulmak için komisyon tarafından düzenlenmiştir.

Sahip ve Yayımcısı

Onuncu Baskı

Şeyh Vasfî Efendi'nin mührünü taşımayan nüshalara sahte gözüyle bakılır ve her hakkı yayımcısına aittir.

İstanbul

“Kasbar Matbaası” Vezir Han numara 48

1912/1913

[2] (1) Rahmân ve Rahîm Olan Allah'ın Adıyla

2.1. (2) Osmanlıca Şekil Bilgisi

(3) Bilindiği üzere dil kelimelerden, kelimeler de harflerden meydana gelir.

2.1.1. (4) Harf

(5) Harf: Anlamı olmayıp kelimenin oluşumunda kullanılan söze (6) denir. Mesela: [*insan*, *arслан*, *hane*, *çiçek*] kelimelerini oluşturan (7) harflerden hiçbirisinin manası yoktur.

(8) Osmanlıca'yı meydana getiren harfler otuz ikidir:

şın=ش sin=س je=ژ ze=ز re=ر zel=ذ dal=د hı=خ ha=ح çim=چ cim=ج se=ث te=ت pe=پ be=ب elif=ل
vav=و nun=ن mim=م lam=ل kef=ك kaf=ق fe=ف ğayın=غ ayın=ع zı=ظ tı=ط dad=ض sad=ص
ye=ی lamelif=لا he=ه

(12) Bunlara «alfabe harfleri» denir. (13) «kef» dört türlü okunur:

(14) Birincisi [*kelam* “söz”] kelimesinde olduğu gibi ki buña «kâf-ı Arabiyye “Arapça kef”»

(15) ikincisi [*dîğ* “kazan”] kelimesinde olduğu gibi ki buña da «kâf-ı Farîsiyye “Farsça kef”»

(16) denir.

[3] (1) Üçüncüsü [*deñiz*] kelimesinde olduğu gibi ki buna «kâf-ı nunîyye “nazal n”» (2) yahut «sâgır kâf» dördüncüsü [*eğri*] kelimesinde olduğu (3) gibi ki bu da [kâf-ı yâiyye “ğ olarak okunan kef”] olarak ifade edilir.

(4) Başka Örnekler:

(5) Kâf-ı Arabiyyeye “Arapça kefe”: kerem, zeki, melik.

(6) Kâf-ı Farisiyyeye “Farsça kefe”: gevher, şigâr “berdel/karşılıklı nikâh”, bâng “ses”.

(7) Kâf-ı nuniyyeye “nazal n”: beñzer, soñ.

(8) Kâf-ı yâiyyeye “ğ olarak okunan kef”: değirmen, beğ.

2.1.2. (9) Hareke

(10) Hareke: Üçtür: fetha “üstün”, kesre “esre”, zamme “ötre”.

(11) Dilimizde (/elif - /vav- /he- /ye/ ye) harfleri hareke yerinde (12) kullanılıp (/elif) fetha-i sakîleye “a okutan ünlü sese” , (/vav) zammeye “ötreye”, (/he) fetha-i hafîfiye “e okutan ünlü sese”, (13) (/ye) kesrîye “esreye” işaret eder. Bunlara «hurûf-ı imlâ “ünlü harfler”» (14) denir, ünsüz değeri yoktur. Mesela: [*yaz*] kelimesindeki (/elif) (15) fetha-i sakîleye “a okutan ünlü harfe” işaret olmak üzere yazılmıştır. Ünüz değeri de yoktur.

(16) Harekesi olan harfe müteharrik “harekeli”, olmayana da sâkin “harekesiz” denir.

(17) Mesela [mektep] kelimesinde (/م/ mim) müteharrik “harekeli/ ünlüyle okunan”, (/ك/ kef) sâkin “ünlüyle okunmayan/harekesiz”, (/ت/ t) (18) müteharrik “harekeli”, (/ب/ b) sâkindir “harekesiz”.

(19) Hurûf-ı imlâdan “ünlü harfler” her birisi için birer örnek:

[4] (1) Elif /ا/ : elma, yaz.

(2) Vav /و/ : su, kum.

(3) He /ه/ : dere, kelebek.

(4) Ye /ي/ : gemi, ip.

(5) **Alıştırma[*]**

(6) Aşağıdaki kelimelerde bulunan kâflar ile hurûf-ı imlâ “ünlü harfler” (7) belirlenecek:

(8) [kel, yeñi, görmek, dağ, dil, yüz, yemek, (9) kef, yenilmek, süpürmek, şeker, soba, sıva, (10) yaprak, söz, boya, renk, kerem, tekmi] “tamamlama”, felek]

(11) Soru: Dil nelerden meydana gelir? Harf neye derler? Osmanlıca’yı (12) oluşturan harfler kaçtır? (/ك/ kef) harfinin çeşitleriyle sesletimleri (13) nasıldır? Hareke kaçtır? Dilimizde hareke yerine hangi harfler kullanılır? (14) O harflere ne denir? Harekesi olan harf ile harekesiz harfe ne ad (15) verilir?

2.1.3. (16) Kelime

(17) Kelime: Anlamlı söze denir. Beş çeşittir: İsim, sıfat, (18) fiil, zamir, edat.

2.1.3.1. (19) İsim

(20) İsim: [Ahmed, İstanbul, nil, at, ağaç, su, akıl.

[5] (1) ruh] gibi kişileri, hayvanları ve eşyayı gösteren kelimelere denir.

(2) İsim iki kısımdır: Cins İsim, Özel İsim.

2.1.3.1.1. (3) Cins İsim

(4) Cins İsim: [İnsan, şehir, arslan, vicdan] (5) gibi anlamında genel ifade bulunan kelimeye denir.

2.1.3.1.2. (6) Özel İsim

(7) Özel İsim: [İbrahim, Trabzon, Dicle] gibi belirli olan (8) bir kişi veya bir şey gösteren kelimeye denir.

(9) Tekil: Bire işaret eden kelimeye denir.

(10) Çoğul: Birden fazlasına işaret eden kelimeye denir.

(11) Kural: Türkçede tekil kelimeyi çoğul yapmak için sonuna (12) (-lAr) eklenir.

(13) TEKİL ÇOĞUL

(14) kalem kalemler

(15) çocuk çocuklar

(16) yazı yazılar

(17) Alıştırma

(18) Aşağıdaki kelimelerden cins isimler ile özel isimler ayırt edilecek:

(19) [Mekke, Medine, İstanbul, hane, Süleyman, deniz, (20) çocuk, Marmara, Tuna, Ömer, Osman, balık, [6] (1) hurma, nehir, nil, Paris, şehir, Şiraz, cam, (2) sürahi, soba, coğrafya, bülbül, çiçek, Avrupa, (3) elma, İskodra]

(4) Aşağıdaki kelimelerin tekil olanları çoğul, çoğul olanları tekil (5) yapılacaktır:

(6) [fen, tarih, seccade, kitaplar, cetvel, (7) vapurlar, kayıklar, çanta, kâğıt, tabak, bahçeler, (8) eller, emel, vicdan, yürek]

2.1.3.1.3. (9) İsmi Hâli

(10) İsmi Hâli: İsimlerin ibare arasında girdikleri şekle (11) denir, yedi türdür:

(12) 1. «Yalın Hâli» : Kelimenin asıl hâlidir: (insan) gibi

(13) 2. «Yükleme Hâli» : Yalın hâlin sonuna (/ى/ -I) eklenir: (14) (insanı) gibi.

(15) 3. «Yönelme Hâli» : Yalın hâlin sonuna (/ا/ -A) eklenir: (16) (insana) gibi.

(17) 4. «Bulunma Hâli» : Yalın hâlin sonuna (/دا/ -DA) (18) eklenir: (insanda) gibi.

(19) 5. «Ayrılma Hâli» : Yalın hâlin sonuna (/ن/ -DAn) (20) eklenir: (insandan) gibi.

[7] (1) 6. «İlgi Hâli “Tamlayan eki”» : Yalın hâlin sonuna (sağır kâf) (2) eklenir: (insanın) gibi.

(3) 7. «İyelik Hâli “Tamlanan eki”» : Yalın hâlin sonuna (/ى/ -I) eklenir: (4) (insanı) gibi

(5) Kural: Yalın bir ismin son harfi ünlü olursa (6) bu isimlere gelen hâl ekleri şu şekilde yazılır:

(7) Yalın: baba, oda, kapı, gemi.

(8) Yüklem hâli için (/ى/ -yI): babayı, odayı, kapıyı, (9) gemiyi gibi.

(10) Yönelme hâli için (/ا/ -yA): babaya, odaya, kapıya, (11) gemiye gibi.

(12) Bulunma hâli için (/دا/ -dA): babada, odada, kapıda, (13) gemide gibi.

(14) İlgi hâli için (/نك/ -nIn): babanın, odanın, kapının, (15) geminin gibi.

(16) İyelik için (/سى/ -sI): babası, odası, kapısı, (17) gemisi gibi.

(18) Uyarı: [su] kelimesinin ilgi hâli istisna olarak (19) [suyun], iyelik hâli de [suyu] gelir.

Örnek: [Suyun rengi, (20) deniz suyu]

(21) Soru: İsmi hâlleri neye denir? Hangileridir?

[8] (1) Alıştırma

(2) Aşağıdaki yalın isimlerin yedi hâli yazılacak:

(3) [edep, rüzgâr, safâ, çiçek, arzu, ders, (4) tokmak, nutuk, oda]

(5) Kural: Sonunda (/ق/ k), (/چ/ ç) bulunan Türkçe yalın isimlere (6) ünlü harfler getirilirse (/ق/ k) ğ ve (7) (/چ/ ç) c olur.

(8) Örnek

(9) YALIN	YÜKLEME HÂLİ	YÖNELME HÂLİ	İLGİ HÂLİ
(10) /ق/ k toprak	toprağı	toprağa	toprağıñ
(11) /چ/ ç kireç	kireci	kirece	kireciñ

(12) Bir heceli kelimeler bu kuralın dışındadır:

(13) YALIN	YÜKLEME HÂLİ	YÖNELME HÂLİ	İLGİ HÂLİ
(14) /ق/ k ok	oku	oka	okuñ
(15) /چ/ ç üç	üçü	üçe	üçüñ

2.1.3.1.4. (16) İsim Tamlaması

(17) İsim Tamlaması: (kitabıñ kabı), (yazı kâğıdı), (çoban (18) çeşmesi), (erik ağacı), (demir kalem), (göñül kâbesi), (19) (limon ayvası) gibi bir ismin diğer bir isme anlam olarak bağlı (20) bulunmasına derler.

(21) Bu isimlerden ilkinde «tamlayan», ikincisine «tamlanan» **[9]** (1) adı verilir. Tamlayan ile tamlananın ikisine birden «isim (2) tamlaması» denir.

(3) Tamlama üç çeşittir: Belirtili isim tamlaması (Lâmiyye), Takısız İsim Tamlaması (Beyâniyye), Benzetme İfadeli Belirtisiz İsim Tamlaması (Teşbîhiyye).

(4) 1. Belirtili İsim Tamlaması (Lamiyye): Tamlananın, tamlayana özel veya (5) tamlayana ait olduğunu ifade eden tamlamadır. Tamlayanın (6) sonunda (“nazal n”), tamlananın sonunda (/ی/ -i) harfi bulunur:

(7) Ahmed’iñ kitabı

(8) Hocanıñ odası gibi

(9) Bu tamlamalardan kitaba Ahmed’iñ sahip olduğu ve odanın da (10) hocaya özgü olduğu anlaşılır.

(11) Kural: Tamlanan, tamlayana özgü veya tamlayana (12) aitlik bildirecek şekilde kullanılmayıp da kelimelerin ikisi birden bir yere işaret (13) yahut bir tür şahıs veya şeye isim olursa tamlayanın sonundaki (14) (/ك/ -In) kaldırılır:

(15) *paşa bahçesi*

(16) *mahalle bekçisi*

(17) *müdür odası gibi*

(18) **Alıştırma**

(19) Aşağıdaki kelimelerden her birinin hangi hâlde bulundukları açıklanacak:

(20) [Ahmed'in, terbiyeyi, haneden, mektepte, şakirt "öğrenci", (21) hocası, tepsi, perdeye, derece, bahçenin, bağın, ayağa]

[10] (1) 2. Takısız İsim Tamlaması (Beyâniyye): Tamlayan, tamlananın türünü veya neyden (2) yapıldığını bildiren tamlamadır.

(3) Kural: Tamlayan, tamlananın türünü gösterdiği takısız isim tamlamalarında (izâfet-i (4) beyânîlerde) tamlayanın sonunda (/ك/ -In) bulunmaz: [*elma ağacı*, (5) *deniz suyu*].

(6) Kural: Tamlayanın, tamlananın neden yapıldığını gösteren (7) taksız isim tamlamalarında (izâfet-i beyâniyyelerde) ne tamlayanın sonunda (/ك/ -In) ne de tamlananın (8) sonunda (/ى/ -I) bulunur: [*demir kalem- tahta minare*] gibi.

(9) 3. Benzetme İfadeli Belirtisiz İsim Tamlaması (Teşbîhiyye): Tamlayanın tamlanana, tamlananın tamlayana (10) benzetilmek için söylendiği tamlamadır: [*ilim deryası*, *vişne* (11) *eriği*] gibi.

(12) Kural: Benzetme İfadeli Belirtisiz İsim Tamlamasında (izâfet-i teşbîhiyye) da takısız isim tamlamasında (izâfet-i beyâniyyede) olduğu (13) gibi tamlayanın sonunda [/ك/ -In, /ك/ -nIn] yoktur.

(14) **Alıştırma**

(15) Aşağıdaki isim tamlamalarının hangi türden oldukları bildirilecek:

(16) [dağın tepesi, çocuğun oyuncağı, okumanın faydası, (17) fener bahçe, Van kedisi, köyün yolu, mahalle cami, limon çekirdeği, (18) deve kuşu, tarih kitabı, hocanın kitabı, demir kürek, keçi (19) sütü, mahalle bekçisi, Marsilya kiremidi, kestane ağacı, gümüş (20) köstek, kahve değirmeni, altın saat]

(21) Soru: Tamlama neye derler? Kaç çeşittir? Her türden üçer (22) örnek bulunacak:

2.1.3.2. [11] (1) Sıfat

(2) Sıfat: İsimlerin durumlarını, şekillerini ve benzeri niteliklerini gösteren (3) kelimelerdir. Mesela: [*zeki adam*], [*yeşil yaprak*], [*acı su*], (4) [*büyük şehir*] denildiğinde (zeki), (yeşil), (acı), (büyük) (5) kelimeleri yanındaki isimlerin nasıl olduklarını gösterdiğinden sıfat (6) oldukları fark edilir.

(7) Bu örneklerde görüldüğü üzere yanlarında (adam), (yaprak), (8) (su), (şehir) gibi sıfatla birleşen isimlere nitelenmiş isim denir.

(9) Türkçe, kuralına göre sıfat önce, nitelenmiş isim sonra gelir.

(10) (*Büyük şehir*) örneğinde olduğu gibi böyle sıfat ile nitelenen isimden (11) oluşan birleşik kelimelere «sıfat tamlaması» denir.

(12) Uyarı: Bir kelimenin sıfat olduğunu anlamak için ondan (13) sonra (kimse, şey) kelimelerinden birini getirip bir anlam oluşturmak (14) yeterlidir.

(15) Mesela [*zengin, fena*] kelimeleri bir sıfattır. Çünkü [*zengin* (16) kimse], [*fena şey*] denebilir.

(17) (*Oda, akıl*) kelimeleri sıfat olmayıp isim olduklarından (18) bunların yanlarına zikredilen sözcükler getirilerek (oda kimse), (19) (akıl şey) denecek olursa bir anlam çıkarılamaz.

(20) Kural: Türkçe sıfat tamlamalarında nitelenmiş olan isimler **[12]** (1) çoğul olsa da sıfatları daima tekil olarak söylenir. [*büyük* (2) *evler*] denilir. [*büyükler evler*] denilmez.

(3) [*Küçükler büyüklere itaat etmelidir.*] ibaresinde olduğu (4) gibi bazen sıfatlar çoğul hâlde söylenebilirse de bu durumda (5) isimlerinin bulunmaması şarttır. Böyle (büyükler) (küçükler)

(6) denilmesi [*büyük adamlar*] [*küçük adamlar*] anlamındadır.

(7) Sıfat iki türlüdür: Kuralsız sıfat, kurallı sıfat.

(8) 1. Kuralsız Sıfat: Kural ile yapılmayıp zaten sıfat olan (9) kelimelerdir: [*kırmızı-tembel-fena*] gibi.

(10) 2. Kurallı Sıfat: Bazı isimler ile kuralsız sıfatların (11) sonuna: [-li, -lu, -ci, -ca, -sı, -msı, -lik, -lık, -sız, (12) -mtrak, -mtrek, -Cık, -Cık, -Ceğiz, -Cağız.] gibi eklerin eklenmesiyle (13) meydana gelir.

(14) **Alıştırma**

(15) Aşağıdaki kelimelerden hangilerinin isim, hangilerinin sıfat olduğu (16) ayırt edilecek:

(17) [*dua, hava, kalem, uzun, çocuk, ahmak, yuvarlak, (18) şişe, siva, sıcak, beyaz, sert, hafif, derin, taş, (19) geniş, Edirne, ateş, parlak, renk, güzel, çürük, (20) garip, yakın*]

[13] (1) İsimlerden kurallı sıfat oluşturmaya örnek:

(2) İSİM

KURALLI SIFAT

(3) edep

edepi

(4) yakışık

yakışıklı

(5) suç

suçlu

(6) süs

süslü

(7) sahlep

sahlepçi

(8) Türk	Türkçe
(9) imtihan	İmtihansı
(10) dolap	dolabımsı
(11) gece	gecelik
(12) bayram	bayramlık
(13) akıl	akılsız
(14) hane	hanecik
(15) kitap	kitapçık
(16) Adam	adamcağız
(17) kuş	kuşcağız

(18) Kuralsız sıfatlardan kurallı sıfat oluşturmaya örnek:

(19) KURALSIZ SIFAT	KURALLI SIFAT
(20) hafif	hafifçe
(21) kuru	kuruca
[14] (1) abdal	abdalımsı
(2) ekşi	ekşimtirek
(3) acı	acımtırak
(4) körpe	körpecik
(5) kısa	kısacık

(6) Alıştırma

(7) Soru: Sıfat kaç bölümdür? Her bölüm tanımlanacak:

(8) Aşağıdaki sıfatların hangi kısma ait olduğu ayırt edilecek:

(9) [Edirneli, Arapça, soğukça, sıcak, leziz, sarımsı, (10) zorlu, cansız, beyaz, uzun, yumuşak, kitapçı, abdalımsı, (11) gelinlik, taze, bayatça]

2.1.3.2.1. (12) Sayı Sıfatları

(13) Sayı Sıfatları: Sayıların adıdır. Dört kısımdır:

(14) Birincisi: [Doğal sayılar]dır: [*bir, iki, üç, beş*, (15) *on, yirmi, elli, yüz bin, milyon*] ve benzerleri gibi.

(16) İkincisi: [Sıra sayıları]dır ki doğal sayıların sonuna (17) (/نجی -nci) eklenerek meydana gelir.

(18) **Örnek**

(19) DOĞAL SAYILAR

SIRA SAYILARI

(20) bir

birinci

(21) üç

üçüncü

[15] (1) on

onuncu

(2) yüz

yüzüncü

(3) Uyarı: [iki, altı, yedi, yirmi, elli] doğal (4) sayılar sıra sayı şekline girince sonlarındaki (/ى/ ye) ler (5) yazılmaz.

(6) **Örnek**

(7) DOĞAL SAYILAR

SIRA SAYILARI

(8) iki

ikinci

(9) altı

altıncı

(10) yedi

yedinci

(11) yirmi

yirminci

(12) elli

ellinci

(13) Üçüncüsü: [Kesir sayısı]dır ki belli bir miktarın (14) yine belli bir kısmını gösterir, kısmı alınan miktara (/ء/ -DA) (15) eklenir.

(16) **Örnek**

(17) DOĞAL SAYILAR

KESİR SAYILARI

(18) üç

üçte bir

(19) on

onda iki

[16] (1) yüz

yüzde on

(2) biñ

biñde elli

(3) Dördüncüsü: [Üleştirme sayısı]dır ki bir miktarın eşit şekilde (4) ayrılıp dağıtılmasını bildirir. Üleştirme sayısının son harfine (5) bir /,ء/ -Ar eklenir.

(6) **Örnek**

(7) DOĞAL SAYI

ÜLEŞTİRME SAYISI

(8) bir

birer

(9) üç

üçer

(10) beş

beşer

(11) sekiz

sekizer

(12) on

onar

(13) otuz

otuzar gibi

(14) Uyarı: [*iki, altı, yedi, yirmi, elli*] doğal (15) sayıları üleştirme şekline girince sonlarına (/ـ/ -Ar)den önce (16) bir de (/ش/ -ş) getirilir.

(17) **Örnek**

(17) DOĞAL SAYI	ÜLEŞTİRME SAYISI
(19) iki	ikişer
[17] (1) altı	altışar
(2) yedi	yedişer
(3) yirmi	yirmişer
(4) elli	ellişer gibi

(5) Uyarı: Dört doğal sayısının sonundaki (/ت/ t) harfinden (6) ünlü ses gelecek olursa (/د/ d) harfine dönüşür.

(7) Yalın	dört
(8) Yükleme	dördü
(9) İyelik/ Tamlanan	dörde
(10) Yönelme	dördün
(11) İlgi / Tamlayan	dördüncü
(12) Sıra Sayısı	dörder
(13) Üleştirme Sayısı	

(14) Uyarı: [*sekiz kuruş, onuncu ev, üçer kitap*] (15) sözlerinde görüldüğü üzere sayılar daima bir isme edilecek (16) bulunduklarında sıfat kabul edilir.

(17) Uyarı: Sayı isimlerinde de ismin hâlleri geçerlidir.

(18) **Alıştırma**

(19) Aşağıdaki cümlede bulunan sayı isimleri ayrılacak ve hangi kısımlardan (20) oldukları açıklanacak:

[18] (1) [Cennetmekân Fatih Sultan Mehmet Han Hazretleri Osmanlı padişahlarının (2) yedincisidir. Cenabıhak dört büyük kitap indirmiştir. (3) Yüksek şan ve şeref sahibi olan peygamber efendimiz hazretleri rebiyülevvelin on ikinci gecesi dünyayı (4) şerefleştirmişlerdir. Dünyanın dörtte bir kısmı kara ve dörtte üç (5) kısmı denizdir. Bir günah çoktur, bin ibadet azdır. İnsan (6) birinci derecede kendi dilinin kurallarını öğrenmeye kalkışmalıdır. Öğrenciler (7) önceki sene sınav yerine üçer üçer çağırılmış idi. Mülkiye (8) memurları her ay maaşlarından yüzde beş kuruş verirler ki bu para (9) padişahın sayesinde kendilerinin ve ailelerinin gelecekteki geçimlerini sağlar.

(10) Sekiz günlük ömür için dokuz gün çalışmalıdır. Abbasi halifelerinin (11) beşincisi olan Harun Reşid, tarihte ancak binde bir insana (12) nasip olan bir güzel nam bırakmıştır. Geçen

sene sınıfların çalışkan (13) öğrencilerine ödül olarak dörder kitap verilmiş idi. On iki (14) ay bir senedir, bir gün yirmi dört saattir. Mimar Sinan Süleymâniye ve (15) Şehzade Cami-i şeriflerini bina eden şöhretli ustadır, 996'da [1587/1588] yüz yaşında (16) vefat etmiştir. İnsanlar dört türlüdür: Birincisi bilir bildiğini de bilir, (17) işte o âlimdir ona sormalı. İkincisi bilir fakat bildiğini bilmez, (18) işte o unutandır. Onu uyarmalı. Üçüncüsü bilmez, bildiğini de (19) bilir; işte yol gösterilmesini isteyendir, ona doğru yol gösterilmeli. Dördüncüsü bilmez, (20) bilmediğini de bilmez; işte o cahildir. Ondan sakınmalı. Galatasaray Lisesinde (21) iki yüz yirmi altı numaralı büyük kardeşim Asaf Efendi sınıfının (22) birincisidir. Bu sene ikimiz de üçer ödüle ulaştığımızdan babamız (23) yüzer kuruş hediye verdi.]

2.1.3.2.2. (24) İşaret İsmi (İşaret Sıfatı, İşaret Zamiri)

(25) İşaret İsmi (İşaret Sıfatı, İşaret Zamiri): Bir şeyi göstermek

(26) [bu-şu- o] kelimeleridir.

[19] (1) (bu) sözü yakındaki, (şu) biraz uzaktaki, (o) (2) sözü ise daha uzaktaki şeyi göstermek için kullanılır.

(3) Bunların gösterdikleri şeylere şekil bilgisine göre (işaret edilen isim) (4)denir. Örneğin:

(5) bu	kitap
(6) şu	kalem
(7) o	dağ

(8) denildiğinde (*bu, şu, o*) işaret sıfatı, (*kitap, kalem, (9) dağ*) kelimeleri de onların kendisine işaret edilen isimdir.

(10) Uyarı: [bu, şu, o] işaret sıfatlarının çoğulu (11) [*bunlar, şunlar, onlar*]dır.

(12) İşaret zamirlerinin hâlleri aşağıdaki gibidir:

(13) Tekillerine Örnek

(14) TEKİL	YÜKLEME HÂLİ	YÖNELME HÂLİ	İLGİ HÂLİ
(15) bu	bunu	buna	bunuñ
(16) şu	şunu	şuna	şunuñ
(17) o	onu	ona	onuñ

(18) Çoğullarına Örnek

(19) YALIN HÂL	YÜKLEME HÂLİ	YÖNELME HÂLİ	İLGİ HÂLİ
(20) bunlar	bunları	bunlara	bunlarıñ
[20] (1) bunlar	şunları	şunlara	şunlarıñ
(2) onlar	onları	onlara	onlarıñ

(3) Uyarı: Bu üç işaret isminin iyelik çekimleri yoktur.

(4) [*bura, şura, ora*] sözleri de işaret zamiri olup (5) bunlar bir yer göstermek için kullanılır. Çoğulları:

(6) [*buralar, şuralar, oralar*]dır.

(7) Hâlleri

(8) YALIN HAL	YÜKLEME HÂLİ	YÖNELME HÂLİ	İLGİ HÂLİ	İYELİK
(9) buralar	buraları	buralara	buraların	buraları
(10) şuralar	şuraları	şuralara	şuraların	şuraları

(11) [*öteki, beriki*] kelimeleri de işaret zamiridir. Öncekiler gibi (12) yükleme hâli, yönelme hâli, ilgi hâli olurlar. Çoğullarında (13) [*ötekiler, berikiler*] denir. [*işbu*] sözü de işaret (14) zamiri gibi kullanılabilir.

2.1.3.3. (15) Zamir

(16) Zamir: Beş çeşittir: [Kişi Zamiri, İyelik Zamiri, (17) Bildirme Ekleri, Şahıs Ekleri, -Ki Eki]

2.1.3.3.1. [21] (1) Kişi Zamiri

(2) Kişi Zamiri: [*ben, sen, o*] kelimeleridir. «ben» (3) birinci şahsa, «sen» ikinci şahsa «o» üçüncü şahsa özgüdür. [1].

(4) Bunlar da şu şekilde çoğullanırlar:

(5) BİRİNCİ ÇOĞUL ŞAHIS	İKİNCİ ÇOĞUL ŞAHIS	ÜÇÜNCÜ ÇOĞUL ŞAHIS
(6) biz	siz	onlar

(7) Kişi zamirlerinde de ismin hâlleri geçerlidir. Ancak iyelik (8) hâli yoktur.

(9) Kişi zamirlerinin tekillerinin hâlleri:

(10) TEKİL	YÜKLEME HÂLİ	YÖNELME HÂLİ	İLGİ HÂLİ
(11) ben	beni	bana	benim
(12) sen	seni	sana	senin
(13) o	onu	ona	onun

(14) Kişi zamirlerinin çoğullarının hâlleri:

(15) YALIN	YÜKLEME HÂLİ	YÖNELME HÂLİ	İLGİ HÂLİ
(16) biz	bizi	bize	bizim

(17) [1] Mütakellim söz söyleyen- muhâtab söz söylenen- gâib hazır (18) olmayıp da kendinden bahsedilendir.

[22] (1) siz	sizi	size	sizin
(2) onlar	onları	onlara	onların

2.1.3.3.2. (3) İyelik Zamiri

(4) İyelik Zamiri: Tamlanan hâlindeki kelimelerin sonuna eklenen (5) zamirlerdir:

	(6) TEKİL	ÇOĞUL	
(7) Birinci Şahıs	-m/م/	-miz /مز/	
(8) İkinci Şahıs	-ŋ /ك/	-ŋiz /كز/	
(9) Üçüncü Şahıs	-I /ى/	-I /ى/	
(10) Örnek			
(11) benim kitabım		bizim kitabımız	
(12) senin aklın		sizin aklınız	
(13) onun kalemi		onların kalemi	
(14) Örnek			
(15) YALIN HAL	YÜKLEME HÂLİ	YÖNELME HÂLİ	İLGİ HÂLİ
(16) kitabım	kitabımı	kitabıma	kitabımın
(17) kitabımız	kitabımızı	kitabımıza	kitabımızın
(18) aklın	aklını	aklına	aklının
[23] (1) aklınız	aklınızı	aklığınıza	aklınızın
(2) kalemi	kalemini	kalemine	kalemünün
(3) kalemleri	kalemlerini	kalemlerine	kalemlerinin

2.1.3.3.3. (4) Bildirme Eki

(5) Bildirme Eki: [Ben bilgiye talibim, Siz iyi arkadaşsınız] (6) cümlelerinde olduğu gibi haberlerin sonuna gelen zamirlerdir:

	(7) TEKİL	ÇOĞUL
(8) Birinci Şahıs	-m /م/	-mız /مز/
(9) İkinci Şahıs	-sın /سك/	-sınız /سكز/
(10) Örnek		

(11) [Ben kâtibim- Biz akıllıyız- Sen çalışkansın- Siz terbiyelişiniz]

(12) Uyarı: Yukarıdaki örneklerde görülen bildirme eklerinin (13) iyelik zamirlerinden farkı için eklendikleri kelimelerin tamlanan (14) olmadıklarına dikkat etmek gerekir.

(15) Uyarı: Bildirme eklerinin üçüncü şahsı olmayıp onun yerine (16) -DİR eki getirilir: [Zeki insan güzel ahlâk (17) sahibidir. Şükrü ve Eşref Efendiler okula devamlıdır] (18) ibarelerinde olduğu gibi.

[24] (1) Alıştırma

(2) Aşağıdaki cümlelerde bulunan zamirler gösterilecek ve bu zamirlerden (3) hangilerinin kişi zamiri, hangilerinin iyelik zamiri, hangilerinin bildirme eki (4) oldukları belirlenip ayrımı yapılacaktır:

(5) [Ben dayımdan beş yaş küçüktüm. Bugünkü dersimiz pek kolaydır. (6) Ahmed Efendi'nin memleketi İzmir'dir. Sen büyüğünü bil ki küçüğün de seni (7) bilsin. Dün sizi çarşıda gördüm, babanız yanınızda idi. (8) Geçen gün kurşun kalemi size vermiş idim ne yaptınız? Muhammed Efendi (9) sınıfımızın birincisidir. Dersine çalışmayan öğrenci öğretmenlerinin de baba (10) ve annesinin de sevgisini kazanamaz. Bu defter Kâzım Efendi'nindir, şu kâğıtlar da (11) onun. Benim yazım senin yazından daha güzel okunaklıdır. Bugün (12) görevimi hakkıyla yerine getirdiğimden bir aferin belgesine eriştim. Derslerini (13) görevlerini yoluyla yerine getirenler elbette ödüle erişmiş olurlar. Benim erkek kardeşim akıllıdır.]

2.1.3.3.4. (14) Şahıs Eki

(15) Şahıs Eki: Türkçede fiillerin sonuna gelerek öznesini (16) bildiren eklerdir. Mesela: [gördüm] kelimesinin sonundaki (/أ/ -m), (17) [yazıyorsunuz] kelimesinin sonundaki (/سكز/ -sünüz), [çalışacağız] kelimesindeki (18) (/ز/ -z), [okumalısınız] kelimesindeki (/سك/ -sınız), [bakınız] (19) kelimesindeki (/كز/ -nız) şahıs eklerindendir.

2.1.3.3.5. (20) İsimden Sıfat Türeten -Ki

(21) İsimden Sıfat Türeten -Ki: (/كى/ -ki) ekinden ibarettir. (ki) sözü (22) bir isimden sonra söylenerek o isme, sıfat anlamı [25] (1) verir. Ancak isim ile bahsi geçen ek (-ki) arasına (/ده/ -DA) eki getirilir. (2) Mesela [bizim bahçedeki erik ağacı] denildiğinde {bahçedeki} (3) kelimesi erik ağacını nitelemiş olur.

(4) Alıştırma

(5) Aşağıdaki ibarelerde bulunan zamirler gösterilecek ve hangi türden (6) oldukları ayırt edilerek açıklanacaktır:

(7) [Evdeki pazar çarşıya uymaz. İhtiyarlıkta rahat etmek ister iseniz (8) gençlikte çalışınız. Benden güzel yazıyorsunuz. Yaptığım resimleri babama (9) beğendirdim, o da bana ödül olarak bu kitabı verdi. Erkek kardeşimdeki saat (10) benim şu saatten daha iyidir. Ne kadar tembelsin. Gelecek cuma babamla (11) Yakacık'a gideceğiz. Dün geç vakit yattığım için uyumuş kalmışım, okula (12) yoklama zamanından biraz sonra gittim. İyi yazmak, çok bilgi (13)

edinmek için çok yazmalıyız, çok okumalıyız. Meşhur (14) hattat Hafız Osman merhum, kendisi kadar güzel yazı yazan olup (15) olmadığını soran bir kişiye: «Benim kadar yazan benim kadar yazar» demiştir. (16) Sizdeki kitaplar bende olsa daha fazla çalışır, yaralanırım. Akıllı (17) bir çocuk şunun bunun lafına kulak asmaz; gece gündüz derslerine (18) çalışır, adam olmaya çalışır. Siz İstanbullusunuz. Derslerine hiç (19) çalışmıyorsun. Çok haylazsın. Pek güzel resim yapıyorsunuz. (20) Kâmil Efendi benden güzel resim yapıyor. Bursa'da kaplıcaların kış mevsimindeki yararları (21) pek çok tecrübelerle görülmüştür.]

2.1.3.4. [26] (1) Fiil

(2) Fiil: Bir işin veya bir durumun üç zamandan birinde gerçekleştiğini (3) haber veren kelimedir.

(4) [*Çocuk düştü. Biz çalışıyoruz. Sen okuyacaksın.*] (5) cümlelerinde gösterilen [*düştü, çalışıyoruz, okuyacaksın*] (6) kelimeleri fiildir.

(7) Uyarı: Şekil bilgisinde geçmiş zamana (mâzî), şimdiki zamana (hâl), gelecek zamana da (istikbâl) veya (müstakbel) denir.

2.1.3.4.1. (9) Mastar

(10) Mastar: Fillerin aslıdır. Türkçede iki türdür:

(11) Birincisi, sonunda (-mak) bulunan kelimelerdir ki bunlara kalın ünlülü mastar (masdar-ı (12) sakîl) denir.

(13) [*okumak, yazmak, oturmak, durmak, sormak*, (14) *kırmak*] gibi.

(15) İkincisi, sonunda (-mek) olan kelimelerdir ki bunlara da (16) ince ünlülü mastar (masdar-ı hafîf) adı verilir:

(17) [*öğrenmek, görmek, gelmek, gitmek, vermek*, (18) *çizmek, bilmek, gezmek*] gibi.

[27] (1) Mastarların sonlarındaki (-mak/-mek) eklerine «mastar eki (edât-ı masdar)» (2) ve bunlar kaldırıldıktan sonra kalan kelimelere de «fiil kökü (madde-i asliyye)» denir.

(3) Mesela: [*okumak, görmek*] mastarlarında (-mak/-mek) mastar (4) eki, [*oku-, gör-*] de fiil köküdür.

2.1.3.4.2. (5) Olumlu-Olumsuz

(6) Mastarlar ve onlardan oluşan fiiller ya olumlu ya olumsuz (7) olur.

(8) Olumlu

(9) Olumlu: İfade ettiği işin gerçekleştiği veya gerçekleşeceği (10) fiile denir: [*Bu sabah yağmur yağdı*] cümlesindeki (11) [*yağdı*] fiili gibi.

(12) **Olumsuz**

(13) Olumsuz: İfade ettiği iş gerçekleşmeyen veya gerçekleşmeyecek (14) olan fiile denir. [*Bir aydan beri yağmur yağmadı*] cümlesindeki (15) [*yağmadı*] fiili gibi.

(16) Kural: Olumlu bir mastarı olumsuz yapmak için fiil kökü (17) ile mastar eki arasına incelerde (/مه/ -me) kalınlarda (/ما/ -ma) (18) eklenir.

[28] (1) **Örnek**

(2) OLUMLU OLUMSUZ

(3) görmek görmemek

(4) yazmak yazmamak

(5) Uyarı: Bunlara fiil kökü denir. Fiil kökünden (6) dört türlü mastar vücuda gelir.

(7) 1. Pekiştirilmiş Mastar (Masdar-ı Te'kîdî), mastarların sonuna incelerde (8) (/لك/ -lik) kalınlarda (/لق/ -lık) eklenerek meydana gelir.

(9) **Örnek**

(10) (Görmek)ten (*görmeklik*), (yazmak)tan (*yazmaklık*) gibi.

(11) 2. Hafifletilmiş Mastar, masdarların sonundaki kâf (12) ve kafın yerine (/ا/ -A) getirmekle oluşur.

(13) (Görmek)ten (*görme*), (yazmak)tan (*yazma*) gibi.

(14) 3. Fiil İsmi (Hâsıl-ı Masdar), mastar ekinin kaldırılması ve fiil köküne (15) bir (/ش/ -İş) eklenmesiyle yapılır.

(16) **Örnek**

(17) (Görmek)ten (*görüş*), (yazmak)tan (*yazış*) gibi.

[29] (1) **Alıştırma**

(2) Şu fiil kökleri pekiştirilmiş, hafifletilmiş mastar ve fiil ismi şekline (3) konulacak:

(4) [*sevmek, bakmak, gelmek, sıkmak, pişmek, taşmak*]

(5) Soru: Fiil nedir? Mastar nedir?

(6) Uyarı: Fiil kökünün sonu harekeli olursa (/يش/ -yış) (7) eklenir:

(8) (söylemek)ten (*söyleyiş*), (okumak)tan (*okuyuş*) gibi.

(9) 4. Fiil İsmi (İsm-i Masdar), bazı mastarların sonlarındaki (/ك/ k) (10) ve (/ق/ k)ın kaldırılmasıyla oluşturulur.

(11) **Örnek**

(12) (almak)tan (*alım*), (satmak)tan (*satım*), (içmek)ten (13) (*içim*), (bükme)ten (*büküm*) gibi.

(14) **Alıştırma**

(15) Aşağıdaki ibarelerde bulunan mastarlar ayrılarak her birinin ince (16) veya kalın; olumlu veya olumsuz olduğu bildirilecek:

(17) [Her borcu ödemek dinin gerekliliklerindendir. İnsan için edep (18) sahibi olmak altına sahip olmaktan yücedir. Her sabah erken kalkmak, işle (19) meşgul olmak mutluluk sebebidir. Öğüt dinlememek isteyen azar işitmek (20) sevdasında bulunur. Akıllı bir adam için zan üzerine ilaç yememek (21) kervansız yola gitmemek lazımdır. Mutlu olmak isteyen gençler, ihtiyarların (22) öğütleriyle olgun olurlar.]

2.1.3.4.3. [30] (1) Özne - Nesne

(2) Özne: Fiilin ifade ettiği işi yapana denir. Şu hâlde (3) her fiilin bir öznesi vardır. Özne, fiilden önce gelir. Mesela: (4) [Hoca Efendi yazdı. Biz okuduk.] denildiğinde [*yazdı*] fiilinin (5) öznesi (*hoca*), [*okuduk*] fiilinin öznesi de (*biz*) kelimesidir.

(6) Bir fiilin öznesini bulmak için öncesine (kim) veya (ne) sorularını (7) getirmek yeterlidir. Mesela: [*Çocuk düştü. Taş camı (8) kırdı.*] cümlelerinde kim düştü denildiğinde (*çocuk*) ve (9) camı ne kırdı denildiğinde (*taş*) kelimelerinin özne olduğu (10) anlaşılır.

(11) Nesne: Fiilin ifade ettiği işten etkilenen (12) kelimedir. [*Hoca dersi yazdı. Biz kitabı okuduk.*] ibarelerinde (13) yazılan şey (*ders*) okunan şey de (*kitap*) olduğundan bu kelimeler (14) [*yazdı, okudu*] fiillerinin nesnedir.

(15) Fiilin nesnesi; belirtili nesne (Meʿûlün bih sarîh) veya yer tamlayıcısı (mefʿûlün bih gayri sarîh) (16) olur.

Belirtili nesne yükleme hâlinde ve yer tamlayıcısı da (17) (yönelme, bulunma, ayrılma hâlinde olan nesnelerdir. (18) Mesela: [Hoca Efendi kitabı Ahmet Efendi'ye verdi] cümlesindeki

[31] (1) (*hoca*) özne, (*kitabı*) belirtili nesne, (*Ahmet Efendi'ye*) (2) yer tamlayıcısı, (*verdi*) fiildir.

(3) Uyarı: Bir fiili belirtili nesnesini bulmak için o (4) fiilden evvel [*neyi, kimi*] sorularını ve yer tamlayıcısını bulmak için de (5) [*neye, kime*] sorularını yöneltmek gerekir.

(6) Mesela yukarıdaki örnekte *hoca* «*neyi verdi*» denirse (*kitabı*) (7) kelimesinin yükleme hâli ve «*kime verdi*» denirse (*Ahmet Efendi'ye*) (8) kelimesinin de yönelme hâli olduğu anlaşılır.

(9) Alıştırma

(10) Aşağıdaki ibarelerde bulunan fiillerle her birinin özne ve nesneleri (11) gösterilecek ve nesnelerin hangi türden oldukları açıklanacak (12) [Cenab-ı Hak iyi kullarını her şeyden koruyor. İslamiyet (13) her borcun ödenmesini emretmiştir. Sanat insana hazine olur. (14) Sen babanı say ki oğlun da seni saysın. Çocuk çok (15) yüz bulunca yüz­süz olur. Biz ilim sahibi ile görüşürsek ilim ve terbiye (16) kazanırız. Becerikli öğrenci ustasına kendini sevdirebilir. Siz büyüklerin (17) mertebelerini doğrulukla bulaca[k]sınız*. Kıymetten düşmek istemeyen

kimseyi (18) kıymetten düşürmeye çalışmaz. İnsan dünyada her şeyden ziyade iyi ad bırakmalıdır. (19) Ben nasıl rızkımı ararsam rızkım da beni öyle arar.]

2.1.3.4.4. (20) Etken- Edilgen

(21) Mastarlar ve onlardan meydana gelen fiiller (22) «etken» veya «edilgen» olur.

[32] (1) Etken Fiil

(2) Etken Fiil: Öznesi belli olan fiildir: [Ben geldim. (3) Biraderim gördü. Hasan Efendi öğrenime başlayacaktır.] cümlelerindeki (4) fiillerin özneleri [*ben, biraderim, Hasan Efendi*] (5) kelimeleri olduğundan bu fiiller (etken)dir.

(6) Edilgen Fiil

(7) Edilgen Fiil: Öznesi belli olmayan fiildir: [Kitap yırtıldı. (8) Kalem kırıldı. Okul ikide açılıyor. Mızıka çalınacak. (9) Ders okunmalıdır.] ibarelerindeki fiillerin öznesinin kim veya ne (10) olduğu söylenmediğinden adı geçen fiiller (edilgen)dir.

(11) Kural: Etken bir fiili edilgen yapmak için fiil kökünün (12) son harfi (/ـ/ -l) olmayan ve harekesi olmayan “sakin” mastarlarda bir (/ـ/ -l) (13) ve fiil kökünün son harfi (/ـ/ -l) olan veya harekeli bulunan (14) mastarlarda bir (/ـ/ -n) eklenir.

(15) Örnek

(16) ETKEN	EDİLGEN
(17) vermek	verilmek
(18) yazmak	yazılmak
[33] (1) okumak	okunmak
(2) bilmek	bilinmek gibi

2.1.3.4.5. (3) Geçişli - Geçişsiz

(4) Mastarlar ve onlardan meydana gelen fiiller anlamca da (5) (geçişli) veya (geçişsiz) olur.

(6) Geçişli

(7) Geçişli: Öznenin bir işi olup belirtili nesneye (8) etki eden kelimedir. Mesela [*öğrenmek, görmek, sormak*] (9) mastarları geçişlidir. Çünkü belirtili nesnesiz kullanılmaz (11) mutlaka bir şeyi öğrenmek, bir şeyi görmek bir şeyi sormak denir.

(12) Geçişsiz

(13) Geçişsiz: Öznenin bir hâli olup başkasına bağlanmayan (14) yani belirtili nesne alamayan kelimedir. Mesela: [*üşümek, gelmek, (15) uyumak*] fiilleri geçişsizdir. Çünkü [bir şeyi üşümek, bir şeyi (16) gelmek, bir şeyi uyumak] denemez bunlar öznenin birer hâlidir.

(17) Aşağıdaki mastarların hangisinin etken, hangisinin edilgen olduğu [34] (1) birer birer gösterilecek ve ne için etken veya ne için edilgen ise (2) bildirilecek:

(3) [oturma, yakmak, yazılmak, düşmek, gülmek, almak, söylenmek, (4) sevmek, sevinmek, yağmak, koşmak, küsmek, eğlenmek, silmek]

(5) Alıştırma

(6) Yine bu mastarların hangisinin geçişli hangisinin geçişsiz olduğu gösterilecek (7) ve sebepleri açıklanacak.

2.1.3.4.6. (8) Fiillerin Çekimi

(9) Mastarlar üç zamana işaret etmek için dokuz şekle girer ki (10) o şekillere «kip (sîga) » adı verilir. Bu kipler de şunlardır:

(11) 1. Görülen Geçmiş Zaman

(12) 2. Duyulan Geçmiş Zaman

(13) 3. Geniş Zaman

(14) 4. Şimdiki Zaman

(15) 5. Gelecek Zaman

(16) 6. Gereklilik Kipi

(17) 7. İstek Kipi

(18) 8. Üçüncü Şahıs Emir

(19) 9. İkinci Şahıs Emir

(20) Bir mastarın bu dokuz kipinin birinci, ikinci, üçüncü şahsını (21) tekil ve çoğul olarak zikretmeye çekim denir.

[35] (1) Örnekler

(2) [görmek, okumak] mastarlarının olumlu şeklinin çekimi:

(3) Görülen Geçmiş Zaman

	(4) BİRİNCİ ŞAHIS:	gördüm	okudum
(5) TEKİL	İKİNCİ ŞAHIS:	gördün	okudun
	(6) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS:	gördü	okudu

	(7) BİRİNCİ ŞAHIS:	gördük	okuduk
(8) ÇOĞUL	İKİNCİ ŞAHIS:	gördünüz	okudunuz
	(9) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS:	gördüler	okudular

(10) Duyulan Geçmiş Zaman

	(11) BİRİNCİ ŞAHIS:	görmüşüm	okumuşum
(12) TEKİL	İKİNCİ ŞAHIS:	görmüşsün	okumuşsun
	(13) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS:	görmüş	okumuş

	(14) BİRİNCİ ŞAHIS:	görmüşüz	okumuşuz
(15) ÇOĞUL	İKİNCİ ŞAHIS:	görmüşsünüz	okumuşsunuz
	(16) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS:	görmüşler	okumuşlar
(17) Geniş Zaman			
	(18) BİRİNCİ ŞAHIS:	görürüm	okurum
[36] (1) TEKİL	İKİNCİ ŞAHIS	görürsün	okursun
	(2) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	görür	okur
	(3) BİRİNCİ ŞAHIS	görürüz	okuruz
(4) ÇOĞUL	İKİNCİ ŞAHIS	görürsünüz	okursunuz
	(5) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	görürler	okurlar
(6) Şimdiki Zaman			
	(7) BİRİNCİ ŞAHIS	görüyorum	okuyorum
(8) TEKİL	İKİNCİ ŞAHIS	görüyorsun	okuyorsun
	(9) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	görüyor	okuyor
	(10) BİRİNCİ ŞAHIS	görüyoruz	okuyoruz
(11) ÇOĞUL	İKİNCİ ŞAHIS	görüyorsunuz	okuyorsunuz
	(12) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	görüyorlar	okuyorlar
(13) Gelecek Zaman			
	(14) BİRİNCİ ŞAHIS:	Göreceğim	Okuyacağım
(15) TEKİL	İKİNCİ ŞAHIS	Göreceksin	Okuyacaksın
	(16) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	Görecek	Okuyacak
	[37] (1) BİRİNCİ ŞAHIS	göreceğiz	okuyacağız
(2) ÇOĞUL	İKİNCİ ŞAHIS	göreceksiniz	okuyacaksınız
	(3) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	görecekler	okuyacaklar
(4) Gereklilik Kipi			
	(5) BİRİNCİ ŞAHIS	görmeliyim	okumalıyım
(6) TEKİL	İKİNCİ ŞAHIS	görmelisin	okumalısın
	(7) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	görmeli	okumalı

	(8) BİRİNCİ ŞAHIS	görmeliyiz	okumalıyız
(9) ÇOĞUL	İKİNCİ ŞAHIS	görmelisiniz	okumalısınız
	(10) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	görmeliler	okumalılar

(11) İstek Kipi

	(12) BİRİNCİ ŞAHIS	göreyim	okuyayım
(13) TEKİL	İKİNCİ ŞAHIS	göresin	okuyasın
	(14) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	göre	okuya

	(15) BİRİNCİ ŞAHIS	görelim	okuyalım
(16) ÇOĞUL	İKİNCİ ŞAHIS	göresiniz	okuyasınız
	(17) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	görelir	okuyalar

[38] (1) Üçüncü Şahıs Emir

(2) TEKİL	ÇOĞUL
(3) görsün	görsünler
(4) okusun	okusunlar

(5) İkinci Şahıs Emir

(6) TEKİL	ÇOĞUL		
(7) gör	görünüz	yahut	görün
(8) oku	okuyunuz	yahut	okuyun

(9) (görmek, okumak) mastarlarının olumsuz şeklinin çekimi:

(10) Görülen Geçmiş Zaman

	(11) BİRİNCİ ŞAHIS	görmedim	okumadım
(12) TEKİL	İKİNCİ ŞAHIS	görmedin	okumadın
	(13) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	görmedi	okumadı

	(14) BİRİNCİ ŞAHIS	görmedik	okumadık
(15) ÇOĞUL	İKİNCİ ŞAHIS	görmediniz	okumadınız
	(16) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	görmediler	okumadılar

[39] (1) Duyulan Geçmiş Zaman

	(2) BİRİNCİ ŞAHIS	görmemişim	okumamışım
(3) TEKİL	İKİNCİ ŞAHIS	görmemişsin	okumamışsın
	(4) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	görmemiş	okumamış

	(5) BİRİNCİ ŞAHIS	görmemişiz	okumamışız
(6) ÇOĞUL	İKİNCİ ŞAHIS	görmemişsiniz	okumamışsınız
	(7) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	görmemişler	okumamışlar
(8) Geniş Zaman			
	(9) BİRİNCİ ŞAHIS	görmem	okumam
(10) TEKİL	İKİNCİ ŞAHIS	görmezsin	okumazsın
	(11) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	görmez	okumaz
	(12) BİRİNCİ ŞAHIS	görmeyiz	okumayız
(13) ÇOĞUL	İKİNCİ ŞAHIS	görmezsiniz	okumazsınız
	(14) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	görmezler	okumazlar
(15) Şimdiki Zaman			
	(16) BİRİNCİ ŞAHIS	görmüyorum	okumuyorum
(17) TEKİL	İKİNCİ ŞAHIS	görmüyorsun	okumuyorsun
	(18) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	görmüyor	okumuyor
	[40] (1) BİRİNCİ ŞAHIS	görmüyoruz	okumuyoruz
(2) ÇOĞUL	İKİNCİ ŞAHIS	görmüyorsunuz	okumuyorsunuz
	(3) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	görmüyorlar	okumuyorlar
(4) Gelecek Zaman			
	(5) BİRİNCİ ŞAHIS	görmeyeceğim	okumayacağım
(6) TEKİL	İKİNCİ ŞAHIS	görmeyeceksin	okumayacaksın
	(7) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	görmeyecek	okumayacak
	(8) BİRİNCİ ŞAHIS	görmeyeceğiz	okumayacağız
(9) ÇOĞUL	İKİNCİ ŞAHIS	görmeyeceksiniz	okumayacaksınız
	(10) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	görmeyecekler	okumayacaklar
(11) Gereklilik Kipi			
	(12) BİRİNCİ ŞAHIS	görmemeliyim	okumamalıyım
(13) TEKİL	İKİNCİ ŞAHIS	görmemelisin	okumamalısın
	(14) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	görmemeli	okumamalı
	(15) BİRİNCİ ŞAHIS	görmemeliyiz	okumamalıyız
(16) ÇOĞUL	İKİNCİ ŞAHIS	görmemelisiniz	okumamalısınız
	(17) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	görmemeliler	okumamalılar

[41] (1) İstek Kipi

	(2) BİRİNCİ ŞAHIS	görmeyeyim	okumayayım
(3) TEKİL	İKİNCİ ŞAHIS	görmeyesin	okumayasın
	(4) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	görmeye	okumaya
	(5) BİRİNCİ ŞAHIS	görmeyelim	okumayalım
(6) ÇOĞUL	İKİNCİ ŞAHIS	görmeyesiniz	okumayasınız
	(7) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS	görmeyeler	okumayalar

(8) Emir Üçüncü Şahıs

(9) TEKİL	ÇOĞUL
(10) görmesin	görmesinler
(11) okumasın	okumasınlar
(12) Emir İkinci Şahıs	
(13) TEKİL	ÇOĞUL
(14) görme	görmeyiniz-yahut görmeyin
(15) okuma	okumayınız- yahut okumayın

(16) Alıştırma

(17) [Çizmek, Anlamak] mastarları olumlu şekilde (18) çekimlenecek.

[42] (1) Aşağıdaki cümlelerde bulunan fiillerin hangi kipten oldukları (2) ve mastarları gösterilecek:

(3) [Ahmed Efendi! Ne okuyorsunuz? Şekil bilgisini tamamladım, şimdi cümle bilgisini (4) okuyorum. Zeki ve çalışkan bir öğrenci kendini yalnız öğretmenine değil, herkese (5) sevdirebilir. Vaktimizi boş yere geçirmeyelim, zira zaman bir daha geri (6) gelmemek üzere bize uzaklaşıyor. Bugünkü derse niçin çalışmadınız? (7) Derse çalışmayan işte böyle ceza görür. Yarın okula gelemeyeceğim. (8) İhtiyarlar, çocuklara benzer dur, sus, pek anlamazlar; onlara (9) nezaket ve yumuşaklıkla davranmalı, kalplerini incitmemelidir. Vermiş olduğunuz (10) kitabı bu gece babamla beraber okuyacağız. Mahmud Efendi! Bana bir kalem verdiniz. (11) Şükrü Efendi defterinin böyle karalanmış olduğunu görmesin; pek ziyade kızacak, (12) meydanda bırakalım gelir gelmez görsün. Bu sene kış görmedik. (13) Kış günleri bahar gibi geçti. Tevfik Efendi Bursa'ya gitmiş. (14) Allah selamet vere. Her olur olmaz şeye karışmak, önem vermek (15) cehaletten ileri gelir. Sermed Bey bize gelmiyor, biz de bir daha onlara gitmeyelim.]

2.1.3.4.7. (16) Birleşik Fiiller

(17) Birleşik Fiiller: İki kelimeden meydana gelen fiillerdir (18) bunlar beş çeşittir, ayrı ayrı isimleri vardır.

(19) Birincisi: [Yeterlilik Fiili]dir ki istek kipinin (20) üçüncü tekiline (bilmek) mastarı eklenerek yapılır. Kiplerde (21) «bilmek» mastarı çekimlenir:

[43] (1) [yazmak: *yazabilmek*, okumak: *okuyabilmek*, görmek: (2) *görebilmek*, istemek: *isteyebilmek*] gibi.

(3) Yeterlilik Fiilinin Çekimi:

(4) Görülen Geçmiş Zaman

(5) görebildim	görebildik
(6) görebildin	görebildiniz
(7) görebildi	görebildiler

(8) Duyulan Geçmiş Zaman

(9) görebilmişim	görebilmişiz
(10) görebilmişsin	görebilmişsiniz
(11) görebilmiş	görebilmişler

(12) Geniş Zaman

(13) görebilirim	görebiliriz
(14) görebilirsin	görebilirsiniz
(15) görebilir	görebilirler

(16) Şimdiki Zaman

(17) görebiliyorum	görebiliyoruz
(18) görebiliyorsun	görebiliyorsunuz
(19) görebiliyor	görebiliyorlar

[44] (1) Gelecek Zaman

(2) görebileceğim	görebileceğiz
(3) görebileceksin	görebileceksiniz
(4) görebilecek	görebilecekler

(5) Gereklilik Kipi

(6) görebilmeliyim	görebilmeliyiz
(7) görebilmelisin	görebilmelisiniz
(8) görebilmeli	görebilmeliler

(9) **İstek Kipi**

(10) görebileyim	görebilelim
(11) görebilesin	görebilesiniz
(12) görebile	görebileler

(13) Kural: Yeterlilik fiilinin olumsuzunda (bil-) kelimesi kalkıp (14) yerine olumsuzluk eki olan (/ə/ -mA) gelir mesela «görebilmemek yazabilmemek» (15) okuyup «görememek yazamamak» denir.

(16) Yeterlilik Fiilinin Olumsuz Biçimde Çekimi:

(17) GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN:	göremedim
(18) DUYULAN GEÇMİŞ ZAMAN:	görememişim
(19) GENİŞ ZAMAN:	göremem
(20) ŞİMDİKİ ZAMAN:	göremiyorum
[45] (1) GELECEK ZAMAN:	göremeyeceğim
(2) GEREKLİLİK KİPİ:	görememeliyim
(3) İSTEK KİPİ:	göremeyeyim

(4) İkincisi, [Tezlik fiili]dir ki fiil köküne bir (/ɯ/ -ı/-i) (5) harfiyle (vermek) mastarını eklenerek oluşur.

(6) Adı geçen «vermek» mastarı çekimlenir:

(7) [yazmak: *yazıvermek*, görmek: *görüvermek*, (8) okumak: *okuyuvermek*, istemek: *isteyivermek*] ve benzerleri.

(9) Tezlik Fiilinin Çekimi:

(10) GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN	görüverdim	görüverdik	vb.
(11) DUYULAN GEÇMİŞ ZAMAN	görüvermişim	görüvermişiz	vb.
(12) GENİŞ ZAMAN	görüveririm	görüveririz	vb.
(13) ŞİMDİKİ ZAMAN	görüveriyorum	görüveriyoruz	vb.
(14) GELECEK ZAMAN	görüvereceğim	görüvereceğiz	vb.
(15) GEREKLİLİK KİPİ	görüvermeliyim	görüvermeliyiz	vb.
(16) İSTEK KİPİ	görüvereyim	görüverelim	vb.
(17) ÜÇÜNCÜ ŞAHIS EMİR	görüversin	görüversinler	vb.
(18) İKİNCİ ŞAHIS EMİR	görüver	görüveriniz	vb.

(19) Üçüncüsü, [hikâye birleşik zaman]dır ki, her kipte üçüncü tekile:

(20) [idim- idik- idi- idiğ- idiniz- idiler] sözleri (21) eklenerek oluşur.

[46] (1) Hikâye Birleşik Zamanın Çekimi:

(2) GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN	gördü idim	gördü idik	vb.
(3) DUYULAN GEÇMİŞ ZAMAN	görmüş idim	görmüş idik	vb.
(4) GENİŞ ZAMAN	görür idim	görür idik	vb.
(5) ŞİMDİKİ ZAMAN	görüyor idim	görüyor idik	vb.
(6) GELECEK ZAMAN	görecek idim	görecek idik	vb.
(7) GEREKLİLİK KİPİ	görmeli idim	görmeli idik	vb.
(8) İSTEK KİPİ	göreydim	göreydik	vb.

(9) Üçüncü şahıs emiri, ikinci şahıs emiri yoktur.

(10) Dördüncüsü, [rivayet birleşik zaman]dır ki kiplerin üçüncü tekillerinin (11) sonuna: [imişim- imişsin- imiş- imişiz- imişsiniz- (12) imişler] sözleri eklenerek meydana gelir.

(13) Rivayet Birleşik Zamanın Çekimi:

(14) GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN	Tasrif edilemez		
(15) DUYULAN GEÇMİŞ ZAMAN	görmüş imişim	görmüş imişiz	vb.
(16) GENİŞ ZAMAN	görür imişim	görür imişiz	vb.
(17) ŞİMDİKİ ZAMAN	görüyor imişim	görüyor imişiz	vb.
(18) GELECEK ZAMAN	görecek imişim	görecek imişiz	vb.
(19) GEREKLİLİK KİPİ	görmeli imişim	görmeli imişiz	vb.
(20) İSTEK KİPİ	göreymişim	göreymişiz	vb.

(21) Bu fiilin dahi üçüncü şahıs emiri, ikinci şahıs emri yoktur.

[47] (1) Beşincisi [şartlı birleşik zaman]dır ki kiplerin üçüncü tekillerine: (2) (isem-iseñ- ise- isek- iseñiz- iseler) (3) sözleri eklenerek yapılır.

(4) Şartlı Birleşik Fiilin Çekimi:

(5) GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN	gördü isem	gördü isek	vb.
(6) DUYULAN GEÇMİŞ ZAMAN	görmüş isem	görmüş isek	vb.
(7) GENİŞ ZAMAN	görür isem	görür isek	vb.
(8) ŞİMDİKİ ZAMAN	görüyor isem	görüyor isek	vb.
(9) GELECEK ZAMAN	görecek isem	görecek isek	vb.
(10) GEREKLİLİK KİPİ	görmeli isem	görmeli isek	vb.
(11) İSTEK KİPİ	görsem	görsek	vb.

(12) Şartlı birleşik fiilin üçüncü şahıs emir, ikinci şahıs emir kipleri (13) çekimlenemez.

(14) Uyarı: [hikâye, rivâyet, şart] filleri oluşturmak (15) için ilave edilen [idi- imiş- ise] sözlerine (16) [Ek fiil] denir.

(17) Bu ek fiil üç kipten ibarettir.

-1-

(18) Hikâye Birleşik Zaman

(19) TEKİL	ÇOĞUL
(20) idim	idik
[48] (1) idiñ	idiñiz
(2) idi	idiler

-2-

(3) Rivâyet Birleşik

(4) TEKİL	ÇOĞUL
(5) imişim	imişiz
(6) imişsin	imişsiniz
(7) imiş	imişler

-3-

(8) Şarh Birleşik Zaman

(9) TEKİL	ÇOĞUL
(10) isem	isek
(11) isen	iseniz
(12) ise	iseler

(13) Birtakım kipler daha vardır ki bunlara zarf-fiil (sîga-i rabtıyye) (14) verilir. Bunlar altı tanedir.

2.1.3.4.8. (15) Zarf Fiil (Sîga-i Rabtıyye)

(16) 1. Sıfat-fiil (Sîga-i Sıla): İki şekilde oluşur:

(17) Birincisi, görülen geçmiş zamanın üçüncü tekilinin sonuna_ **[49]** (1) olumlu olsun, olumsuz olsun_ ince ünlülülerde «/يَیْ/ -igi» kalın ünlülülerde (2) «/يَغِیْ/ -ıgı» eklenerek ortaya çıkar.

(3) Örnek

(4) MASTAR		GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN		SIFAT-FİİL	
(5) OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMLU	OLUMSUZ
(6) gelmek	gelmemek	geldi	gelmedi	geldiği	gelmediği
(7) okumak	okumamak	okudu	okumadı	okuduğu	okumadığı
(8) İkincisi, gelecek zaman kipinin üçüncü tekilinin sonuna_ (9) olumlu olsun, olumsuz olsun_ (/یَ/ -y) eklenerek yapılır.					

(10) MASTAR		GELECEK ZAMAN		SIFAT-FİİL	
(11) OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMLU	OLUMSUZ
(12) gelmek	gelmemek	gelecek	gelmeyecek	geleceği	gelmeyeceği
(13) okumak	okumamak	okuyacak	okumayacak	okuyacağı	okumayacağı

(14) 2. -Ip Ekli Zarf Fiil (Sîga-i ‘atfiyye): Fiil kökünün sonuna, harekesiz ise (15) harekelenerek «/وب/ -Ip» harekeli ise «/يوب/ -yIp» getirilerek oluşturulur.

(16) **Örnek**

(17) MASTAR	FiİL KÖKÜ	ZARF-FİİL
(18) gelmek	gel	gelip
(19) okumak	oku	okuyup

[50] (1) Uyarı: Zarf fiilin (Sîga-i ‘atfiyye) olumsuz fiil köküne «/ميوب/ -mAyIp» (2) eklenerek meydana gelir. (*gülmeyip, okumayıp*) gibi.

(3) 3. -IncA Ekli Zarf Fiil (Sîga-i ta’kîbiyye): Fiil kökünün sonuna harekesiz ise (4) harekelenerek «/إنجه/ -IncA» harekeli ise «/ينجه/ yIncA» eklenerek (5) oluşur.

(6) **Örnek**

(7) MASTAR	FiİL KÖKÜ	ZARF-FİİL
(8) Gelmek	Gel	Gelince
(9) Okumak	Oku	Okuyunca

(10) Uyarı: Zarf fiilin (Sîga-i ta’kîbiyye) olumsuz fiil köküne «/مينجه/ -mAyIncA» (11) eklenerek yapılır: (*gelmeyince, okumayınca*) gibi.

(12) **Alıştırma**

(13) Aşağıdaki cümlelerde bulunan fiillerde sıra, atfiyye, ta’kîbiyye (14) çekimleri gösterilecek: (15) [Büyükler söze başlayınca küçükler susmalı. Öğrenim zamanlarını (16) oyun ile geçirmeyip bilgiyi artırmaya harcamalı. Soruyu anlamayınca (17) cevaba teşebbüs etmemeli girişmemeli İnsan yapabileceği şeyi üstlenip (18) yapamayacağı şeyi üstlenmeye çalışmamalı. İhtiyarlara saygı gösterip (19) dualarını almalı. Her şeyi ustasından sorup öğrenmeli. İlim (20) sahibi için bildiği fenleri bilmeyene öğretmek, bilmediği fenleri de bilenden öğrenmek (21) kadar faydalı bir alışveriş yoktur. Her gördüğü şeyi yapmaya (22) kalkışan hiçbir şey yapamaz. Nimetin kıymeti elden gitmeyince bilinmez. (23) Okuyup yazmaktan usanmayan hiçbir zaman zarar etmez. Arif olan (24) zekileri görünce tanır.]

[51] (1) 4. -Dlkça Ekli Zarf Fiil (Sîga-i tevkîtiyye): Görülen geçmiş zamanın birinci çoğul şahsının (2) sonuna _olumlu olsun, olumsuz olsun_ «/جه/ -CA» eklenerek (3) meydana gelir.

(4) **Örnek**

(5) MASTAR		GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN		ZARF-FİİL	
(6) OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMLU	OLUMSUZ
(7) gelmek	gelmemek	geldik	gelmedik	geldikçe	gelmedikçe
(8) okumak	okumamak	okuduk	okumadık	okudukça	okumadıkça

(9) 5. Başlangıç Zarf-Fiili/ -Ali Ekli Zarf Fiil (Sîga-i ibtidâ'iyye): İstek kipinin üçüncü tekilinin sonuna _ (10) olumlu olsun, olumsuz olsun_ «/لى/ -II» eklenerek yapılır.

(11) **Örnek**

(12) MASTAR		İSTEK KİPİ		ZARF-FİİL	
(13) OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMLU	OLUMSUZ
(14) gelmek	gelmemek	gele	gelmeye	geleli	gelmeyeli
(15) okumak	okumamak	okuya	okumaya	okuyalı	okumayalı

(16) Uyarı: Bu kipe bazen «-dAn beri» eklenir.

(17) *Geleliden beri, okuyalıdan beri*

(18) 6. Bitimli Zarf-Fiil (Sîga-i intihâ'iyye): Sîga-i ta'kîbiyyenin sonuna _olumlu (19) olsun, olumsuz olsun_ «/يه قدر/ -yA kadar» sözü eklenerek (20) oluşur.

[52] (1) **Örnek**

(2) MASTAR		ZARF-FİİL		BİTİMLİ ZARF FİİL	
(3) OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMLU	OLUMSUZ
(4) gelmek	gelmemek	gelince	gelmeyince	gelinceye	gelmeyinceye
				kadar	kadar
(5) okumak	okumamak	okuyunca	okumayınca	okuyuncaya	okumayıncaya
				kadar	kadar

(6) **Alıştırma**

(7) Aşağıdaki cümlelerde bulunan fiillerden tevkîtiyye, ibtidâiyye, intihâiyye (8) kipleri bulunacak ve açıklanacak:

(9) [Sizi görmeyeli hayli zaman oldu. Biraderim Bursa'ya gideli (10) bir seneyi geçti. Hoca Efendi gelinceye kadar dersimizi ezberleyelim. (11) İlim öğrenimine tam gayret gösterilmedikçe hiçbir şey ele geçmez. Dersimi (12) anlamaya başlayalıdan beri oyun oynamayı hiç istemiyorum. (13) Aferin aldıkça hevesim artıyor. Çalışmadıkça babamın

takdirine erişemeyeceğimi (14) bilmez değilim. İnsan kazanmayıncaya kadar genelin saygısına erişemez. (15) Akıllı olan ölünceye kadar öğretme ve öğrenmeden vazgeçmez.]

2.1.3.4.9. (16) Etken Çatılı Sıfat-Fiil- Edilgen Çatılı Sıfat-Fiil

(17) Etken Çatılı Sıfat-fiil: Anlamında bir fiili icra ettiği anlaşılan (18) kelimedir. Etken mastarlarda mastar ekinin yerine ince ünlülü ise (/ن= -en) (19) kalın ünlülü ise (/ان/ -an) getirmekle veyahut genellikle fiil köküne (20) (/يجى/ -IcI) eki eklenerek oluşur.

[53] (1) Örnek

(2) MASTAR	ETKEN ÇATILI SIFAT-FİİL
(3) görmek	gören görücü
(4) gezmek	gezen gezici
(5) satmak	satan satıcı
(6) yazmak	yazan yazıcı

(7) Uyarı: Fiil kökünün sonu harekeli olan mastarlardan (8) etken sıfat-fiil yapmak için (/ن/ -en, /ان/ -An, /يجى/ -IcI) yerine (/ين/ -yen, /يان/ -yan, /يجى/ yIcI) (9) sözleri getirilir.

(10) Örnek

(11) MASTAR	ETKEN SIFAT-FİİL
(12) söylemek	söyleyen söyleyici
(13) anlamak	anlayan anlayıcı

(14) Edilgen Çatılı Sıfat-fiil: Anlamından bir fiilin etkisini gördüğü (15) anlaşılan kelimedir. Edilgen mastarlarda mastar ekinin yerine (16) ince ünlülü ise (/ن/ -en), kalın ünlülü ise (/ان/ -an) getirmekle yahut mastar ekinin (17) kaldırılmasıyla (/مش/ -mIş) eki getirilerek ortaya çıkar.

(19) Örnek

(20) MASTAR	EDİLGEN SIFAT-FİİL
(21) görülmek	görülen görülmüş
[54] (1) verilmek	verilen verilmiş
(2) satılmak	satılan satılmış
(3) yazılmak	yazılan yazılmış
(4) okumak	okunan okunmuş

(5) Uyarı: Etken sıfat-fiil ve edilgen sıfat-fiil her ne kadar anlam olarak (6) fiilden sayılmayıp sıfat yerindeyseler de mastarlardan (7) türedikleri için fiil konusuna dâhildirler. Bunlara sıfat-fiil (fer'î fiil) (8) denir. (/لر/ -lAr) ekiyle çoğul yapılır. İsmi hâlleri bunlarda (9) da geçerlidir.

(10) **Alıştırma**

(11) Aşağıdaki cümlelerde görülen etken sıfat-fiil ve edilgen sıfat-fiiller bulanacak (12) ve hangi mastarlardan türedikleri bildirilecek:

(13) [Çok çalışan çok kazanır. İdaresini bilmeyen sefil olur. (14) Elde bulunan paranın kıymeti gittikten sonra anlaşılır. Düğüne davete (15) gidenlere okuyucu derler. Zamanımızda basılan kitaplar, açılan (16) okullar sayılamaz. İyilik eden iyilik bulur. Okumuş adam (17) cahil kalanların yanında daima kendini saydırır. Kalıcı olmayan şeye gönül (18) bağlamaya değmez. Yük çeken eşek adam yırtan aslandan yeğdir. (19) Söylenmiş söz geri alınmaz.]

2.1.3.5. (20) **Edat**

(21) Edat: Başlı başına bir anlam ifade etmeyip isimler, fiiller (22) arasında anlam kazanan kelimelerdir: (İnsan okula mesleki ve ahlaki [55] (1) eğitimi için gider.) ibaresindeki (ve) ile (için) kelimeleri (2) tek başına bir anlama işaret etmediği hâlde burada (ve) hüner ile (3) terbiye kelimelerini birbirine bağlamakta ve (için) de okula gitmenin (4) sebebini açıklamaktadır.

(5) **Edatlar**

(6) A: Kelimenin öncesinde ünlem edatı, sonunda bulunursa (7) kuvvetlendirme edatı olur.

(8) Artık: Yetinme edatı.

(9) Ancak: Sınırlandırma edatı.

(10) Ah: Yakınma edatı.

(11) Ay: Şaşırtma ve üzüntü edatıdır.

(12) Asla: Olumsuzza özgü kuvvetlendirme edatıdır.

(13) En: Üstünlük edatıdır. Sıfatlara dâhil olur.

(14) Elbette: Kuvvetlendirme edatıdır.

(15) Eğer: Şart bildirme edatıdır.

(16) Aman: Yardım isteme edatı.

(17) Evet: Onaylama edatı.

(18) Oh: Zevk duyma edatı.

(19) Of: Hüzün ve üzüntü edatıdır.

(20) Üzere: Üstte gösterme edatı.

(21) Ey: Ünlem edatı.

[56] (1) İçin: Sebep edatıdır.

(2) İşte: Uyarı edatı.

(3) İken: Zarf edatı, bazen hafifletilerek (/كن/ -ken) (4) şekline konur.

(5) İle: İki şeyi birbirine yakın gösterirse (6) yakınlık edatı, bir şeye diğer şeyi vasıta gösterirse (7) vasıta edatı, bir şey diğer şeye sebep gösterirse (8) sebep edatı olur. Bazen hafifletilerek (/١/ -1A) (9) şeklinde yazılır.

(10) Öyle: Onay ve benzetme edatıdır.

(11) Eyvah: Yakınma edatı.

(12) **Alıştırma**

(13) Aşağıdaki cümlelerde bulunan edatlar bulunup ne edatı oldukları (14) açıklanacak.

(15) [Niçin öyle üzgün duruyorsunuz? İşte mevsim, bahar alametlerini (16) göstermeye başladı. Bugün okula gelir iken sizin eve uğradım. (17) Of hava ne kadar sıcak. Sınıfımızın en çalışkanı Tahsin Efendi'dir. (18) Eğer diploma almayı başarabilirsem liseye gireceğim. (19) Ah! Bilgisizliğin bu derece öldürücü bir felaket olduğunu bilseydim gençlik zamanlarını (20) boşa mı geçirirdim. A birader niçin söz dinlemiyorsun? Aman (21) biraderciğim, bana sık sık mektup yazınız merak ve endişeden kurtulalım. (22) O işin öyle olması lazım gelir. Hastalıkla uyku hayli zamandan beri semtime (23) uğramaz oldu. Eyvah gençliğimi, sağlığımı kalıcı zannederek bir zaman (24) gelip de böyle her isteğimi yapmayı başaramayacağımı hiç düşünmez [57] (1) idim. Bir kimse yazı yazarken yan gözle veya eğilip bakmak adap (2) ve terbiyeye aykırıdır. Sizi bekletmemek için haber göndermiş idim. (3) Padişah sayesinde rahat yaşıyoruz. Ay, ne zaman geldiniz? (4) Baksanız a bana neler söylüyor. Olgunluk ancak çaba ve kararlılık ile (5) mümkün olabilir. Tembelliği devamlı olan bir öğrenci tarafından tekrarlanarak meydana gelen (6) boş bahaneler asla kabul edilemez. Hayli zamandan beri (7) çektiğim sıkıntıya artık katlanamayacağım. Ay vücudumun her zerresinde (8) bir ızdırap hissediyorum. Gençliğini, müsait zamanlarını bilgi öğrenmeye (9) ve beceriye harcamayan bir kimse sonunda elbette pişman olur. İnsan tembellikle (10) isteklerine erişemez. Ey, kıymeti bilinmeyen gençlik zamanları! Neredesiniz. (11) İnsan önem ve dikkat ile bakınca her zerrede akla hayret verecek bir eser (12) görür ki hepsi yüce Allah'ın birliğine ve büyüklüğüne tanıklık eder. (13) Oh, dersimi yaptım yazılarımı da hazırladım.]

(14) **Edatlar**

(15) Bari: Hiç olmazsa anlamını ifade eden yetinme edatı.

(16) Bütün: Geneli kapsama anlamı veren edat.

(17) Beraber: Ortak etme edatı olarak kullanılır.

(18) Beri: Süreklilik edatıdır.

(19) Belki: İhtimal edatıdır.

(20) Bile: Kuvvetlendirme edatıdır.

(21) Pek: Pekiştirme edatı.

(22) Tek: İstek ve gereklilik edatıdır.

(23) Çünkü: Sebep gösterme edatı.

(24) Haşa: Kusurdan uzak gösterme edatı.

[58] (1) Hatta: Kuvvetlendirme edatıdır.

(2) Hayli: Çoğaltma edatı.

(3) Dahî: Bağlama edatıdır. Çoğunlukla hafifletilerek (de) (4) şekline konur.

(5) Dek: Bitim/sınırlandırma edatı. Şiirde kullanılır.

(6) Değil: Olumsuzluk edatı.

(7) Değîn: Bitim/sınırlandırma edatı. Resmî yazılarda kullanılır.

(8) Daha: Üstünlük edatı.

(9) Zira: Sebep gösterme edatıdır.

(10) Sız: Olumsuzluk eki.

(11) Sızın: Zarf eki. Olumsuz mastarlara eklenir.

(12) Şimdi: Zarf edatı.

(13) Sanki: Benzetme edatı.

(14) Dolayı: Sebep gösterme edatı.

(15) Alıştırma

(16) Aşağıdaki cümlelerde bulunan edatlar gösterilecek ve ne edatı oldukları (17) bildirilecek.

(18) [İlmin değeri maldan yüksektir: Zira ilim korur, mal (19) korunur. Doktor, hastaya nasıl davranırsa âlim dahi cahile öyle (20) davranmalıdır. Kimsenin hatasını yüzüne vurma, çünkü hem senden (21) ilmen istifade eder, hem de senin düşmanın olur. Akıllı olan bilgi ve beceriye (22) ulaşmaktan vazgeçer mi? Haşa! Oldukça çalışıyor, belki başarılı olur. (23) İnsan gayret etmeksizin bir şeye ulaşamaz. Tek oku da kimden (24) okursan oku. Yazı yazmıyorsun, bari dersini ezberle. Hayli **[59]** (1) zamandan beri tembellik ediyorsun! Büyük adam olmak istersen bütün (2) zamanlarını eğitime harca. Asıl şeref para ile değildir, ilim iledir. (3) Kardeşim okula beraber gidelim. Hoca Efendi şimdi geldi. Bu efendi (4) daha zekidir. Şu efendi pek de çalışkandır. Oyun oynamak şöyle (5) dursun aklıma bile gelmedi.]

(6) Edatlar

(7) Gayet: Pekiştirme edatı.

(8) Fakat: Bir kelimeyi, önceki sözden kaynaklı bir şüpheyi kaldıran ve anlam olarak o söze bağlayan edattır.

(9) Kadar: Bitim/sınırlandırma edatı.

(10) Gibi: Benzetme edatı.

(11) Göre: Kıyas ve uygunluk edatıdır.

- (12) Ki: Açıklama ve sebep gösterme edatıdır.
- (13) Lakin: Bir kelimeyi, önceki sözden kaynaklı bir şüpheyi kaldıran ve anlam olarak o söze bağlayan edattır.
- (14) mı: Soru edatı.
- (15) Nitekim: Benzetme edatı.
- (16) Nice: Çoğaltma edatı.
- (17) Ve: Bağlama edatı.
- (18) Vay: Şaşırtma ve üzüntü edatı edatıdır.
- (19) ha: Uyarı edatı.
- (20) Haydi: İsteklendirme, özendirme anlamı içeren edat.
- (21) Hay hay: Onaylama edatı.
- (22) Her: Geneli kapsama anlamı veren edat. Yalnız tekile dâhil olur.

[60] (1) Hep: Geneli kapsama anlamı veren edat.

- (2) Hele: Uyarı, sakındırma edatı.
- (3) Hiç: Olumsuzza özgü edat, kuvvetlendirme edatı.
- (4) Ya: Ünlem edatı. Arapça kelimeler ve tamlamalara dâhil olur.
- (5) Yahud: Eş değerlik ifade eden edat. Hafifletilerek (ya) şekline de (6) konur.
- (7) Yine: İlgi kurma ve azarlama edatıdır.

(8) **Alıştırma**

(9) Aşağıdaki cümlelerdeki edatlar ayırt edilecek ve açıklanacak:

- (10) [İyilik elinden gelmese bile kötülükten kaçın, yine makbul olur. (11) Ders saati geldi, haydi sınıfa. Hiç âlim ile cahil bir (12) olur mu? İnsan ya iyilik etmeli ya kötülük etmemeye çalışmalı. (13) Süleymaniye Cami-i şerifi gayet yüce ve sanatlı bir binadır. Herkes gücüne (14) göre harcamalıdır. Nice servet sahibi cehaletle yoksulluk ve zorunluluk (15) içinde olmuştur. Dünya baki değil mi ki ahiret düşünülmesin. (16) Çocuklar, bu sözlere dikkat ediniz ha! Servet mi istersin, (17) ilim mi derlerse ilmi iste ki servet attan meydana gelir. Nitekim kömür (18) bilmeyenlere siyah bir şey görünürse de elmas ondan çıkarılır. Bu nasihatlere (19) uymayanların vay hâline. Cenabıhak her kulunu bilgi ve görgü (20) yeteneği ile yaratmıştır. Ya Rab! Bizi iki cihanda kurtuluşa (21) eriştir. Bana güveniniz var mı? Hay hay! Bu sözler hep dinin esaslarına (22) dayanır. Öğrenciler dersini kendi kendine hazırlamadan olmaz. (23) Fakat öğretmenin huzurunda anlamış olması şarttır. Hele çalışmasın (24) bak ebeveyninden iltifat görebilir mi? Padişah sayesinde Ankara'ya kadar (25) şimendifer inşa edilmiştir. Vaat borç gider. Allah'a, peygambere (26) itaat vacip olduğu gibi müminlerin emîrine itaat vaciptir.]

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TERİMLER DİZİNİ VE SÖZLÜK

3.1. Osmanlıca-Türkçe

aded-i kesrî (Ar. Far.): Kesir sayıları. (*üçte bir, onda iki, yüzde on, binde elli*)

a. 15/17

a.+dir 15/13

[=2]

aded-i tabii (Ar. Far.): Doğal sayılar. (*bir, iki, üç, beş, on, yirmi, elli, yüz bin, milyon*)

a. 14/19, 15/17, 15/7, 16/18, 16/7

a.+dir 14/14

a.+leri 15/3, 16/14

a.+lerin 14/16

a.+sinin 17/5

[=10]

aded-i tabiiyye (Ar. Far.): bk. aded-i tabii

a.+nin 16/4

[=1]

aded-i tevzî (Ar. Far.): Üleştirme, paylaşırma sayıları. (*birer, üçer, beşer, sekizer, onar, otuzar*)

a. 16/18, 16/7, 17/13

a.+dir 16/3

[=4]

aded-i vasfî (Ar. Far.): Sıra sayıları. (*ikinci, altıncı, yedinci, yirminci, ellinci*)

a. 14/19, 15/7, 17/12

a.+dir 14/16

[=4]

ad: Canlı ve cansız varlıklara, çeşitli somut ve soyut kavramlara ad olan kelime türü.

a.+dır 14/13

[=1]

/16, 23/6, 24/15, 48/17, 49/14, 49/8, 50/3, 51/18, 51/2, 51/9

[=23]

ahvâl (Ar.): İsmın hâlleri.

a.+i 19/12, 20/7, 21/14, 21/9

a.+ini 11/2

[=5]

ahvâl-i isim (Ar. Far.): Adın cümle içinde bulunduğu dil bilgisi şekli; yalın veya eklerle genişletilmiş olarak aldığı geçici durum, ismin hâlleri.

a. 6/10, 6/9, 7/21, 7/6, 17/17, 21/7, 54/8

[=7]

alâmet (Ar.): Hareke, işaret.

a.+leri 7/6

[=1]

atfiyye (Ar.): bkz. Sîga-i atfiyye

a. 50/13

[=1]

atf-ı tenbîhî edâtı (Ar. Far.): Kuvvetlendirme edatı. (*bile, hatta*)

a.+dır+(2) 57/20, 58/1

[=2]

atıf (Ar.): İlgi kurma, bağlama.

a. 55/3

[=1]

atıf ve tevbîh edâtı (Ar. T.): İlgi kurma ve azarlama edatı. (*yine*)

a.+dır+(2) 60/7

[=1]

beyân (Ar.): Açıklama, anlatma, bildirme, söyleme.

beyan edil- (Ar. T.): Açıklanmak.

b. 10/15, 17/20, 31/11, 56/14, 58/17

[=5]

beyan et- (Ar. T.): Açıklamak.

b. 24/16, 25/6

[=2]

beyan eyle- (Ar. T.): Açıklamak.

b. 55/4

[=1]

beyan olun- (Ar. T.): Açıklanmak.

b. 9/19, 34/7

[=2]

beyaniyye (Ar.): bkz. İzâfet-i beyâniyye

b. 9/3

[=1]

beyân ve ta'lil edâtı (Ar. T.): Bildirme ve sebep gösterme edatı.

b.+dır+(2) 59/12

[=1]

cem (Ar.): İsimlerin, zamirlerin, iyelik eklerinin ve fiil çekimlerinin belirli dil bilgisel yollarla birden çok varlığı veya kişiyi bildirme biçimi; çoğul.

c. 5/10, 5/13, 6/4, 6/4, 12/1, 12/4, 22/6, 23/7, 34/21, 35/15, 35/8, 36/11, 36/4, 37/16, 37/2, 37/9, 38/15, 38/2, 38/6, 39/13, 39/6, 40/16, 40/2, 40/9, 41/13, 41/6, 41/9, 47/19, 48/4, 48/9

c.+i 19/10

c.+leri 20/5

c.+lerinde 20/12

c.+lerine 19/18

c.+lerinin 21/14

[=35]

cem yap- (Ar. T.): Çoğullaştırma, çoğul yapma.

c. 5/11

[=1]

cem-i gâib (Ar. Far.): Üçüncü çoğul şahıs. (*onlar*)

c. 21/5

[=1]

cem-i muhâtab (Ar. Far.): İkinci çoğul şahıs. (*siz*)

c. 21/5

[=1]

cem-i mütekellim (Ar. Far.): Birinci çoğul şahıs. (*biz*)

c. 21/5

c.+inin 51/1

[=2]

cemlen- (Ar. T.): Çoğul hâle gelmek.

c.-irler 21/4, 54/8

[=2]

cümle (Ar.): Bir fikri, duyguyu, düşünceyi, oluşu veya kılışı bir yargı hâlinde anlatmak için çekimli fiille kullanılan kelimeler dizisi veya tek başına kullanılan çekimli fiil; tümce.

c.+de 17/19

c.+lerde 24/2, 50/13, 58/16

c.+lerdeki 60/9

c.+lerinde 23/6

[=6]

edât I (Ar.): Bazı dillerde kök veya gövdenin sonuna gelen ek; son ek.

e.+1+(1) 25/1, 52/20

e.+ıyla+(1) 54/8

[=3]

edât II (Ar.): Birlikte kullanıldığı sözler arasında ilgi kurmaya yarayan, anlamı yalnızca bağlamla belirginleşen kelime türü; ilgeç.

e. 4/18, 54/20, 54/21

e.+1+(2) 56/13, 57/18, 58/16, 59/18

e.+lar 56/13, 58/16

e.+ıdır 55/15, 56/10

[=11]

edât-ı ‘atf (Ar. Far.): Bağlama edatı. (*dahi, ve*)

e. 59/17

e.+dır+(2) 58/3

[=2]

edât-ı haber (Ar. Far.): Bildirme geniş zaman 3. şahsa getirilen “-Dİr” eki.

e. 23/15

[=1]

edât-ı hâl (Ar. Far.): (*iken, -sızın, şimdi*) zarfları.

e. 56/3, 58/11, 58/12

[=3]

edât-ı hasr (Ar. Far.): Sınırlandırma edatı. (*ancak*)

e. 55/9

[=1]

edât-ı iktifâ (Ar. Far.): Yetinme edatı. (*artık, bari*)

e. 55/8, 57/15

[=2]

edât-ı intihâ (Ar. Far.): Bitim/sınırlandırma edatı. (*dek, değin, kadar*)

e. 58/5, 58/7, 59/9

[=3]

edât-ı istidrâk (Ar. Far.): Önceki cümlede ortaya konan şüpheyi gideren, kavranmasını sağlayan edat. (*fakat, lakin*)

e. 59/8, 59/13

[=2]

edât-ı istifhâm (Ar. Far.): Soru edatı. (*mi/mi/mu/mü*)

e. 59/14

[=1]

edât-ı isti'lâ (Ar. Far.): Üstte gösterme edatı. (*üzere*)

e. 55/20

[=1]

edât-ı istimdâd (Ar. Far.): Yardım isteme edatı. (*aman*)

e. 55/16

[=1]

edât-ı masdar (Ar. Far.): Mastar eki. “-mAk”

e. 27/1, 27/3, 27/17, 28/14

e.+m+(1) 52/18, 53/15, 53/16

[=7]

edât-ı mukârenet (Ar. Far.): Yakınlaştırma edatı. (*ile*)

e. 56/5

[=1]

edât-ı mübâlağa (Ar. Far.): Pekiştirme edatı. (*pek, gayet*)

e. 57/21, 59/7

[=2]

edât-ı nefy I (Ar. Far.): Olumsuzluk eki. (-mA)

e. 44/14, 58/10

[=2]

edât-ı nefy II (Ar. Far.): Olumsuzluk edatı. (*değil*)

e. 58/6

[=1]

edât-ı nidâ (Ar. Far.): Ünlem edatı. (*A, ey, ya*)

e. 55/6, 55/21, 60/4

[=3]

edât-ı tafdîl (Ar. Far.): Üstünlük edatı. (*daha, en*)

e. 58/8

[=1]

edât-ı tahassür (Ar. Far.): Özlem ifade eden edat. (*Ah, eyvah*)

e. 55/10, 56/11

[=2]

edât-ı tahzîr (Ar. Far.): Uyarma, sakındırma edatı. (*hele*)

e. 60/2

[=1]

edât-ı ta'lîl (Ar. Far.): Sebep gösterme edatı. (*çünkü, dolayı*)

e. 56/8, 57/23, 58/14

[=3]

edât-ı ta'mîm (Ar. Far.): Geneli kapsama anlamı veren edat. (*bütün, her, hep*)

e. 57/16, 59/22, 60/1

[=3]

edât-ı tasdîk (Ar. Far.): Onaylama edatı. (*hay hay, evet*)

e. 55/17, 59/21

[=2]

edât-ı te'kid (Ar. Far.): Kuvvetlendirme edatı. (*Elbette, asla, hiç*)

e. 55/14, 55/7, 60/3

e.+dir+(2) 55/12

[=4]

edât-ı teksîr (Ar. Far.): Çoğaltma edatı. (*Nice, hayli*)

e. 58/2, 59/16

[=2]

edât-ı telezzüz (Ar. Far.): Zevk duyma edatı. (*oh*)

e. 55/18

[=1]

edât-ı tenbîh (Ar. Far.): Uyarı edatı. (*işte, ha*)

e. 56/2, 59/19

[=2]

edât-ı temsîl (Ar. Far.): Benzetme edatı. (*Sanki, nitekim*)

e. 58/13, 59/15

[=2]

edât-ı tenzîh (Ar. Far.): Kusurdan uzak gösterme edatı. (*Hâşâ*)

e. 57/24

[=1]

edât-ı terdîd (Ar. Far.): Eş değerlik ifade eden edat. (*Yâhûd*)

e. 60/5

[=1]

edât-ı teşbîh (Ar. Far.): Benzetme edatı. (*Gibi*)

e. 59/10

[=1]

edât-ı teşvîk (Ar. Far.): İsteklendirme, özendirme anlamı içeren edat. (*Haydi*)

e. 59/20

[=1]

edât-ı vesâtat (Ar. Far.): Vasıta edatı.

e. 56/7

[=1]

edevât (Ar.): Edatlar.

e. 55/5, 59/6, 57/14, 60/9

[=4]

ef'âl-i mürekkebe (Ar. Far.): Birleşik fiiller.

e. 42/16, 42/17

[=2]

emr-i gâib (Ar. Far.): Üçüncü şahıs emir.

e. 34/18, 38/1, 47/12

e.+i 46/21, 46/9

[=5]

emr-i gâibî: bk. emr-i gâib

e. 45/17

[=1]

emr-i hâzır (Ar. Far.): İkinci şahıs emir.

e. 34/19, 38/5, 45/18, 47/12

e.+ı 46/21, 46/9

[=6]

emsile (Ar.): Örnekler, misaller.

e. 35/1

[=1]

eşhâs (Ar.): Şahsın çoğulu. Kişiler, şahıslar.

e. 5/1

[=1]

fâ'il (Ar.): İşi yapan, özne. (**Hoca** Efendi yazdı, **biz** okuduk)

f. 30/1, 30/2, 30/3, 30/9, 31/1, 31/10

f.+i 30/3, 30/5, 32/2, 32/7, 32/9

f.+in 33/13, 33/16, 33/7

f.+ini 24/15, 30/6

f.+leri 32/4

[=17]

fer'-i fiil (Ar. Far.): Sıfat-fiil. Kendileri fiil olmadıkları hâlde fiillerden elde edilen kelimeler. (*Özne ve nesne her ne kadar anlam olarak fiilden sayılmayıp sıfat makamında iseler de masdarlardan meydana geldikleri için fiil konusuna dâhildirler. Bunlara fer'î fiil tabir olunur.*)

f. 54/7

[=1]

fetha (Ar.): Arapçada a ve e sesini gösteren işaret, üstün işareti.

f. 3/10

[=1]

fetha-ı hafife (Ar. Far.): e okutan üstün işareti.

f.+ye 3/12

[=1]

fetha-ı sakîle (Ar. Far.): a okutan üstün işareti.

f.+ye 3/12, 3/15

[=2]

fiil (Ar.): Bir kılışı, bir oluşu veya bir durumu anlatan, zaman ve kiplerle çekimlenebilen, -mA ekiyle olumsuz biçimi yapılabilen kelime türü; eylem.

f. 4/18, 26/1, 26/2, 29/5, 54/7

f.+den 30/3, 31/4, 54/6

f.+dir 26/6, 31/2, 32/2, 32/7

f.+e 27/10, 27/14

f.+i 27/11, 27/15, 32/11, 52/17

f.+in 30/11, 30/15, 30/2, 30/3, 30/6, 31/3, 46/21, 53/14

f.+inin 30/4, 30/5

f.+ler 27/6, 31/21, 32/10, 32/5, 33/4, 54/21

f.+lerde 50/13

f.+lerden 52/7

f.+lerdir 42/17

f.+leri 33/15

f.+lerin 24/15, 26/10, 32/4, 32/9, 42/1

f.+lerini 47/14

f.+lerinin 30/14

f.+lerle 31/10

[=46]

fiil-i hikâye (Ar. Far.): Birleşik zamanlı fiil çekimlerinden hikâye çekimine verilen ad.

f.+dir 45/19

f.+nin 46/1

[=2]

fiil-i i'âne (Ar. Far.): Yardımcı fiil, ek fiil. (idi-imiş-ise)

f. 47/16, 47/17

[=2]

fiil-i iktidârî (Ar. Far.): eabil- ile kurulan birleşik fiil, yeterlilik fiili. (*yazabilmek, görebilmek, okuyabilmek, isteyebilmek*)

f.+dir 42/19

f.+nin 44/13, 43/3, 44/16

[=4]

fiil-i iltizâmî (Ar. Far.): İstek kipi.

f. 34/17, 37/11, 41/1, 42/19, 44/9, 45/16, 45/3, 46/20, 46/8, 47/11, 51/12

f.+nin 51/9

[=12]

fiil-i ma'lûm (Ar. Far.): Öznesi belli olan fiil, etken fiil.

f. 32/1, 32/2

[=2]

fiil-i meçhûl (Ar. Far.): Öznesi belli olmayan fiil, edilgen.

f. 32/6, 32/7

[=2]

fiil-i rivâyet (Ar. Far.): Birleşik zamanlı fiil çekimlerinden rivâyet çekimine verilen ad. (-imiş)

f.+dir 46/10

f.+in 46/13

[=2]

fiil-i şartî (Ar. Far.): -ise ile yapılan şartlı birleşik fiili.

f.+dir 47/1

f.+nin 47/12, 47/4

[=3]

fiil-i ta'cîl (Ar. Far.): -Iver- fiiliyle kurulan tezlîk fiili. (*yazıvermek, görüvermek, okuyuvermek, isteyivermek*)

f.+dir 45/4

f.+in 45/9

[=2]

fiil-i vücûbî (Ar. Far.): Gereklilik kipi. (*görmeliyim, okumalıyım vd.*)

f. 34/16, 37/4, 40/11, 44/5, 45/15, 45/2, 46/19, 46/7, 47/10

[=9]

gâib (Ar.): Üçüncü şahıs, hazırda olmayan kişi.

g. 21/17, 22/9, 35/13, 35/16, 35/6, 35/9, 36/12, 36/16, 36/2, 36/5, 36/9, 37/10, 37/14, 37/17, 37/3, 37/7, 38/13, 38/16, 39/11, 39/14, 39/18, 39/4, 39/7, 40/10, 40/14, 40/17, 40/3, 40/7, 41/4, 41/7

g.+e 21/3

g.+i 23/15

g.+ini 34/20

g.+inin 51/9

[=34]

geçmiş zaman (T. Ar.): Fiilin belirttiği kavramın içinde bulunulan zamandan önceye ait olduğunu gösteren, belirli geçmiş zaman veya duyulan geçmiş zaman olarak iki kullanımı bulunan zaman; mazi.

g.+a 26/7

[=1]

gelecek zaman: Fiilin gösterdiği oluş ve kılışın içinde bulunulan zamandan sonra gerçekleşecek olduğunu bildiren ve -acak ekiyle kurulan zaman.

g.+a 26/8

[=1]

hafif (Ar.): İnce ünlü (e,i,ü,ö)

h. 29/15, 52/18, 53/16

h.+lerde 27/17, 28/7, 49/1

[=8]

hâl (Ar.): Şimdiki zaman.

h. 26/8, 34/14, 36/6, 39/15, 43/16, 44/20, 45/13, 46/17, 46/5, 47/8

h.+de 9/19, 30/2, 55/2

h.+i 7/18, 8/2, 21/8, 33/13

h.+in 26/2

h.+inde 12/4, 30/16, 30/17

h.+indeki 22/4

h.+ine 60/19

h.+leri 20/3

h.+dir 33/16

[=25]

hâl-i asliyye (Ar. Far.): Yalın hâl.

h.+sidir 6/12

[=1]

[=4]

hareke (Ar.): Arapça ve Osmanlıca bir harfin nasıl okunacağını gösteren işaretler.

h. 3/10, 3/11, 3/9, 4/13, 4/13

h.+si 3/16, 4/14

h.+siz 4/14

[=8]

harekelen- (Ar. T.): Hareke almak, hareke ile okunmak.

h.-ecek 17/6

h.-erek 49/15, 50/4

h.-irse 8/6

[=4]

harekeli (Ar. T.): Hareke konulmuş, hareke ile okunan.

h. 53/7

[=1]

harf (Ar.): Dildeki bir sesi gösteren ve alfabeyi oluşturan işaretlerden her biri; kod.

h. 2/4, 2/5, 4/11, 4/14

h.+e 3/16, 4/14

h.+i 7/5, 9/6, 17/5, 32/12, 32/13

h.+ine 16/4, 17/6

h.+inin 4/12

h.+iyle 45/5

h.+ler 2/8, 4/12, 4/13, 8/6

h.+lerden 2/3

h.+lere 4/14

h.+leri 3/11

[=22]

hâsıl-ı masdar (Ar. Far.): “-İş” ekiyle yapılan mastar, fiil ismi. (*görüş, yazış*)

h. 28/14, 29/2

[=2]

hasr: bk. edât-ı hasr.

h. 59/8

[=1]

hazf (Ar.): Konuşmada bazı seslerin yutulması, bir veya birden fazla harfi yazmama.

h. 28/14

h.+ıyla 29/10, 53/17

[=3]

hazf edil- (Ar. T.): Seslerin düşürülmesi.

h. 9/14

[=1]

hazf olun- (Ar. T.): Seslerin düşürülmesi.

h. 15/5

[=1]

heceli (Ar. T.): Herhangi bir sayıda hecesi olan.

h. 8/12

[=1]

hikâye (Ar.): Hikâye birleşik zamanı. (*idi*)

h. 47/14

[=1]

hurûf-ı hecâ (Ar. Far.): Otuz iki harf.

h. 2/12

[=1]

hurûf-ı imlâ (Ar. Far.): Hareke yerine kullanılan ا, و, ؤ, ى harfleri, ünlü harfler.

h. 3/13, 4/6

h.+dan 3/19

[=3]

i-: Ek fiil.

i.-di 45/20, 47/15, 48/2

i.-dik 45/20, 47/20

i.-diler 45/20, 48/2

i.-dim 45/20, 47/20

i.-din 45/20, 48/1

i.-diniz 45/20, 48/1

i.-miş 46/11, 47/15, 48/7

i.-mişim 46/11, 48/5

i.-mişiz 46/11, 48/5

i.-mişler 46/12, 48/7

i.-mişsin 46/11, 48/6

i.-mişsiniz 46/11, 48/6

i.-se 47/15, 47/2, 48/12

i.-sek 47/2, 48/10

i.-seler 47/2, 48/12, 54/6

i.-sem 47/2, 48/10

i.-sen 47/2, 48/11

i.-seniz 47/2, 48/11

[=40]

ibâre (Ar.): Bir düşünceyi anlatan bir veya birkaç cümlelik söz.

i. 6/10

i.+lerde 25/5, 29/15, 31/10, 42/1, 52/7, 54/11

i.+lerinde 23/18, 26/5, 30/12, 30/8

i.+lerindeki 32/3, 32/9

i.+sinde 12/3

i.+sindeki 27/10, 27/14, 30/18, 55/1

[=18]

ibtidâ'îyye: bk. *Sîga-i ibtidâ'îyye*

i. 52/7

[=1]

ihtâr (Ar.): Uyarı, ikâz.

i. 7/18, 11/12, 15/3, 16/14, 17/14, 17/17, 17/5, 18/18, 19/10, 20/3, 23/12, 23/15, 26/7, 28/5, 29/6, 31/3, 47/14, 50/1, 50/10, 51/16, 53/7, 54/5

[=22]

ihimâl edâtı (Ar. T.): Olasılık edatı. (*Belki*)

i.+dır+(2) 57/19

[=1]

ilâ-âhir (Ar.): Sona kadar, diğerleri de böyledir ve başkaları... (manalarına gelir.)

i. 14/15, 45/10, 45/11, 45/12, 45/13, 45/14, 45/15, 45/16, 45/17, 45/18, 45/8, 46/15, 46/16, 46/17, 46/18, 46/19, 46/2, 46/20, 46/3, 46/4, 46/5, 46/6, 46/7, 46/8, 47/10, 47/11, 47/5, 47/6, 47/7, 47/8, 47/9

[=31]

ilave: Ekleme, ek.

ilave edil- (Ar. T.): Eklenmek.

i. 47/15, 51/2

[=2]

ilave et- (Ar. T.): Eklemek.

i. 45/5

[=1]

ilave kılın- (Ar. T.): Eklenmek.

i. 49/15, 49/2, 51/10, 51/19

[=4]

ilave ol- (Ar. T.): Eklemek.

i. 22/4, 28/8

[=2]

ilave olun- (Ar. T.): Eklenmek.

i. 5/12, 6/13, 6/15, 6/17, 6/19, 7/1, 7/3, 12/12, 14/17, 15/15, 16/5, 27/18, 28/15, 29/7, 42/20, 45/21, 46/12, 47/3, 49/9, 50/2, 50/4, 51/16, 52/20, 53/17

[=24]

ilhâk (Ar.): İlave etme.

i.+ıyla 50/11

[=1]

ilm-i sarf (Ar. Far.): Şekil bilgisi, sentaks.

i.+ta 26/7

[=1]

intihâ'îyye: bk. *Sîga-i intihâ'îyye*

i. 52/7

[=1]

ise: ek-filin şartı

i. 19/2, 34/1, 49/14, 49/15, 50/3, 50/4, 52/18, 52/19, 53/16, 53/16

[=10]

isim (Ar.): Canlı ve cansız varlıkları, kavramları, durumları karşılayan kelime.

i. 4/17, 4/19, 4/20, 5/2, 11/17, 12/15, 13/2, 25/1

i.+den 24/22

i.+e 8/19, 17/15, 24/22

i.+in 7/5, 8/19

i.+ler 11/20, 54/21

i.+lerden 8/21, 13/1

i.+lere 11/8

i.+leri 42/18

i.+lerin 6/10, 8/2, 11/2, 11/5

[=24]

isimler: İsmiñ çoğulu.

i. 12/10

[=1]

ism-i aded (Ar. Far.): Sayı sıfatı. (İsmin hallerine bağlı olarak sayı ismini de kapsayacak şekilde kullanılmıştır.)

i. 14/12, 14/13

i.+ler 17/19

i.+lerde 17/17

[=4]

ism-i cins (Ar. Far.): Cins isim. (*insan, şehir, arslan, vicdan*)

i. 5/2, 5/3, 5/4

i.+ler 5/18

[=4]

ism-i fâ'il (Ar. Far.): Etken yapılı sıfat-fiil. (*gören, görücü, gezen, gezici, satan, satıcı vd.*)

i. 52/16, 52/17, 53/11, 53/2, 53/8, 54/11, 54/5

[=7]

ism-i hâs (Ar. Far.): Özel isim. (*İbrahim, Trabzon, Dicle*)

i. 5/2, 5/6, 5/7

i.+lar 5/18

[=4]

ism-i mücerred (Ar. Far.): Yalın isim.

i.+lerde 8/5

[=1]

ism-i işâret (Ar. Far.): İşâret ismi. İşâret sıfatı ve işâret zamirinin genel adı. (*bu kitap, şu kalem, o dağ vd.*)

i. 18/24, 18/25, 19/8, 20/13, 20/4

i.+in 20/3

i.+lerin 19/12

i.+lerinin 19/10

i.+tir 20/11

[=9]

ism-i masdar (Ar. Far.): -Im ekiyle yapılan mastar, fiil ismi. (*alım, satım, içim, büküm*)

i. 29/9

[=1]

ism-i mef'ûl (Ar. Far.): Edilgen çatılı sıfat fiil. (*görülen, görülmüş, verilen, verilmiş, satılan, satılmış vd.*)

i. 52/16, 53/14, 53/19, 54/5

i.+ler 54/11

[=5]

istidrâk edâtı (Ar. T.): Bir kelimeyi, önceki sözden kaynaklı bir şüpheyi kaldıran ve anlam olarak o söze bağlayan edat. (*fakat*)

i.+dır+(2) 59/8

[=1]

istikbâl (Ar.): Gelecek zaman.

i. 26/8, 34/15, 36/13, 40/4, 44/1, 45/1, 45/14, 46/18, 46/6, 47/9

[=10]

istimrâr edâtı (Ar. T.): Süreklilik edatı. (*beri*)

i. 57/18

[=1]

izâfet (Ar.): İsim tamlaması.

i. 8/16, 8/17, 9/3, 10/21

i.+tir 9/5, 10/10, 10/2

[=7]

izâfet-i beyânî: bk. izâfet-i beyâniyye

i.+lerde 10/3

[=1]

izâfet-i beyâniyye (Ar. Far.): Tamlananın türünün ya da neyden yapıldığının bildirildiği tamlama, takısız isim tamlaması. (*elma ağacı, deniz suyu, demir kalem, tahta minare*)

i. 10/1

i.+de 10/12

i.+lerde 10/7

[=3]

izâfet-i lâmiyye (Ar. Far.): Belirtili isim tamlaması. (*Ahmed'in kitabı, hocanın odası*)

i. 9/4

[=1]

izâfet-i teşbihiyye (Ar. Far.): Tamlayan veya tamlananın neye benzediğini bildiren tamlama.

Benzetme ifadeli belirtisiz isim tamlaması. (*ilim deryası, vişne eriği*)

i. 10/9

i.+de 10/12

[=2]

izân-ı şart edâtı: Şart bildirme edatı. (eğer)

i. 55/15

[=1]

kâf (Ar.): Kâf harfı.

k. 10/7

k.+lar 4/6

[=2]

kâf-ı Arabiyye (Ar. Far.): “k” okunan kâf. (*kelâm, kerem, zeki, melik*)

k. 2/14

k.+ye 3/5

[=2]

kâf-ı Fârisiyye (Ar. Far.): “g” okunan kâf. (*dîg, gevher, şigâr, bâng*)

k. 2/15

k.+ye 3/6

[=2]

kâf-ı nûniyye (Ar. Far.): “ñ” okunan kâf. (*deniz, beñzer, soñ*)

k. 3/1, 9/6

k.+ye 3/7

[=3]

kâf-ı yâiyye (Ar. Far.): “ğ” okunan kâf. (*eğri, değirmen, beğ*)

k. 3/3

k.+ye 3/8

[=2]

kaide (Ar.): Kural.

k. 5/11, 7/5, 8/5, 9/11, 10/12, 10/3, 10/6, 11/20, 12/8, 27/16, 32/11, 44/13

k.+den 8/12

k.+sine 11/9

[=14]

kelimât (Ar.): Kelimeler.

k. 60/4

[=1]

kelime (Ar.): Bir veya birkaç heceden oluşan, anlamlı ses birliği; söz, sözcük, lügat.

k. 4/16, 4/17

k.+den 42/17

k.+dir 26/3, 30/12, 33/14, 33/8, 52/18, 53/15

k.+ler 2/3, 8/12, 30/13

k.+lerde 4/6

k.+lerden 2/3, 5/18, 6/4, 9/19, 12/15

k.+lerdir 11/3, 12/9, 26/11, 26/15, 54/22

k.+lere 5/1

k.+leri 11/15, 11/17, 11/5, 19/9, 20/11, 26/6, 32/5, 55/1

k.+leridir 21/2

k.+lerin 9/12, 22/4, 23/13

k.+lerini 2/6, 55/3

k.+lerinin 30/9

k.+nin 6/12, 11/12, 55/6

k.+si 25/3, 44/13

k.+sidir 30/5

k.+sinde 2/14, 2/15, 3/1, 3/17, 3/2

k.+sindeki 3/14

k.+sini 7/18

k.+sinin 31/7, 31/8

k.+ye 5/10, 5/5, 5/8, 5/9

k.+yi 5/11

[=59]

kesre (Ar.): ı,î ünlülerini okutturan işaret, esre.

k. 3/10

[=1]

kesrî: bk. kesre.

k.+ye 3/13

[=1]

kıyâsî (Ar.): Karşılaştırma yoluyla öğrenilen, kurallı.

k. 12/7

[=1]

kıyâsî sıfat (Ar.): Kurallı sıfat. (*edepli, süslü, bayramlık vd.*)

k. 13/1, 13/18

[=2]

lafız (Ar.): Kelime, söz.

l. 25/1

l.+a 2/5, 4/17

l.+ı 19/1, 19/2, 20/13, 23/16, 24/21, 51/19

l.+ındaki 24/18, 24/18, 24/19

l.+ından 24/21

l.+ının 24/16, 24/17

l.+lar 11/18, 12/12

l.+lara 27/2

l.+ları 20/4, 45/20, 46/12, 47/3, 53/9

l.+larıdır 18/26

l.+larına 27/1, 47/15

l.+larından 11/13

[=27]

lahik ol- (Ar. T.): Eklenmek.

l. 23/13, 58/11

[=2]

lâmiyye: bk. İzâfet-i lâmiyye

l. 9/3

[=1]

lâzım (Ar.): Geçişsiz fiil.

l. 33/12, 33/13, 33/3, 33/5, 34/6

l.+dır 33/15

[=6]

lisân (Ar.): İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan, uzlaşmaya dayalı olarak oluşturulmuş sesli veya görsel işaretler sistemi; dil, zeban.

l. 2/3, 4/11

l.+ımızda 3/11, 4/13

l.+ının 18/6

[=5]

lisân-ı Osmânî (Ar. Far.): Osmanlıca.

l.+yi 2/8, 4/11

[=2]

madde-i asliyye (Ar. Far.): Kelime kökü. (*oku-*, *gör-*)

m. 27/16, 27/2, 49/17, 50/7

m.+dir 27/4

m.+nin 29/6, 32/11, 32/13, 49/14, 50/3, 53/7

m.+ye 28/14, 45/4, 50/1, 50/10, 52/19

[=16]

ma'lûm (Ar.): Etken fiil.

m. 15/13, 15/14, 31/20, 32/11, 32/16, 33/17, 34/1, 52/18

m.+dur 2/3, 32/5

[=10]

ma'lûm ol- (Ar. T.): Etken olmak.

m. 31/22

[=1]

mânâ (Ar.): Kelimenin tek başına veya söz dizimindeki öteki öğelerle bağlantılı olarak zihinde yarattığı kavramlardan her biri; deme, anlam, meal, mazmun, medlul.

m. 11/13, 11/19, 33/4, 54/21

m.+ca 8/19, 54/5

m.+sı 2/5, 2/7harf.lerden, 24/22

m.+sında 5/5, 52/17

m.+sından 53/14

m.+ya 55/2

[=13]

mânâlı (Ar. T.): Anamlı

m. 4/17

[=1]

manidar ol (Ar. T.): Anlamlı olmak.

m. 54/22

[=1]

masdar (Ar.): Fiilin zaman ve şahıs belirtmeden oluş ve kılış anlatan isim şekli, fiil ismi; -mA ekiyle yapılır.

m. 26/10, 26/9, 28/6, 29/5, 49/10, 49/17, 49/4, 50/7, 51/12, 51/5, 52/2, 53/11, 53/19, 53/2

m.+ı 27/16, 42/20, 42/21, 45/6

m.+ın 34/20

m.+ını 45/5

m.+lar 27/6, 29/15, 31/21, 33/4, 34/9

m.+lara 58/11

m.+larda 32/12, 32/14, 52/18, 53/15

m.+lardan 53/7, 54/12, 54/6

m.+ları 33/9, 41/17, 42/2

m.+ların 27/1, 28/11, 28/7, 33/17, 34/6

m.+larında 27/3

m.+larının 35/2, 38/9

[=44]

masdar-ı aslî (Ar. Far.): Fiil kök veya gövdesi.

m. 28/5

m.+den 28/5

m.+ler 29/2

[=3]

masdar-ı hafîf (Ar. Far.): İnce ünlülü mastar [-mek]. (*öğrenmek, görmek, gelmek, gitmek, vermek, çizmek, bilmek, gezmek*)

m. 26/16

[=1]

masdar-ı sakîl (Ar. Far.): Kalın ünlülü mastar [-mak]. (*okumak, yazmak, oturmak, durmak, sormak, kırmak*)

m. 26/11

[=1]

masdar-ı tahfîfî (Ar. Far.): -mA ekiyle yapılan hafifletilmiş mastar. (*görme, yazma*)

m. 28/11

[=1]

masdar-ı te'kîdî (Ar. Far.): -İlk ekiyle kuvvetlendirilmiş mastar. (*görmeklik, yazmaklık*)

m. 28/7

[=1]

mâzî (Ar.): Geçmiş zaman.

m. 26/7

[=1]

mâzî-i naklî (Ar. Far.): Öğrenilen (duyulan/belirsiz) geçmiş zaman. (*görmüş, okumuş*)

m. 34/12, 35/10, 39/1, 43/8, 44/18, 45/11, 46/15, 46/3, 47/6, 48/3

[=10]

mâzî-i şuhûdî (Ar. Far.): Bilinen (görülen/belirsiz) geçmiş zaman. (*gördü, okudu*)

m. 34/11, 35/3, 38/10, 43/4, 44/17, 45/10, 46/14, 46/2, 47/18, 47/5, 49/4, 51/5

m.+nin 48/17, 51/1

[=14]

meçhûl (Ar.): Edilgen.

m. 31/20, 32/11, 32/16, 33/17, 34/1, 53/15

m.+dür 32/10

[=7]

meçhûl ol- (Ar. T.): Edilgen olmak.

m. 31/22

[=1]

mef'ûl (Ar.): Tümleç. (*Hoca **dersi** yazdı. Biz **kitabı** okuduk.*)

m. 30/1, 30/11

m.+lerdir 30/17

m.+leri 31/10

m.+lerin 31/11

m.+ü 30/15

m.+üdür 30/14

[=7]

mef'ûlün-anh (Ar.): Ayrılma hâli. (*insandan, babadan, odadan, kapıdan, gemiden*)

m. 6/19, 30/17

[=2]

mef'ûlün-bih (Ar.): Yükleme hâli. (*insanı, babayı, odayı, kapıyı, gemiyi*)

m. 6/13, 7/8, 8/13, 8/9, 17/8, 19/14, 19/19, 20/12, 20/8, 21/10, 21/15, 22/15, 30/16, 31/7

[=14]

mef'ûlün-bih gayri sarîh (Ar.): Yer tamlayıcısı. (*Hoca Efendi kitabı Ahmet Efendi'ye verdi*)

m. 30/15, 30/16, 31/2

[=3]

mef'ûlün-bih sarîh (Ar.): Yükleme hâli eki almış ya da yalın olan kelime, nesne. (*Hoca Efendi kitabı Ahmet Efendi'ye verdi.*)

m. 30/15, 30/16, 31/1, 33/14

m.+e 33/7

m.+ini 31/3

[=6]

mef'ûlün-bih sarîhsiz (Ar. T.): nesnesiz.

m. 33/9

[=1]

mef'ûlün-fih (Ar.): Bulunma hâli. (*insanda, babada, odada, kapıda, gemide*)

m. 6/17, 7/12, 30/17

[=3]

mef'ûlün-ileyh (Ar.): Yönelme hâli. (*insana, babaya, odaya, kapıya, gemiye*)

m. 6/15, 7/10, 8/13, 8/9, 17/10, 19/14, 19/19, 20/12, 20/8, 21/10, 21/15, 22/15, 30/17, 31/8

m.+ini 31/4

[=15]

menfî (Ar.): Olumsuz.

m. 27/12, 27/13, 27/16, 27/5, 28/2, 38/9, 44/16, 49/1, 49/11, 49/11, 49/11, 49/5, 49/5, 49/5, 49/9, 51/10, 51/13, 51/13, 51/13, 51/19, 51/2, 51/6, 51/6, 51/6, 52/3, 52/3, 52/3, 58/11

m.+si 50/1, 50/10

m.+sinde 44/13

[=31]

menfî ol- (Ar. T.): Olumsuz olmak.

m. 27/6, 29/16

[=2]

mesâdir (Ar.): mastarlar.

m.+in 29/9

[=1]

mesela (Ar.): Örneğin.

m. 2/6, 3/14, 3/17, 11/15, 11/3, 19/4, 24/16, 25/2, 27/3, 30/18, 30/3, 30/7, 31/6, 33/14, 33/8, 44/14

[=16]

mevsûf (Ar.): Sıfatla birlikte kullanılan isim, nitelenen.

m. 11/20, 11/8, 11/9

m.+ları 12/5

m.+tan 11/10

[=5]

misâl (Ar.): Örnek.

m. 3/19, 7/19, 8/8, 10/22, 13/1, 13/18, 14/18, 15/16, 15/6, 16/17, 16/6, 19/13, 19/18, 22/10, 22/14, 23/10, 28/1, 28/16, 28/9, 29/11, 32/15, 49/16, 49/3, 50/6, 51/11, 51/4, 52/1, 53/1, 53/10, 53/18

m.+de 31/6

m.+inde 11/10

m.+ler 3/4

m.+lerde 11/7, 23/12

[=35]

muhâtab (Ar.): İkinci şahıs.

m. 21/17, 22/8, 23/9, 35/12, 35/15, 35/5, 35/8, 36/1, 36/11, 36/15, 36/4, 36/8, 37/13, 37/16, 37/2, 37/6, 37/9, 38/12, 38/15, 39/10, 39/13, 39/17, 39/3, 39/6, 40/13, 40/16, 40/2, 40/9, 41/3, 41/6

m.+a 21/3

m.+ı 34/20

[=32]

mukârin (Ar.): Bitişik, yakın.

m. 56/5

[=1]

muzâf (Ar.): Tamlanan. (*insanı*)

m. 7/16, 7/3, 7/19, 8/21, 9/11, 9/4, 10/9, 17/9, 20/3, 20/8, 21/7, 22/4, 23/13

m.+a 10/9

m.+ın 9/1, 9/6, 10/1, 10/3, 10/6, 10/7

[=20]

muzâfun-ileyh (Ar.): Tamlayan, ilgi hâli. (*insanın*)

m. 7/1, 7/14, 7/18, 8/13, 8/21, 8/9, 9/1, 10/1, 10/3, 10/6, 10/9, 17/11, 19/14, 19/19, 20/12, 20/8, 21/10, 21/15, 22/15

m.+e 9/11, 9/4, 10/9

m.+in 9/11, 9/13, 9/5, 9/5, 10/13, 10/4, 10/7

[=29]

muzârî' (Ar.): Geniş zaman.

m. 34/13, 35/17, 39/8, 43/12, 44/19, 45/12, 46/16, 46/4, 47/7

[=9]

mücerred (Ar.): Yalın hâl.

m. 6/12, 7/5, 7/7, 8/13, 8/2, 8/9, 17/7, 19/19, 20/8, 21/15, 22/15

m.+in 6/13, 6/15, 6/17, 6/19, 7/1, 7/3

[=17]

müfred (Ar.): Adın tek bir varlığı, çekimli fiilin tek bir kişiyi bildiren biçimi, teklik.

m. 5/11, 5/13, 5/9, 6/4, 6/4, 12/1, 19/14, 21/10, 22/6, 23/7, 34/21, 35/12, 35/5, 36/1, 36/15, 36/8, 37/13, 37/6, 38/12, 38/2, 38/6, 39/10, 39/17, 39/3, 40/13, 41/13, 41/3, 41/9, 47/19, 48/4, 48/9, 51/10, 51/9

m.+e 59/22

m.+lerine 19/13

m.+lerinin 21/9

[=35]

müfred-i gâib (Ar. Far.): Teklik üçüncü şahıs.

m.+e 45/19

m.+ine 42/20

m.+inin 48/17, 49/8

m.+lerine 47/1

m.+lerinin 46/10

[=6]

müfred-i muhâtab (Ar. Far.): Teklik ikinci şahıs.

m. 40/6

[=1]

mürekkebât (Ar.): Birleşik fiil, isim, sıfat, zarf gibi kelime gruplarına verilen ortak isim, birleşikler.

m.+a 11/11

[=1]

mürekkep ol- (Ar. T.): Birleşmek.

m. 42/17

[=1]

müsbet (Ar.): Olumlu.

m. 27/16, 27/5, 27/6, 27/8, 27/9, 28/2, 29/16, 35/2, 41/17, 49/1, 49/11, 49/11, 49/11, 49/5, 49/5, 49/5, 49/9, 51/13, 51/13, 51/13, 51/18, 51/2, 51/6, 51/6, 51/6, 52/3, 52/3, 52/3

[=28]

müstakbel (Ar.): Gelecek zaman.

m. 26/8, 34/15, 36/13, 40/4, 44/1, 45/1, 45/14, 46/18, 46/6, 47/9, 49/10

[=11]

müstakbel sîgası (Ar. T.): Gelecek zaman kipi.

m.+nın 49/8

[=1]

müstesna (Ar.): İstisna edilen, kural dışı.

m.+dır 8/12

[=1]

müşârün-ileyh (Ar.): İşaret sıfatlarıyla kurulan sıfat tamlamalarında isimlere verilen ad, kendine işaret edilen isim.

m. 19/3

m.+idir 19/9

[=2]

müştak ol- (Ar. T.): Türemek.

m. 54/12

[=1]

müte'addî (Ar.): Geçişli fiil.

m. 33/3, 33/5, 33/6, 33/7, 34/6

m.+dir 33/9

[=6]

müteharrik (Ar.): Harekeli.

m. 3/16, 3/17, 3/18, 7/5, 29/6, 32/13, 49/15, 50/4

[=8]

mütekellim (Ar.): Söz söyleyen veya konuşan, birinci şahıs.

m. 21/17, 22/7, 23/8, 35/11, 35/14, 35/18, 35/4, 35/7, 36/10, 36/14, 36/3, 36/7, 37/1, 37/12, 37/15, 37/5, 37/8, 38/11, 38/14, 39/12, 39/16, 39/2, 39/5, 39/9, 40/1, 40/12, 40/15, 40/5, 40/8, 41/2, 41/5

m.+e 21/3

m.+i 34/20

[=33]

nahiv (Ar.): Söz dizimi, cümle bilgisi.

n. 42/3

[=1]

nefy (Ar.): Olumsuzluk.

n. 60/3

n.+e 55/12

[=2]

nehy (Ar.): Emir kipimin olumsuzu.

n.+e 60/3

[=1]

nehy-i gâib (Ar. Far.): Olumsuz üçüncü şahıs emir. (*görmesin, görmesinler, okumasın, okumasınlar*)

n. 41/8

[=1]

nehy-i hâzır (Ar. Far.): Olumsuz ikinci şahıs emir. (*görme, görmeyin, okuma, okumayın*)

n. 41/12

[=1]

nisbet ve mutâbakat edâtı (Ar. T.): Karşılaştırma ve uygunluk edatı. (*gibi*)

n.+dır+(2) 59/11

[=1]

rivâyet (Ar.): Birleşik kipli fiillerde rivâyet çekimine verilen ad. (*imîş*)

r. 47/14

[=1]

sadâ (Ar. Far.): Ses.

s.+ları 3/14

s.+sı 3/15

[=2]

sağır kâf (Ar.): Genizsi ñ (ڤ) sesidir.

s. 3/2, 7/1

[=2]

sakîl (Ar.): Kalın ünlü.

s. 29/16, 52/19, 53/16

s.+lerde 27/17, 28/8, 49/1

[=6]

sâkin (Ar.): Ünlü ses yerini tutan, bir harekesi bulunmayan harf.

s. 3/16, 3/17, 32/12, 49/14, 50/3

s.+dir 3/18

[=6]

sarf (Ar.): Bir dildeki kök ve ekleri, bunların birleşme yollarını, eklerin anlamını ve görevlerini, dilin türetme ve çekim özelliklerini ve şekille ilgili öteki konuları inceleyen gramer dalı, şekil bilgisi..

s. 19/3

s.+1 42/3

[=2]

sarf-ı Osmanî (Ar. Far.): Osmanlıca şekil bilgisi.

s. 2/2

[=1]

semâî (Ar.): Bir kurala bağlı olmayıp ancak işitmekle öğrenilen, kuralsız.

s. 12/10, 12/7

[=2]

semâî sıfat (Ar.): Kuralsız sıfat.

s.+lardan 13/18

[=1]

sıfat (Ar.): Bir ismin önüne gelerek o ismi niteleyen ya da belirten sözcük, ön ad. (*zeki, yeşil, acı, büyük*)

s. 4/17, 11/1, 11/10, 11/12, 11/17, 11/2, 11/5, 11/9, 12/15, 12/7, 12/8, 14/7, 17/16, 24/22, 54/6

s.+la 11/8

s.+lar 12/4

s.+lara 55/13

s.+ları 12/1

s.+ların 12/10, 14/8

s.+tır 11/15

[=22]

sıfat-ı kıyâsiyye (Ar. Far.): Kurallı sıfat.

s. 12/10, 13/19, 13/2

[=3]

sıfat-ı semâ'îyye (Ar. Far.): Kuralsız yapılan, işitilerek öğrenilen sıfat. (*kırmızı, tembel, fena*)

s. 12/8, 13/19

[=2]

sıla (Ar.): bk. sîga-i sıla

s. 50/13

[=1]

sîga-i rabtıyye (Ar. Far.): Zarf-fiil ekleri.

s. 48/13, 48/15

[=2]

sîga (Ar.): Fiilin çekiminden meydana gelen türlü şekillerden biri. Kip, durum. Ş. Sami zarf-fiil ve sıfat-fiili de sîga adı altında alıyor.

s. 34/10

s.+da 45/19

s.+dan 42/1, 47/17

s.+lar 34/10, 48/13

s.+larda 42/20

s.+ları 47/12, 50/14, 52/8

s.+ların 46/10, 47/1

s.+sının 34/20, 42/19

s.+ya 51/16

[=15]

sîga-i 'atfîyye (Ar. Far.): -İp ekli zarf-fiil. (*gelip, okuyup*)

s. 49/14, 49/17

s.+nin 50/1

[=3]

sîga-i ibtidâ'îyye (Ar. Far.): -AlI, -AlIdAn beri ekleriyle yapılan zarf-fiil. (*geleli, okuyalı, geleliden beri, okuyalıdan beri*)

s. 51/12, 51/9

[=2]

sîga-i intihâ'îyye (Ar. Far.): -IncAyA kadar, -yIncAyA kadar ekleriyle yapılan zarf-fiil. (*gelinceye kadar, okuyuncaya kadar*)

s. 51/18, 52/2

[=2]

sîga-i sıla (Ar. Far.): İyelik eki almış -Dİk ve -AcAk ekli sıfat-fiil. (*geldiği, okuduğu, geleceği, okuyacağı*)

s. 48/16, 49/10, 49/4

[=3]

sîga-i şartiyye (Ar. Far.): Şart çekimi.

s. 48/8

[=1]

sîga-i takîbiyye (Ar. Far.): -IncA ekiyle yapılan zarf-fiil. (*gelince, okuyunca*)

s. 50/3, 50/7, 52/2

s.+nin 50/10, 51/18

[=5]

sîga-i tevkîtiyye (Ar. Far.): -DİkçA ekiyle yapılan zarf-fiil. (*Geldikçe, Okudukça*)

s. 51/1, 51/5

[=2]

söz: kelam.

s. 4/10, 21/17, 21/17, 54/19

s.+e 50/15

s.+ler 60/21

s.+lere 60/16

s.+lerinde 17/15

[=8]

sual (Ar.): Soru.

s. 4/11, 7/21, 10/21, 14/7, 25/15, 29/5

s.+i 50/16

s.+lerini 30/6, 31/4, 31/5

[=10]

sûret (Ar.): Kelimenin şekli.

s.+inde 44/16, 56/9

s.+ine 15/4, 16/15, 56/4, 58/4, 60/5

s.+inin 35/2, 38/9

s.+le 21/4, 48/16

s.+te 12/4, 16/3, 41/17

[=14]

sûret-i telaffuz (Ar. Far.): Söyleniş şekli.

s.-i 4/12

[=1]

şahıs (Ar.): Çekimli fiillerde ve zamirlerde konuşan, dinleyen, sözü edilen varlık; kişi.

ş. 5/8, 9/13

[=2]

şartıyye (Ar.): bk. Fiil-i şartî.

ş. 47/14

[=1]

şaz ol- (Ar. T.): Kural dışı, istisna olmak.

ş. 7/18

[=1]

şekil (Ar.): Sözcüklerin yapısı.

ş.+de 7/6

ş.+e 6/10, 34/9

ş.+ine 29/2

ş.+lere 34/10

[=5]

şimdiki zaman (Ar. T.): Fiilin gösterdiği oluş ve kılışın içinde bulunulan zaman içinde yapılmakta olduğunu bildiren ve -yor, -makta ekleriyle kurulan zaman.

ş.+a 26/7

[=1]

taaccüp ve teessür edâtı (Ar.): Şaşırma ve üzüntü edatı. (*Ay, Vay*)

t. 59/18

t.+ıdır+(2) 55/11

[=2]

tafdîl edâtı (Ar.): Üstünlük edatı. (*en*)

t.+dır+(2) 55/13

[=1]

tahfif olun- (Ar. T.): Kısaltmak.

t. 56/3, 56/8, 58/3, 60/5

[=4]

tahfîfî: bk. Masdar-ı tahfîfî

t. 29/2

[=1]

takıbiyye (Ar.): bkz. Sîga-i ta'kıbiyye.

t. 50/13

[=1]

ta'lîl edâtı (Ar. T.): Sebep gösterme edâtı. (*İçin, Zira*)

t.+dır+(2) 56/1, 58/9

[=2]

tasdîk ve temsîl edâtı (Ar. T.): Onaylama ve benzetme edatıdır. (*Öyle*)

t. 56/10

[=1]

tasrîf (Ar.): Fiillerin zaman, kişi ve kiplere; adların ad durumlarına göre aldıkları biçim; çekim.

t. 34/21

t.+i 35/2, 38/9, 43/3, 44/16, 45/9, 46/1, 46/13, 47/4

[=9]

tasrîf edil- (Ar. T.): Çekimlenmek.

t. 41/18, 45/6, 46/14

[=3]

tasrîf olun- (Ar. T.): Çekimlenmek.

t. 42/21

[=31]

tasrîf-i ef'âl (Ar. Far.): Fiillerin çekimi.

t. 34/8

[=1]

tavsif et- (Ar. T.): Niteliklemek, niteliklerini söylemek.

t. 25/3

[=1]

teessür ve melal edâtı (Ar. T.): Hüzün ve üzüntü edatıdır.

t.+dır+(2) 55/19

[=1]

te'kîdî: bkz. Masdar-ı Te'kîdî

t. 29/2

[=1]

telaffuz (Ar.): Kelimenin ses, hece, ton ve vurgu bakımından söylenişi; sesletim, söyleyiş, artikülasyon.

t.+ları 4/12

[=1]

temenni-i iltizâmî edâtı (Ar. Far. T.): istek ve gereklilik edatı. (*tek*)

t.+dır+(2) 57/22

[=1]

temrîn (Ar.): Bir beceriyi, bilgiyi kazanmak için yapılan tekrar; alıştırma, talim, egzersiz.

t. 4/21, 4/5, 5/17, 8/1, 9/18, 10/14, 12/14, 14/6, 17/18, 24/1, 25/4, 29/1, 29/14, 31/9, 34/5, 41/16, 50/12, 52/6, 54/10, 56/12, 58/15, 60/8

[=22]

terkibât (Ar.): terkipler, tamlamalar.

t.+a 60/4

[=1]

terkîb-i izâfet (Ar. Far.): İsim tamlaması.

t.+lerin 10/15

[=1]

terkîb-i izâfî (Ar. Far.): İsim tamlaması.

t. 9/1

[=1]

terkîb-i tavsîfî (Ar. Far.): Sıfat tamlaması. (Büyük şehir)

t. 11/11

t.+lerde 11/20

[=2]

terkip (Ar.): Bir tamlayan ile bir tamlanandan oluşan kelime grubu; tamlama.

t.+lerden 9/9

[=1]

teşbîhiyye: *bk.* İzâfet-i teşbîhiyye.

t. 9/3

[=1]

teşkîl-i kelimât (Ar. Far.): Kelimelerin teşkili.

t.+ta 2/5

[=1]

teşrîk edâtı (Ar. T.): Ortaklık ifade eden edat. (Beraber)

t. 57/17

[=1]

tevkîtiyye: *bk.* sîğa-i tevkîtiyye.

t. 52/7

[=1]

tevzîyye: *bk.* aded-i tevzi.

t. 16/15

[=1]

Türkçe: Türk dili.

t. 8/5, 11/20, 11/9, 13/8

t.+de 5/11, 24/15, 26/10

[=7]

vasfiyye: *bk.* aded-i vasfî

v. 15/4

[=1]

zaman (Ar.): Çekimli fiilin karşıladığı kılış veya oluşun içinde geçtiği dil bilgisel zaman dilimini gösteren kategori; bildirme kipi, haber kipi.

z.+a 34/9

z.+dan 26/2

[=2]

zamîr (Ar.): Kişi, dönüşlülük, gösterme, soru ve belirsizlik anlamı vererek adların yerini tutan söz; adıl.

z. 4/18, 20/15, 20/16

z.+ler 24/2, 25/5

z.+lerden 24/2

z.+lerdir 22/5, 23/6, 24/16

[=9]

zamîr-i fiilî (Ar. Far.): Fiillerin sonuna gelen şahıs eki.

z. 20/17, 24/14, 24/15

[=3]

zamîr-i fiiliye (Ar. Far.): Fiillerin sonuna gelen şahıs ekleri.

z.+dendir 24/19

[=1]

zamîr-i izâfî (Ar. Far.): İyelik ekleri.

z. 20/16, 22/3, 22/4, 24/3

z.+lerden 23/13

[=5]

zamîr-i nisbî (Ar. Far.): İsim çekiminde isimlere eklenen zamir. Bildirme ekleri. (*Ben talib-i marifetim, siz iyi arkadaşsınız*)

z. 20/17, 23/4, 23/5, 24/3

z.+lerin 23/12, 23/15

[=6]

zamîr-i şahsî (Ar. Far.): Şahıs zamiri. (*ben, sen, o, biz, siz, onlar*)

z. 20/16, 21/1, 21/2, 24/3

z.+lerde 21/7

z.+lerin 21/14, 21/9

[=7]

zamîr-i vasfî (Ar. Far.): Sıfat yapan ki eki. (*bahçedeki*)

z. 20/17, 24/20, 24/21

[=3]

zamme (Ar.): o,ö,u,ü seslerini okutan Arap harekesi, ötre.

z. 3/10, 3/12

[=2]

3.2. Türkçe-Osmanlıca

/a/ okutan üstün işareti: fetha-i sakîle.

/e/ okutan üstün işareti: fetha-i hafîfe.

adıl: zamir.

-AlI, -AlIdAn beri ekleriyle yapılan zarf-fiil: sîga-i ibtidâ'yye.

alıştırma: temrin.

ayrılma hâli: mef'ûlün-anh.

bağlama edatı: edât-ı 'atf.

belirtili isim tamlaması: izâfet-i lâmiyye.

benzetme edatı: edât-ı temsîl, edât-ı teşbîh.

benzetme ifadeli belirtisiz isim tamlaması: izâfet-i teşbîhiyye.

bildirme eki "-Dİr": edât-ı hâber.

bildirme eki: zamîr-i nisbî.

bildirme ve sebep gösterme edatı: beyân ve ta'lîl edâtı.

bilinen geçmiş zaman: mâzî-i şuhûdî.

birinci çoğul şahıs: cem-i mütekellim.

birinci şahıs: mütekellim.

birleşik fiiller: ef'âl-i mürekkebe.

birleşik kelime: mürekkebât.

bitim/sınırlandırma edatı: edât-ı intihâ.

bulunma hâli: mef'ûlün-fîh.

cins isim: ism-i cins.

çoğaltma edatı: edât-ı teksîr.

çokluk: cem

-DİkçA ekli zarf-fiil: sîga-i tevkîtiyye.

dil: lisân.

doğal sayılar: aded-i tabii

edatlar: edevât.

edilgen fiil: fiil-i meçhûl.

edilgen yapılı sıfat-fiil: ism-i mef'ûl.

ek: edât (I).

ek-fiil: fiil-i i'âne.

emir kipinin olumsuzu: nehy.

esre: kesre.

eş değerklik ifade eden edat: edât-ı terdîd.

etken fiil: fiil-i mâ'lûm.

etken yapıllı sıfat-fiil: ism-i fâ'il.

eylem: fiil.

fakat, lakin edatları: edât-ı istidrâk.

fiil kök veya gövdesi: masdar-ı aslî.

fiillerin çekimi: tasrîf-i ef'âl.

g okunan kâf: kâf-ı Fârisiyye.

geçişli fiil: müte'addi.

geçişsiz fiil: lâzım.

geçmiş zaman: mâzî.

gelecek zaman: istikbâl, müstakbel.

geneli kapsama anlamı veren edat: edât-ı ta'mîm.

geniş zaman: muzârî'.

genizsi /n/ sesi: sağır kâf.

gereklilik kipi: fiil-i vücûbî.

ğ okunan kâf: kâf-ı yâiyye.

hafifletilmiş mastar: masdar-ı tahfîfî.

hareke yerine kullanılan ünlüler: hurûf-ı imlâ.

harekeli: müteharrik.

hâşâ edatı: edât-ı tenzîh.

hikâye birleşik çekimi: fiil-i hikâye.

hüzün ve üzüntü edatı: teessür ve melâl edâtı.

-Im ekiyle yapılan mastar: ism-i masdar.

-IncA ekli zarf-fiil: sîga-i takîbiyye.

-IncAyA kadar ekleriyle yapılan zarf-fiil: sîga-i intihâ'iyye.

-Ip ekli zarf-fiil: sîga-i 'atfiyye.

-İş ekiyle yapılan mastar: hâsıl-ı masdar.

iken, -sızın, şimdi zarfları: edât-ı hâl.

ikinci çoğul şahıs: cem-i muhâtab.

ikinci şahıs emir: emr-i hâzır.

ikinci şahıs: muhâtab.

ilgeç: edât (II).

ilgi kurma ve azarlama edatı: atıf ve tevbîh edâtı.

ince ünlülü mastar “-mek”: masdar-ı hafîf.

ince ünlülü: hafîf.

isim tamlaması: izâfet, terkeb-i izâfet.

ismin halleri: ahvâl-i isim, ahvâl.

istek kipi: fiil-i iltizâmî.

istek ve gereklilik edatı: temenni-i iltizâmî edâtı

isteklendirme, özendirme anlamı veren edat: edât-ı teşvîk.

işaret edilen isim: müşârün-ileyh.

işaret ismi: ism-i işâret.

işaret, hareke: alâmet.

iyelik eki almış “-Dİk” ve “-AcAk” ekli sıfat-fiil: sîga-i sıla.

iyelik ekleri: zamîr-i izâfî.

k okunan kâf: kâf-ı Arabiyye.

kalın ünlülü mastar “-mak”: masdar-ı sakîl.

kalın ünlülü: sakîl.

karşılaştırma ve uygunluk edatı: nisbet ve mutâbakat edâtı.

kelime kökü: madde-i asliyye.

kelimeler: kelimât.

kesir sayıları: aded-i kesrî

kip: sîga.

kişi: şahıs.

konuşmada bazı seslerin yutulması: hazf.

kural dışı: müstesna, şaz.

kural: kaide.

kurallı sıfat: kıyâsî sıfat, sıfat-ı kıyâsiyye.

kuralsız sıfat: semâî sıfat, sıfat-ı semâ’iyye.

kuvvetlendirilmiş mastar: masdar-ı te’kîdî.

kuvvetlendirme edatı: atf-ı tenbîhî edatı, edât-ı te’kîd.

-mAk eki: mastar.

mastar eki: edât-ı masdar.

mastarlar: mesâdir.

nesne: mef’ûlün-bih sarîh.

nitelenen isim: mevsûf.

ٺ okunan kâf: kâf-ı nûniyye.
 olasılık edatı: ihtimâl edâtı.
 olumlu: müsbet.
 olumsuz ikinci şahıs emir: nehy-i hâzır.
 olumsuz üçüncü şahıs emir: nehyi gâib.
 olumsuz: menfi, nefy.
 olumsuzluk edatı: edât-ı nefy (II).
 olumsuzluk eki: edât-ı nefy (I).
 onaylama edatı: edât-ı tasdîk.
 ortaklık ifade eden edat: teşrik edâtı.
 Osmanlıca şekil bilgisi: sarf-ı Osmânî.
 Osmanlıca: lisân-ı Osmânî.
 otuz iki harf: hurûf-ı hecâ.
 öğrenilen geçmiş zaman: mâzî-i naklî.
 ön ad: sıfat.
 örnek: misâl.
 örnekler: emsile.
 ötre: zamme.
 özel isim: ism-i hâs.
 özlem ifade eden edat: edât-ı tahassür.
 özne: fâ'il.
 pekiştirme edatı: edât-ı mübâlağa.
 rivâyet birleşik çekimi: fiil-i rivâyet.
 sayı sıfatı: ism-i aded.
 sebep gösterme edatı: edât-ı ta'lîl.
 ses: sada.
 sesletim: telaffuz.
 sıfat tamlaması: terkîb-i vassî.
 sıfat yapan -ki eki: zamîr-i vassî.
 sıfat-fiil: fer'î fiil.
 sınırlandırma edatı: edât-ı hasr.
 sıra sayıları: aded-i vassî
 soru edatı: edât-ı istifham.
 soru: sual.

söz dizimi: nahiv.

söz: lafız.

süreklilik edatı: istimrâr edâtı.

şahıs ekleri: zamîr-i fiilî.

şahıs zamiri: zamîr-i şahsî.

şahsın çoğulu, kişiler: eşhâs.

şart bildirme edatı: izân-ı şart edâtı.

şartlı birleşik çekim: fiil-i şartî.

şaşırtma ve üzüntü edatı: taaccüp ve teessür edâtı.

şekil bilgisi: ilm-i sarf, sarf.

şekil bilgisi: sarf.

şimdiki zaman: hâl.

takısız isim tamlaması: izâfet-i beyâniyye.

tamlama: terkeb.

tamlamalar: terkebât.

tamlanan: muzâf.

tamlayan: muzâfun-ileyh.

teklik ikinci şahıs: müfed-i muhâtab.

teklik üçüncü şahıs: müfred-i gâib.

teklik: müfred.

tezlik fiili: fiil-i ta'cîl.

tümce: cümle.

tümleç: mef'ûl.

uyarı edatı: edât-ı tenbîh.

uyarı: ihtar.

uyarma, sakındırma edatı: edât-ı tahzîr.

üçüncü çoğul şahıs: cem-i gâib.

üçüncü şahıs emir: emr-i gâib.

üçüncü şahıs: gâib.

üleştirme sayıları: aded-i tevzi

ünlem edatı: edât-ı nidâ.

üstte gösterme edatı: edât-ı isti'lâ.

üstün işareti: fetha.

üstünlük edatı: edât-ı tafdîl.

vasıta edatı: edât-ı vesâtat.

yakınlaştırma edatı: edât-ı mukârenet.

yalın hâl: hâl-i asliyye.

yalın isim: ism-i mücerred.

yardım isteme edâtı: edât-ı istimdâd.

yer tamlayıcısı: mef'ûlün-bih gayri sarîh.

yeterlilik fiili: fiil-i iktidârî.

yetinme edatı: edât-ı iktifâ.

yönelme hâli: mef'ûlün-ileyh.

yükleme hâli: mef'ûlün-bih.

zarf-fiil ekleri: sîga-i rabtıyye.

zevk duyma anlamı veren edat: edât-ı telezzüz.

SONUÇ

Ele aldığımız “Yeni Sarf-ı Osmânî” adlı eser ortaokulda okutturulmak için bir ders kitabı olarak kaleme alınmıştır. Gerek bu amaçla gerekse dönemin dil özellikleri bağlamında sade bir dille yazıldığı görülmektedir. Tanımlar, açıklamalar ve temrinler (*alıştırma*) anlaşılır bir biçimde aktarılmıştır. Örneklerde çoğunlukla Türkçe kelimeler kullanılmış ancak terimler için çoğunlukla Arapça ve Farsça ifadeler yer verilmiştir. Terimler dizininden elde ettiğimiz verilere göre madde başlarının 101 tanesi Arapça, 5 tanesi Türkçe kökenli kelimelerden oluşmaktadır. Arapça ve Farsça yapılardan oluşan 115 terim, Arapça ve Türkçe yapılardan oluşan 42 terim tespit edilmiştir. Görüldüğü üzere terimlerin büyük bir çoğunluğunu Arapça kelimeler oluşturmaktadır. Arapça ve Farsça şeklinde oluşan terimlerde Arapça kökenli kelimeler Farsça tamlama yapısıyla kurulmuştur. Aynı biçimde Arapça ve Türkçe yapılardan oluşan madde başlarında Türkçe ek almış ya da yardımcı eylemle Türkçeleşmiş sözcükler yer almaktadır.

Eserde geçen terim adlarından bazıları (*isim, sıfat, zamir, fiil vb.*) günümüzde kullanılıyor olsa da büyük bir kısmı (*huruf-ı heca, izâfet, hâl-i asliyye, sîga vb.*) artık kullanılmamaktadır. Bazı terimler (*hareke, fetha, ötre vb.*) de eski harfli yazıda geçerliliği olup günümüz dil bilgisinde geçerliliği kalmamıştır.

İncelediğimiz eserden hareketle bazı terimler ile bu terimlerin günümüzdeki kapsam alanı arasında farklılıklar saptanmıştır. Bu farklılıklar şu şekildedir:

- Metinde harfın tanımı ile başlayıp hurûf-ı hecâ adı verilen otuz iki harf sıralanmıştır. Osmanlı Türkçesinde kullanılan Arapça ve Farsça harflerden meydana gelen bu işaret sisteminde geçerliliği olup bugün bir hükmü kalmayan hareke konusu ele alınmıştır. Yine hurûf-ı imlâ yani ünlü harfler yerine geçen elif, vav, ye hafleri ve bunların nasıl kullanıldığı işlenmiştir.
- Eser, kelime türlerini beşe ayırmıştır: isim, sıfat, zamir, fiil, edat. Günümüz gramerinde sözcük türleri denildiğinde isim, sıfat, zamir, zarf, edat, bağlaç, ünlem, fiil, fiilimsi olarak daha geniş bir sınıflandırma yapılmaktadır.

- İsimler metinde iki bölüm olarak incelenmiştir: ism-i cins (cins isim) ve ism-i has (özel isim). Bu ayrım bugünkü gramerde de mevcuttur fakat bugün biz isimleri üç kritere göre inceliyoruz. Varlıklara verilmesine göre isimler özel isim ve cins isim; varlıkların oluşuna göre isimler soyut ve somut isim; varlıkların sayısına göre isimler ise tekil isim, çoğul isim ve topluluk ismi olarak sınıflandırılır. Metinde teklik “müfred” ve çokluk “cem” terimleri ile karşılanmıştır.
- Ahvâl-i isim yani ismin hâlleri başlığında bugünkü gramer anlayışındaki gibi mücerred (yalın hâl), mef’ulün bih (belirtme hâli), mef’ulün ileyh (yönelme hâli), mef’ulün fih (bulunma hâli) ve mef’ulün anih (ayrılma hâli) çekimine yer verilmiştir. Ancak bu hâl eklerinin yanı sıra muzâfun ileyh (ilgi eki) ve muzâf (iyelik eki) da durum ekleriyle beraber ele alınmıştır. Günümüz dil bilgisi çerçevesinde ilgi ve iyelik ekleri isim çekim eklerinden olsa da hâl (durum) eklerine dâhil değildir.
- İzâfet başlığıyla yer alan isim tamlamaları “lamiyye”, “beyaniyye” ve “teşbihiyye” olarak ayrılmıştır. Bu terimler belirtili isim tamlaması, takısız isim tamlaması ve benzetme ifadeli isim tamlaması kavramlarıyla anlandırılmıştır. Bugün isim tamlamaları ele alınırken belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması ve zincirleme isim tamlaması olarak sınıflandırılmaktadır. Takısız isim tamlaması ismin neyden yapıldığını ifade eden tamlamalar olup nasıl sorusuna cevap verdiğinden bugün kimilerince sıfat tamlaması kabul edilmektedir. Yine günümüzde zincirleme isim tamlaması şeklinde ayrı bir başlıkta ele alınan yapı, metinde yer almamaktadır. Benzetme ifadeli isim tamlamaları ise metindeki örneklere bakıldığında tamlama eklerini alma durumuna göre bugün belirtisiz isim tamlamaları içinde değerlendirilebilir.
- Sıfatlar metinde “ism-i aded” ve “ism-i işâret” türleriyle ele alınmıştır. Örnekler ve tanımlardan hareketle sayı sıfatı ve işaret sıfatları anlatılmıştır. Bu işaret ve sayı sıfatlarının çekim eklerini almış durumlarına da yer verilmiştir. Ancak bugünün gramer anlayışından bakıldığında sıfatlar çekim eklerini almaz, alırsa sıfat olmazlar. Dolayısıyla çekime giren sayı sıfatlarını “sayı ismi”, işaret sıfatlarını ise “işaret zamiri” olarak değerlendirmek gerekmektedir. Ayrıca sıfatlar bugün niteleme belirtme sıfatı olarak iki ana gruba ayrılmakta olup belirtme sıfatları işaret, sayı, belgisiz ve soru sıfatından oluşmaktadır. Belgisiz ve soru sıfatları eserde yer almamaktadır. Niteleme sıfatları ise “terkîb-i tavsîfi” yani sıfat tamlaması başlığında verilen örneklerle ifade edilmiştir.

- Zamir konusu metinde beş başlığa ayrılmıştır. “Zamir-i şahsî” kişi zamirleri, “zamir-i izâfî” iyelik zamirleri, “zamir-i nisbî” bildirme eki, “zamir-i fiilî” şahıs eklerini ve “zamir-i vasfî” ise sıfat yapan ki ekini karşılamaktadır. Bildirme eki, şahıs ekleri ve sıfat yapan ki ekinin zamir hususuna dâhil edilmesi dikkat çekicidir. Bugün bildirme eki “ek-fiil”, şahıs ekleri “fiil çekimi” ve sıfat yapan ki “sıfat” konusunda ele alınmaktadır. Bugün zamir konusu “sözcük hâlindeki zamirler” ve “ek hâlindeki zamirler” olmak üzere iki başlıkta değerlendirilir. Sözcük hâlindeki zamirlerde kişi zamirleri, işaret zamiri, belgisiz zamir ve soru zamiri bölümleri yer alır. Ek hâlindeki zamirlerde ise iyelik ve ilgi zamirleri bulunmaktadır.
- Fiil konusunda yer verilen mastarlar dört başlıkta incelenmiştir. Masdar-ı te’kîdî (pekiştirilmiş mastar) -İlk ekinin eklenmesiyle, masdar-ı tahfîfî (hafifletilmiş mastar) -mA ekiyle, hâsıl-ı masdar (fiil ismi) -İş ekiyle meydana gelir. İsm-i masdar ise mastar ekinin sonundaki /k/ sesinin kaldırılması kuralıyla ortaya konmaktadır. Ancak ism-i masdar için verilen bu kuralda “almak”tan “alım” örneğine bakılırsa kastedilen /kaf/ yahut /kef/ harfinin düşürülerek Arap harfli imlasına göre “alım” olarak okunması şeklindedir. Bugün mastar eki için yalnızca -mA yapısı kastedilmekte olup mastar için yukarıdaki gibi bir sınıflandırma yapılmamaktadır.
- Fâ’il (özne) ve mef’ûl (nesne) başlıkları fiil konusu içerisinde ele alınmıştır. Özne fiilde bildirilen işi yapan, nesne ise işten etkilenendir. Bu başlıklar günümüz dil bilgisi çerçevesinde cümlelerin öğeleri konusunda incelenmektedirler. Bunun yanı sıra “mef’ûl” kavramı eserde tam anlamıyla nesne için kullanılmamış olup genel anlamda tümleş kavramını karşılamaktadır. Nitekim metinde mef’ûlün iki türlü yapıldığından söz edilmiş ve verilen örneklerle göre mef’ûlün bih sarîh “nesne”, mef’ûlün bih gayri sarîh ise “yer tamlayıcısı” olarak değerlendirilmiştir.
- Günümüz gramerinde fiilde çatı konusunun alt başlıkları olan etken, edilgen, geçişli ve geçişsiz başlıkları metinde sırasıyla ma’lûm, meçhûl, müte’addî ve lâzım adlarıyla fiil bölümü altında ele alınmıştır. Tanım ve örnekler bakımından günümüz fiilde çatı konusu ile pek farklılık saptanmamıştır.
- Tasrîf-i ef’âl adıyla fiillerin çekimi bölümünde mâzî-i şuhûdî, mâzî-i naklî, muzârî’, hâl, istikbâl, fiil-i iltizâmî, fiil-i vücûbî, emr-i gâib ve emr-i hâzır olmak üzere dokuz adet sîga yani kipe yer verilmiştir. Günümüz dil bilgisinde de beşi haber dördü dilek kipi olmak üzere dokuz adet kip bulunmaktadır. Ancak metinde haber ve dilek olarak ayrı bir tasnif yapılmadığı gibi şart kipinin bu sîgalar arasında yer almadığı görülmektedir. Emir kipi ise 2. emir ve 3. emir çekimi olarak iki ayrı başlıkta ele alınmıştır.

- Günümüz gramerinde birleşik çekimli fiil konusunda ele alınan ek-fiil (idi, imiş, ise); metin içerisinde ef’âl-i mürekkebe (birleşik fiiller) başlığında ele alınmış olup birleşik yapılı olan yeterlilik ve tezlik fiilleriyle birlikte yer almaktadır. Yani birleşik yapılı ve birleşik çekimli fiillerin sınıflandırılmasında bir ayrım söz konusu değildir.
- Metinde sîga-i rabtıyye adıyla yer alan zarf-fiiller altı başlıkta incelenmiştir. Bu alt başlıklarda -İp, -dİkçA, -AlI gibi zarf fiil ekleri ve bunların isimlendirilmesi yer almaktadır. Ancak bu zarf-fiil başlıklarından sîga-i sıla fiile -dİĞİ ve -AcAĞİ eklerinin ilave edilmesiyle oluşur. Bu oluşan yapı ise günümüz dil bilgisine göre zarf-fiil değil sıfat-fiile dâhil edilmelidir.
- Edât kelimesi metinde iki farklı anlamda kullanılmıştır. İlki bugünkü tanımıyla tek başına anlam taşımayan ancak cümle içerisinde anlam kazanan sözcükler olarak ifade edilmiştir. Fakat edatların da yine sınırlılıkları günümüzdeki kapsamından farklı olduğu görülmektedir. Örneğin “ey”, “aman”, “eyvah” gibi ünlem ifade eden ve bugün sözcük türü olarak ünlem olarak ele aldığımız bu tür görevli sözcükler de edatlar arasında sıralanmıştır. Yine metinde edat olarak geçen “fakat”, “çünkü”, “lakin”, “ve” gibi sözcükler gramerimizde bağlaç olarak değerlendirilmektedir. Edat kelimesinin metinde karşıladığı ikinci anlam “ek” anlamıdır. Ek sözcüğü yerine edat kelimesi kullanılmıştır. Örneğin -lAr edatı, masdar-ı edat, bildirme edatı şeklindeki ifadelerde bu kullanımın söz konusu olduğu söylenebilir.

Eserdeki sınıflandırmalar ile günümüzdeki gramer farklılıkları açıkça görülmektedir. Bu farklılıklar dönemin genel gramer anlayışı ile ilgili fikir verebilir ancak çalıştığımız eserle birlikte dönemin diğer gramer kitapları hatta ders kitabı olarak kaleme alınan gramer kitapları da fikir edinebilmek için incelenmelidir. Eserimizde geçen terminolojinin, gramer sınıflandırmasının ve dil özelliklerinin dönem açısından daha iyi anlaşılması amacıyla elimize geçen ve inceleme imkânı bulduğumuz birkaç gramer kitabı bize bu yönden ışık tutmuştur.

İki dönem arasında farklılık olarak tespit ettiğimiz hususlardan biri olan zamir-i vasfî yani “sıfat yapan -ki eki” *Kavaid-i Lisan-ı Türkî* ve *Mufasssal Yeni Sarf-ı Osmannî* gibi gramer kitaplarında da zamir türleri arasında yer almaktadır. Ef’âl-i mürekkebe yani birleşik fiiller başlığında yer verilen ek-fiil ve kurallı birleşik fiiller de birçok eserde bir arada işlenmiştir. Yine dönemin genel dil bilgisi anlayışında incelenen pek çok eserde ism-i işâret ve ism-i aded başlıkları sıfat başlığına dâhil olup aynı zamanda işaret ismi ve sayı ismi hâllerinde de kullanılabilir şekilde aktarılmıştır. Edat terimi sözcük türü olarak içerisinde edat, bazı bağlaç ve ekleri bulunduracak anlamda kullanılmıştır. Bu örneklerden yola çıkarak dönem üzerinde yerleşmiş bir gramer anlayışı olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bununla birlikte bu anlayış

standartlaşmamıştır. Kitapların çoğu kelime türlerini isim, sıfat, zamir, fiil, edat ile sınırlandırırken bazıları kinâyât, müphemât, kayd, rabita, atfe, nida gibi türleri de dâhil etmektedir.

Nev-usul Sarf-ı Türkî ve *Mufasssal Yeni Sarf-ı Osmanî* gibi bazı gramer kitapları ise Arapça ve Farsça dil bilgisi kurallarına da yer vermektedir. Örneğin tamlama konusu anlatılıp örneklendirildikten sonra Arapça ve Farsça tamlama yapıları ve örnekleri; sıfatın tanımı ve örneğinden sonra Arapça ve Farsça sıfatlar yer almaktadır.

Bir dilin zaman içerisinde yaşadığı değişimi etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Diğer dillerle münasebeti, o dillerin kuralları ve söz varlığı, dil araştırmacılarının görüş ve tasnifleri, hitap edilen kesim vb. etkenler dilin değişim ve kurallarının zaman içerisindeki kabulünü sağlamaktadır.

Yukarıda zikredilen farklılıklar göz önüne alınarak terimlerin eserde kullanım alanları ve günümüz Türkçesi karşılığı bakımından en doğru şekilde anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın giriş bölümünde Türk gramerciliği ve gramer kitapları üzerine yapılan çalışmalar üzerine bilgi verilmiştir. Metin, Latin harflere aktarılıp Türkiye Türkçesine çevrilmiştir. Ardından terimler indeksi ile sözlük hazırlanmış ve ek olarak eserin Arap harfli metni çalışmaya ilave edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Develioğlu, F. (2007). *Osmanlıca-Türkçe Lûgat*. Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Ergin, M. (2016). *Üniversiteler İçin Türk Dili*. Bayrak Basın Yayın Tanıtım, İstanbul.
- Ertürk, H. (2023). “Bir Gramer Terimi Olarak Osmanlı Dönemi Türkçe Gramer Kitaplarında ‘Mef’ûl’ Kavramı”. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 8(2): 713-728.
- Güner, G. (2003). “İlk Türkçe Gramer: Müyessiretü’l-Ulûm”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(15): 151-166.
- Hamit, F. (hızl.). (2018). *Şemseddin Sami ve Nev-usûl Sarf-ı Türkî*. Türk Dil Kurumu, Ankara.
- İdben, E. İ. (2010). “Muhtsar Sarf-ı Osmânî Ali Nazima”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 55(2007/2): 67-88.
- Karahan, L ve Gürsoy Ü. (hızl.). (2004). *Kavâid-i Lisân-ı Türkî*. TDK Yayınları, Ankara.
- Koç, M. (1994). *Eski Harfli Türkçe Gramer Kitapları ve Terimler Dizini*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. TDK Yayınları, Ankara.
- Özçam, Ç. (1997). “Türkiye Türkçesi ile İlgili Gramer Çalışmaları Bibliyografya Denemesi”. *Türk Dünyası Araştırmaları*, (110): 121-163.
- Özkan, N. (hızl.) (2000). *Medal-i Kavâ'id*. TDK Yayınları, Ankara.
- Salman, R. (2008). *Selim Sabit'in Sarf-ı Osmanî Adlı Eserinin Çeviriyazısı-Terimler-Lûgatçe-Metin*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Sazak, Ş. (2016). *Ahmet Rasim'in Yeni Usul Muallim-i Sarf Adlı Dilbilgisi Kitabı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Şemsettin Sami (2015). *Kâmûs-ı Türkî*. Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Tamkoç, F. (hızl.). (2013). *Mükemmel Osmanlı Sarfı*. TDK Yayınları, Ankara.
- Taştan, Osman. (2009). *Şeyh Vâsî'nin Nahv-ı Osmanî Adlı Eserinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Topaloğlu, A. (1989). *Dil Bilgisi Terimler Sözlüğü*. Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Toparlı, R. (hızl.). (2003). *İkinci Seneye Mahsus Mufasssal Yeni Sarf-ı Osmânî*. TDK Yayınları, Ankara.

Yiğit, Y. (2015). *Selim Sabit'in Nahv-i Osmânî Adlı Eseri ve Türk Gramerciliğine Getirdiği Yenilikler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Genel Ağ Kaynakları

<https://sozluk.gov.tr>

<https://lugatim.com>

<https://www.osmanlicasozlukler.com/sozlukler.html>

EK 1- TIPKIBASIM

مکاتب رشیدیہ نیک برنجی سنا سنہ مخصوص

پیشکش

معارف عمومیہ نظارت جلیلہ سی جانب عالیہ سندھ عموم مکاتب
رشیدیہ او قوت دیر لقی اوزرہ قومیسینون مخصوصہ
ترتیب ایتدیر لشدور.

صاحب و ناشری

اونجی . طبعی

شیخ وصفی افندی نیک مهر مخصوصی حاوی بولنمیان نسخہ لره ساخته
نظریله باقیلیر و هر حق محبرینہ عائددر .

استانبول

« قصاب مطبعہ سی » وزیر خان نومرو ۴۸

۱۳۳۱

مکاتب رشديه نك برنجی سنه سنه مخصوص

بکى صرف عثمانى

معارف عمومیه نظارت جلیله سی جانب عالیسندن عموم مکاتب
رشديه ده اوقوتدیرلق اوزره قومیسون مخصوصه
ترتیب ایتدیرلشدور.

شیخ وصفي افندي نك مهر مخصوصی حاوی بولمیان نسخه لره ساخته
نظریله باقیلیر و هر حق محررینه عائددر .

صاحب و ناشری

طاقوزنجی طبعی

استانبول

نصار مطبعه سی — وزیرخان : نومرو ۴۸

۱۳۲۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

صرف عثمانی

معلومدرکه اسان کله لردن ، کله لرده حرفلردن تشکیل ایدر .

حرف

حرف — معناسی اولمیوب تشکیل کاتده قوللانیلان لفظ .
 دینور . مثلاً : [انسان، آرسلان، خانه، چچک] کله لرینی تشکیل
 ایدن حرفلردن هیچ بریسنک معناسی یوقدر .
 لسان عثمانی تشکیل ایدن حرفلر اوتوز ایکیدر :

ا ب پ ت ث ج چ ح خ د ذ ر
 ز ژ س ش ص ض ط ظ ع غ ف
 ق ک ل م ن و ه ی

بوثره « حروف هجا » اطلاق اولنور .

« ک » درت درلو اوقونور :

برنجیسی [کلام] کله سنده اولدیفی کبی که وکا « کاف عربیه » .
 ایکنجیسی [دیک] کله سنده اولدیفی کبی که وکا ده « کاف فارسیه » .
 دینور .

او چنجیسی [دکنز] کله سنده اولدنی کبی که بوکا « کاف نونیه
یا خود « صاغر کاف » ، دردنجیسی [اکری] کله سنده اولدنی
کبی که بوکا دخی « کاف یاییه » تعبیر اولنور ،

بشقه مثاللر :

- کاف عربیه : کرم ، ذکی ، ملک
- کاف فارسیه : کوهر ، شکار ، بانک
- کاف نونیه : بکزر ، صوک
- کاف یاییه : دکرمن ، بک

حرکه

حرکه — اوچدر : قحه ، کسره ، ضمه .

لسانزده (ا - و - ه - ی) حرفلری حرکه مقامنده
قوللانیوب (ا) قحه ثقیله ، (و) ضمه . (ه) قحه
خفیه ، (ی) کسریه علامت اوله رق یازیلر . بونلره « حروف
املا » دینور صدالری یوقدر . مثلاً : [یاز] کله سنده کی (ا)
قحه ثقیله علامت اولمق اوزره یازلشد . صداسی ده یوقدر .
حرکتی اولان حرفه متحرک ، اولمیانده ساکن دینور .
مثلاً : [مکب] کله سنده (م) متحرک ، (ک) ساکن ، (ت)
متحرک ، (ب) ساکندر .

حروف املادن هر بریسی ایچون برر مثال :

بکی صرف عثمانی

۴

- ا — الما — یاز .
و — صو — آرم .
ه — دره — کله بک .
ی — کمی — ایپ .

تمرین [*]

آشاغیده کی کله لرده بولان کافرا یله حروف املا تبیین

لوقه جق :

- [کل — بکی — کورمک — طاغ — دیل — یوز — یمک —
کف — ینمک — سوپورمک — شکر — صوبا — صیوا —
پاپراق — سوز — بوبا — رنک — کرم — تکمیل — فلک —]

سؤال — لسان نه لردن شکل ایدر؟ حرف نه یه دیرلر؟ لسان عثمانی بی

تشکیل ایدن حرفلر قاچدر؟ (ک) حرفنک نوعلریله صورت تلفظلری
نصلدر؟ حرکه قاچدر لسانمزدده حرکه مقامنده هانکی حرفلر قولانیلیر؟
او حرفلره نه دینور؟ حرکه سی اولان حرف ایله حرکه سز حرفه نه
ویریلیر؟

کله

کله — معنای لفظه دینور . بش نوعدر : اسم ، صفت ،
فعل ، ضمیر ، ادات .

اسم

اسم — [احمد ، استانبول ، نیل ، آت ، آغاج ، صو ، عقل

[*] « تمرین » آنشدر معنای چون دوام او زره چالشدن معنی دیمکدر .

يکي صرف عثماني

روح [کبی اشخاص ، حیوانات و اشیائی کو سترن کلمہ لرہ دینور .
اسم ایکی قسمدر : اسم جنس ، اسم خاص .

اسم جنس

اسم جنس — [انسان ، شهر ، آرسلان ، وجدان]
کبی معناسنده عمومیت بولنان کلمہ دینور .

اسم خاص

اسم خاص — [ابراهیم - طرزون - دجله] کبی معین
اولان بر شخص ویابر شی کو سترن کلمہ دینور .
مفرد — برہ دلالت ایدن کلمہ دینور .
جمع — بردن زیادہ دلالت ایدن کلمہ دینور .
قاعدہ — تر کجہده مفرد کلمہ یی جمع یاپاق ایچون صوکنه
(لر) علاوه اولنور .

فرد	جمع
قلم	قلملر
چو جتی	چو جقلر
یازی	یازیلر

تمرین

آضافہ کی کلمہ لردن اسم جنسرا ایلہ ، اسم خاصر نفریق اولتہ جتی :
[مگہ — مدینہ — استانبول — خانہ — سلیمان — دکز —
چو جتی — مرمرہ — طونہ — عمر — عثمان — بالی —]

٦ کی صرف عثمانی

— خرما — بھر — نیل — پارس — شہر — شیراز — جام —
 — صراحی — صوبا — جغرافیا — ببل — چیچک — اوروپا —
 الا — اشقودره [

§

آشاغیدہ کی کلہ لردن مفرد اولانلری جمع ، جمع اولانلری مفرد
 یاپیلہ جق :

[فن — تاریخ — سجادہ — کتابلر — جدول —
 واپورلر — قایقلر — چانطہ — کاغد — طبق — باغچہلر —
 الہر — امل — وجدان — یورک]

احوال اسم

احوال اسم — اسملرک عبارتہ آره سندہ کیردکاری شکلا
 دینور ، یدی درلودر :

۱ — « مجرد » : کلہ نک حال اصالیسیدر : (انسان) کی
 ۲ — « مفعولہ » : مجردک صوکنہ (ی) علاوہ اولنور :
 [انسانی] کی .

۳ — « مفعول لہ » مجردک صوکنہ (ھ) علاوہ اولنور :
 (انسانہ) کی .

۴ — « مفعول فیہ » : مجردک صوکنہ (دہ) علاوہ
 اولنور : (انسانہ) کی .

۵ — « مفعول عنہ » : مجردک صوکنہ (دن) علاوہ
 اولنور : (انساندن) کی .

٧ کی صرف عثمانی

٦ — « مضاف الیه » : مجردك صوكنه (صاغر كاف) علاوه
او اور : انسانك كې .

٧ — « مضاف » : مجردك صوكنه (ی) علاوه اولئور :
(انسانی) كې .

قاعدہ — مجرد بر اسمك صوك حرفي متحرك اولورسه
احوال اسم علامتاری شوشكلده یازیلیر . :
مجرد = بابا . او طه . قپو . کی .

مفعول به ایچون (ی) = بابایی . او طه یی . قپویی .
کی یی کبی .

مفعول اییه ایچون : (یه) = بابایه . او طه یه . قپویه .
کی یه کبی .

مفعول فیه ایچون : (ده) = باباده . او طه ده . قپوده .
کده کبی .

مضاف الیه ایچون : (نك) = بابانك . او طه نك . قپونك .
کبك کبی .

مضاف ایچون : (سی) = باباسی (او طه سی . قپوسی .
کیسی کبی .

اخطر — [صو] کله سنك مضاف الیه حالی شاز اوله رق
[صوبك] . مضاف حالی ده [صویی] کایر . مثال : [صویك رنکی ،
دکز صویی]

سؤال — احوال اسم نه به دینور ؟ هانکیلر بدر ؟

یکی صرف عثمانی

۸

تمرین

اشاغیده کی مجرد اسملرک یدی حالی یازیله جق :

[ادب — روز کار — صفا — چیچک — ارزو — درس
طوقاق — نطق — اوطه]

قاعده — صوکنده (قاف) ، (جیم) بولسان ترکیجه اسم
مجردلرده مذکور حرفلر حرکه لیرسه (قاف) غین و (جیم)
جیم اولور .

مثال

مجرد مفعول به مفعول الیه مضاف الیه
ق — طوپراق . طوپراغی . طوپراغه . طوپراغک .
ج — کیرچ . کیره جی . کیره جه . کیره جک .

بر هجالی کلمه لر بوقاعده دن مستثنادر:

مجرد . مفعول به . مفعول الیه . مضاف الیه .
ق — اوق . اوقی . اوقه . اوقک .
ج — اوچ . اوچی . اوچه . اوچک .

اضافات

اضافات — (کتابک قانی) ، (یازی کاغدی) ، (چوبان
چشمنه سی) ، (اریک آغاجی) ، (دمیر قلم) ، (کوکل کعبه سی) ،
(لیون ایواسی) کبی بر اسمک دیکر بر اسمه معنا جه مربوط
بولنمسه دیرلر .
بواسمردن اولکنه « مضاف الیه » . ایکجیسنه « مضاف » .

ټکي صرف هماني

تعبیر او نور . مضاف ایه ايله مضافك ايکيسنه بردن . ترکیب اضافي ، دینور .

اضافت اوچ نوعدر : (لامیه) ، (پايه) ، (تشبیهه) .

۱ — اضافت لامیه : مضاف ، مضاف الیه مخصوص ویا

مضاف الیهك ملكي اولديغي آكلاشيلاڼ اضافتدر . مضاف الیهك

آخرنده (كاف نونه) ، مضافك آخرنده ده (ی) حرفي بولنور :

احمدك كناني

خواجهك اوږه سی کي

بو ترکیباردن کتابه احمدك مالك اولديغي واوږه دخی

خواجهیه مخصوص بولندخی آكلاشیلیر .

قائده — مضاف ، مضاف الیه مخصوص ویا مضاف الیهك

ملكی اولدخی آكلاشلیوبده كله لك ايکيسي بردن بریره علم .

یاخود برنوع شخص وشیئه اسم اولورسه مضاف الیهك آخرنده که

(كاف) حذف ایدیلیر :

پاشا باغچه سی

محلہ بکجیسی

مدیر اوږه سی کي

تمرین

آشاغیکي كله لردن هر برينك هانكي حالده بولندقلری بيان اولنه حق :

[احمدك — تربيه یی — خانه دن — مکتبه — شاگرد —

خوجه سی — تبسی — برده یه — درجه — باغچه نك — باغك — آماخه]

۲ — اضافت بيانيه : مضاف اليه مضافك نوعي ويانه دن
ياپلديغنى بيلدiren اضافتدر .

قاعده — مضاف اليه مضافك نوعي كوستون اضافت
بيانيه لرده مضاف اليهك آخرنده (كاف) بولماز : [الما آغاجي -
دكز صوبي] .

قاعده — مضاف اليه مضافك نه دن ياپلديغنى افاده ايدن
اضافت بيانيه لرده نه مضاف اليهك آخرنده (كاف) نه ده مضافك
آخرنده (ي) بولنور : [دمير قلم - تحته مناره] كي .

۳ — اضافت تشبيهيه : مضاف اليه مضافه ، مضاف مضاف اليه
بكره دماك ايچون سويلنيان اضافتدر : [علم درياسي - ويشنه
اريكي] كي .

قاعده — اضافت تشبيهيه ده دخي اضافت بيانيه ده اولديغى
كي مضاف اليهك آخرنده [ك ، نك] يوقدر .

تمرين

اشاغيده كي تركيب اضافيلرك هانكي نوعدن اولدقلى بيان ايديله جك ؟
[طاعنك تپه سي — چوجفك اويونجاغى — اوقومه نك فائده سي —
فئارماغچه — وان كرسي — كويك يولي — محله جامعي — ليون چكرديكي —
موه قوشى — تاريخ كتابي — خواجه نك كتابي — دمير كورك — كچي
سودي — محله بكجيبي — مارسلينا كره ميدي . كستانه آغاجي — كوش
كوتك — قهوه دكرمني — التون ساءت]

سؤل — اضافت نه يه ديرلر ؟ قاچ نوعدر ؟ هر نوعدن اوچر
مثال بولنه جنى :

صفت

صفت — اسملرک احوالی، اشکائی و سائر اوصافی کو سترن
 کله لردر. مثلاً: [ذکی آدم]، [یشیل یاپراق]، [آجی صو]،
 [بیوک شهر] دینلد کده (ذکی)، (یشیل)، (آجی)، (بیوک)
 کله لری یاننده کی اسملرک فصل اولدقلرینی کو ستردی کلرندن صفت
 اولدقلری فرق ایدیلیر.

بو مثاللرده کورلدیکی وجه ایله یانلرنده (آدم)، (یاپراق)،
 (صو)، (شهر) کی صفتله برلشن اسملره موصوف تعبیر اولنور.
 ترکیب قاعده سنه کوره صفت اول، موصوف صکره کلیر.
 (بیوک شهر) مثالنده اولدیغی کی. بویله صفت ایله موصوفدن
 تشکل ایدن مرکباته «ترکیب توصیفی» دینور.

اخطار — برکله، نک صفت اولدیغی آکلامق ایچون آندن
 صکره (کیسه، شی) لفظلرندن برینی کتیروب برمعنی حاصل
 ایتک کانیدر.

مثلاً [زنکین- فنا] کله لری برر صفتدر. چونک. [زنکین
 کیسه]، [فناشی] دییه یلیر.

(اوطه، عقل) کله لری صفت اولمیوب اسم اولدقلرندن
 بونلرک یانلریه ذکر اولنان لفظلر کتیریلرک (اوطه کیسه)،
 (عقل شی) دییه جک اولسه برمعنی چیقاریله باز.
 قاعده — ترکیب توصیفیلرده موصوف اولان اسملر

جمع اولسه ده - فتلری دائما مفرد اوله رق ایراد اولور. [يئوک
اولر] [دنیلیر. [بیوکلر اولر] دینلیر.

[کوچکلر بیوکلر. اطاعت ایتملیدر، [عباره سنده اولدیغی
هی بیهضاً صفتلر جمع حائده ذکر ایدیه بیلیرسه ده، بوصورنده
بوصوفلری و غماق شرطدر. بویه (بیوکلر) (کوچکلر)
مینظمی [بیوک آدملر] [کوچک آدملر] تقدیرنده در.

صفت ایکی درلودر: (سماعی)، (قیاسی)

۱- صفت سماعیه، قاعده ایله یاپیلیوب اساساً صفت
اولان کله لردر: [قرمزی - تئبل - فنا] کی.

۲- صفت قیاسیه، بعض اسملر ایله سماعی صفتلرک
صوکنه: [لی. لو. جی. جه. سی. می. لک. لق. سز.
متراق. مترک. جک. جق. جکز. جغز.] کی لفظلر علاوه
اوله رق حاصل اولور.

تمرین

آتیده کی کله لردن هانکیلرینک اسم، هانکیلرینک صفت اولدیغی
تفریق ایدیه جک:

[دعا - هوا - قلم - اوزون - چوجق - اجق - یووارلاق -
شیشه - صیوا - صیجاق - بیاض - سرت - خفیف - درین - طاش -
کنیش - ادرنه - انش - پارلاق - رنک - کوزل - چوروک -
غریب - یقین]

اسملردن قیاسی صفت تشکیلند مثال:

اسم	صفت قیاسیه
ادب	ادلی
یا قیشق	یا قیشقلی
صوج	ص و چلو
سوس	سو ساو
سحاب	سحابچی
ترك	ترکجه
امتحان	امتحانسی
دولاب	دولابی
کجه	کجه لک
بایرام	بایراملق
عقل	عقلسنز
خانه	خانه جک
کتاب	کتابچق
آدم	آدمچکنز
قوش	قوش بجز

سماعی صفتلردن قیاسی صفت تشکیلند مثال:

صفت سماعیه	صفت قیاسیه
خفیف	ختیه بجه
قوری	قور بجه

ابدالمسی	ابدال
اکشمترک	اکشی
آجیتراق	آجی
کورپہ جک	کورپہ
قیصہ جق	قیصہ

§

تمرین

سؤال — صفت قاچ قسمدر؟ هر قسم تعریف ایدیله جک .
 اشاغیده کی صفتلرک هانکی قسمه عائد اولدینی تفریق اولنه جق :
 [ادرنه لی - عربجه - صوغوجقه - صیجاق - لذید - صارمسی
 وورلو - جانسز - بیاض - اوزون - یومشاق - کتابچی - ابدالمسی -
 کلینک - تازہ - باباچہ]

اسم عدد

اسم عدد — صاییلرک آددر . درت قسمدر :
 برنجیسی : [عدد طبیعی] در : [بر - ایکی - اوچ - بش -
 اون - یکر می - الی - یوز بیک - میلیون] الخ کجی
 ایکنجیسی : [عدد وصفی] درکه عدد طبیعیلرک آخرنه
 (نجی) علاوه اولنه رق حاصل اولور .

مثال :

عدد وصفی	عدد طبیعی
برنجی	بر
اوچجی	اوچ

۱۰

یکی صرف عثمانی

اون اونجی
 یوز یوزنجی
 اخطار -- [ایکی - آلتی - یدی - یکر می - الہی] عدد
 طبیعیاری وصفیہ صورتہ کیرنجہ صوکلرنده کی (ی) لر حذف
 اولنور .

مثال:

عدد وصفی	عدد طبیعی
ایانجی	ایکی
آلتنجی	آلتی
یدنجی	یدی
یکر منجی	یکر می
النجی	الہی

اوچنجیسی: [عدد کسری] درکہ معلوم بر مقدارک
 بہ معلوم بر قسمتی کوسـتر، قسمی آلتان مقدارہ (دہ) علاوہ
 اولنور .

مثال

عدد کسری	عدد طبیعی
اوچدہ بر	اوچ
تویندہ ایکی	اون

يکي صرف ۽ ٻئي

۱۶

پوزده اون
بيڪده الی کي

پوز
بيڪ

§

درديجي: [عددتوزيبي] درک بر، قدار ٿي سايي صورتده
آيريلوب طاغيدلسني بيلديرر . عام طيسينڪ صوڪ حرفنه -
مفتوح قبله رق - بر (ر) علاوه اوٿور .

مثال

عدد توزيبي

عدد طبيعي

بر

بر

اوچ

اوچ

بشر

بشر

سڪزر

سڪزر

اون

اون

اوٿوزر کي

اوٿوز

اخطار - [ايکي - آلتی - يدي - يکرمی - الی] عدد
طبيعيلری توزيعيه صورتہ کيرنجہ صوکلرينہ (ر) دن اول
پوده (ش) کتير يابر .

مثال

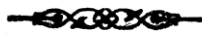
عدد توزيبي

عدد طبيعي

ايکيشر

ايکي

آلتیشر	آلتی
یدیشر	یدی
یکرمیشر	یکرمی
الیشر کبی	الی
اخطار — درت عدد طبیعتسنگ نهایتندہ کی (ت) حرفی	
حرکت لہ جک اولورسہ (د) حرفتہ منقلب او اورہ	
درد	مجرد
دردی	{ مفعول بہ مضاف }
درده	مفعول الیہ
دردک	مضاف الیہ
دردنجی	عدد و صفی
دردر	عدد توزیعی
اخطار — [سکز غروش - اونجی او - اوچر کتاب]	
سوزلرنده کورلدیکی وجہ ایلہ صایلیر دائماً بر اسمہ تاکہ	
بولندقلرنده صفت اعتبار او انورہ	
اخطار — اسم عددلردہ دخی احوال اسم جاریدرہ	

تمرین

آشاغیدہ کی جملہ دہ بولنان اسم عددلر آیریلہ جتی وھانکی فطرہ من
اولہ قتری بیان ایدیلہ جک؛

[جتیمکان فاتح سلطان محمد خان حضرتلری عثمانلی پادشاهلرینک مدیجیسیدر - جناب حق دوت بیوک کتاب انزال بیورمشدر - پیغمبر ذیشانمزد اندمزد حضرتلری ربیع الاولک اون ایکنجی کیجه سی دنیایی تشریف بیورمشلردر - دنیانک درنده بر قسمی قره ودرنده اوج قسمی دکزددر - بر کنه چوقدر ، بیک طاعت آزدر - انسان برنجی درجه ده کندی لسانک قواعدینی تحصیله قالمیشلیدر - طلبه اولکی سنه موقع امتحانه اوچر اوچر جلب اولمش ایدی - ملکه هامورلری هر آی معاشلرندن یوزده بش غروش ویرلر که بو پلر - سایه شاهانه ده کندیلرینک وعائله لرینک معیشت مستقبه لرینی تأمین ایدر سکز گونک عمر ایچون طقوز کون چالیشمیشلیدر - خلفای عبا - سیه نک شنجیسی اولان هارون رشید ، تاریخده آنجی بیکده بر آدمه میسر اولور بر کوزل نام براتمشدر - کچن سنه صنفلرک چالشقان شاگردلرینه مکافات اوله رق ددر کتاب ویرلش ایدی - اون ایکی آی بر سنه در ، برکون یگری دوت ساعتدر - معمار سنان سلیمانیه ، ههزاده جامع شریفلرینی بنا ایدن استاد شهیددر ، (۹۹۶) ده یوزباشنده وفات ایشدر انسانلر دوت درلودر : برنجیسی ، بیلیر بیلدیکنه ده بیلیر ، ایشته او ، عالدیر آکا صورملی . ایکنجیسی بیلیر ، فقط بیلدیکنی ییلز ، ایشته او ناسیدر . آکا اخطار ایتلی ، اوچجیسی ییلز ، بیلدیکنی ده بیلیر ، ایشته او ، مسترشددر ، آتی ارشاد ایتلی ، دردنجیسی ییلز . ییلدیکنی ده ییلز ، ایشته او جاهلدر . آندن صاقملی - مکتب سلطانیده ایکی یوز یگری آتی نومرولو بیوک برادریم آصف افندی صنفنک برنجیسیدر - بو سنه ایکیمزدده اوچر مکافاته نائل اولدیمزدن پدرمزدوزر غروش عطیه ویردی]

اسم اشارت

اسم اشارت - برشیئی کوسترک

[بو - شو - او] فظلریدر .

(بو) لفظی یقینده کی . (شو) برآز اوزاقده کی ، (او) لفظی ایسه دها اوزاقده کی شیئی کوسترهك ایچون قوللانیلیر .
بونلرك کوسترهك لری شیلره صرف اصطلاحنجه (مشارالیه) تعبیر اولنور . مثلاً :

بو	کتاب
شو	قلم
او	طاغ

دینلده (بو - شو - او) اسم اشارت ، (کتاب - قلم - طاغ) کلمه لری ده آنلرك مشار الیهیدر .
اخطار — [بو - شو - او] اسم اشارت لری نك جمعی
[بونلر - شونلر - آنلر] کلیر .
سم اشارت لرك احوالی بروج آتیدر :

مفرد لری نه مثال :

مفرد	مفعول به	مفعول الیه	مضاف الیه
بو	بونلر	بوکا	بونلک
شو	شونلر	شوکا	شونلک
و	آنلر	آکا	آنلک

جمع لری نه مثال :

مفرد	مفعول به	مفعول الیه	مضاف الیه
بونلر	بونلری	بونلره	بونلرك

بکی صرف عثمانی

۲۰

شونلر شونلری شونلره شونلرك
آنلر آنلری آنلره آنلرك

اخطار — بواوچ اسم اشارتك مضاف حالری بوقدر.

§

[بورا - شورا - اورا] لفظلری دخی اسم اشارت اولوب
بونلر بر محل کوسستمک ایچرن قوللانیلیر . جمللری :
[بورالر - شورالر - اورالر] در .

احوالی :

مجرد	مفعول به	مفعول الیه	مضاف الیه	مضاف
بورالر	بورالری	بورالره	بورالرك	بورالری
شورالر	شورالری	شورالره	شورالرك	شورالری

§

[اوتدکی بریکی] کله لری ده اسم اشارتدر . اولکیلر کبی
مفعول به ، مفعول الیه ، مضاف الیه اولورلر . جمللرنده
[اوتدکیلر — بریکیلر] دینور . [اشبو] لفظلی دخی اسم
اشارت کبی قوللانیلیر.

ضمیر

ضمیر — بش نوعدر : [ضمیر شخصی — ضمیر اضافی —
ضمیر نسبی — ضمیر فعلی — ضمیر وصفی]

ضمیر شخصی

ضمیر شخصی — [بن - سن - او] کله لریدر . . بن .
متکلمه . سن ، مخاطبه . او ، غایبه مخصوصدر [۱] .

بونلرده شوصورنله جملئیرلر :

جمع متکلم	جمع مخاطب	جمع غائب
بز	سز	آنلر

ضمیر شخصیلرده دخی احوال اسم جاریدر. آنجق مضاف
حالی یوقدر،

ضمیر شخصیلرک مفردلرینک احوالی

مفرد	مفعول به	مفعول الیه	مضاف الیه
بن	بنی	بکا	بنم
سن	سنی	سکا	سنگ
او	انی	آکا	آنک

ضمیر شخصیلرک جملئیرینک احوالی

مجرد	مفعول به	مفعول الیه	مضاف الیه
بز	زی	زه	زیم

[۱] متکلم سوز سوبلین - مخاطب سوز سوبلین - غائب حاضر
اولیوبده کئندن عت ایدیلندر.

بکی صرف عثمانی

۲۲

سزک	سزہ	سزی	سز
آنلرک	آنلرہ	آنلری	آنلر

ضمیر اضافی

ضمیر اضافی — مضاف حاندہ کی کلمہ لڑکہ سوکنہ علاوہ
لوتان ضمیر لردر:

جمع	مفرد
من	متکلم = م
کز	مخاطب = ک
ی	خائب = ی

مثال :

بزم کتابم
 سزک عقلکنز
 آنلرک قلملری

بزم کتابم
 سنک عقلک
 آنک قلمی

مثال :

مضاف الیہ	مفعول الیہ	مفعول ہ	مجد
کتابمک	کتابمہ	کتابمی	کتابم
کتابمزک	کتابمزه	کتابمز	کتابمز
عقلکک	عقلکہ	عقلکی	عقلک

عقلکزرک	عقلکزه	عقلکزی	عقلکزر
قلیک	قلیه	قلنی	قلمی
قللریک	قللریه	قللرینی	قللری

ضمیر نسبی

ضمیر نسبی — [بن طالب . عرفتم، سز ای آرقداش سکنز]
جهله لرنده اولدیگی کبی خبر لرك آخریه کلن ضمیر لردر :

جمع	مف د
من	منکلم م
سکنز	مخاطب سک

مثال:

[بن کاتبم - بز عاقلز - سز چایشه انسک - سز تربیه لیسکنز]
اخطار — یوقاریکی مثاللرده کوریلن ضمیر نسبی لرك
ضمیر اضافیدن تفریق ایچون لاحق اولدقلری کله لرك مضاف
اولدقلرینه دقت لازمدر .
اخطار — ضمیر نسبی لرك غائبی اولیوب آنک یرینه ادا
خبر اولان (در) لفظی کتیریلیر : [فطین انسان حسن اخلاق
صاحبدر - شکری و اشرف اف - دیلر مکتبه مداومدورلر]
هواره لرنده اولدیغی کبی .

تمرین

آشاغیده کی بجله لوده بولنان ضمیرلو کوسترله جک و بو ضمیرلردن
هانکیلرینک ضمیر شخصی، هانکیلرینک ضمیر اضافی، هانکیلرینک ضمیر نسبی
اوله قاری تمیز و تفریق قیلنه جق :

[بن دایم دن بش پاش کوچک دم - بوکونکی درسمز پک قولایدور -
محمد افندی نیک مملکتی ازمیردر - سن بیوککی بیل که کوچک ده سنی
یلسون - دون سزی چارشیده کوردم ، پدرکز یانکزده ایدی -
کچن کون قورشون قلی سزه ویرمش ایدم نه یایدیکز ؟ محمد افندی
صنمزک برنجیسیدر - درسنه چالشیان طلبه معلمرینک ده ، پدر
والده سنک ده محبتی قازانه ماز - بودقر کاظم افندی نیکدر ، شوکاغلرده
آت - بن یازم سنک یازندن ده کوزل او قوناقلیدر - بوکون
و عقیقه می حقیله ایفا ایتدیکمدن بر آفرین ورقه سنه نائل اولدم - درس لرینی
و عقیقه لرینی بولبله ایفا ایدنلر البته نائل مکافات اولورلر - بنم برادر م عاقلدر]

ضمیر فعلی

ضمیر فعلی — ترکیبده فعللرک آخرینه کله رک قاعانی

پان ایدن ضمیرلردر . مثلا : [کوردم] لفظنک آخرنده کی (م) ،
[یازیور سکز] لفظنک آخرنده کی (سکز) ، [چالیشه جغز]
لفظنده کی (ز) [او قوملیسک] لفظنده کی (سک) ، [باقیکز]
لفظنده کی (کز) ضمائر فعایه دندر .

ضمیر وصفی

ضمیر وصفی — (کی) لفظدن عبارتدر . (کی) لفظی

واسم دن سکره ذکر ایدیلرک او اسمه ، صفت معناسی

ویرر . آنجق اسم ایله مذکور لفظ آره سنه (ده) - اداتی کنیریلر .

مثلا [بزم باغچه ده کی اریک آغاجی] دینلد کده ، { باغچه ده کی }
کلمی اریک آغاجنه توصیف ایتش اولور .

نمونه

آشافیده کی عبارده لرده بولنان ضمیرلو کوسریله جک وهانکی نوحده
اولدقلری تفریق و بیان ایدیلر جک :

[اوده کی بازار چارشوبه اویماز - اختیار لقمه راحت ایتک ایسترایسه کوز
کنجلیکده چالیشکز - بندن کوزل یازیورسکز - یاپدینم رسملری پدرمه
بکندردم ، اوده بکامکافات اوله رق بوکتابی ویردی - برادرده کی ساعت
بنم شو ساعتدن ده ایدر - نه قدر تنبلسک - کله جک جمعه پدرمه
یاقه جغه کیده جکز - دون کچ وقت یاتدینم ایچون او یومش قالشم ، مکتبه
یوقله زمانندن بر آز صکره کیتدم - ابی یازمق ، چوق معلومات
حاصل ایتک ایچون چوق یازملی یز ، چوق او قومی یز - مشهور
خطاط حافظ عثمان مرحوم ، کندیسی قدر کوزل یازی یازان اولوپ
اولدیغی سؤال ایدن برذاته : « بنم قدر یازان بنم قدر بازار » دیمشدر -
سزده کی کتابلربنده اولسه ده ا زیاده چالیشیر ، استفاده ایدرم - حلقی
برچو جق شونک بونک لاقیر دیسنه قولاق اصماز ، کیجه کوندزد در ساریت
چالیشیر ، آدم اولغه غیرت ایدر - سز استانبولوسکز - در ساریت
چالیشیورسک - چوق خایلازسک - بک کوزل رسم یاپیورسکز -
کامل افندی بندن کوزل رسم یاپیور - بروسه ده قاپلیجه لک خواص
شفاییه سی بک چوق تجربه لرله ثابت اولمشدر]

فعل

فعل — برایشک ویا بر حالک اوچ زماندن برنده و توعنی
خبر ورن کله در .

[چوجق دوشدی - بزچالیشیورز - سن او قویه جقسک]
هاره لرنده کوریلن [دوشدی - چالیشیورز - او قویه .
جقسک] کله لری فعلدر .

اخطار - علم صرفده کچمش زمانه (ماضی) ، شمديکي زمانه
(حال) ، کله جک زمانه ده (استقبال) ویا (مستقبل) دینور .

مصدر

مصدر — فعلرک اصلیدر . ترکجه ده ایکی درلودر :
برنجیسی ، آخرنده (مق) بولنان کله لردر که بولنره (مصدر
قیل) دینور .

[او قوهق - یازمق - اوطورمق - طورمق - صورمق -
قیرمق] کبی .

ایکنجیسی ، صوکنده (مک) اولان کله لردر که بولنره ده
(مصدر خفیف) تعبیر اولنور :

[او کرمک - کورمک - کلک - کینمک - ویرمک -
چیزمک - پیامک - کزیمک] کبی .

* مصدر لرك نہایتلرنده کی (مق-مك) لفظلرینه «ادات مصدر»
و بونلر قالدیرلقدن صکره قالان لفظلده «ماده اصلیه» دینور -
مثلا: [او قومق-کور مک] مصدرلرنده (مق-مك) اادات
مصدر، [او قو-کور] ماده اصلیه در .

* *

مثبت - منفی

مصدرلر و آنلردن حاصل اولان فعللر یامثبت و یا منفی
اولور .

مثبت

مثبت - افاده ابتدیکی ایشک وقوع بوالغنی و یا وقوع
بوله جفی فعله دینور: [بوسباح یا غمور یا غدی] عباره سنده کی
یا غدی [فعلی کبی .

منفی

منفی - افاده ابتدیکی ایش وقوع بولیان و او وقوع بولیه جفی
اولان فعله دینور . [برآیدن بری یا غمور یا غدی] عباره سنده کی
[یا غدی] فعلی کبی .
قاعده - مثبت ، بر مصدری یا مق ایچون ماده اصلیه
ایله اادات مصدر آره سنه خفیلرده (مه) ثقیلرده (ما) علاوه
اونور .

مثال :

منفی	مثبت
کورمه مک	کورمک
یازماق	یازمق
- اخطار — بولره مصدر اصلی دینور . مصدر اصلیدن
هوت درلو مصدر وجوده کلیر .
- ۱ — مصدر تأکید ، مصدر لک صوکنه خفیلرده
(ک) ثقیلرده (لق) علاوه اولنه رق حاصل اولور .

مثال :

- (کورمک) دن (کورمکک) ، (یازمق) دن (یازمقلق) کبی .
- ۲ — مصدر تخفیفی ، مصدر لک آخرنده کی کاف
و کاف یرینه (ه) کتیرمه که وجوده کلیر .
- (کورمک) دن (کورمه) ، (یازمق) دن (یازمه) کبی
- ۳ — حاصل مصدر — ادات مصدر حذف وماده
اصلیه پر (ش) علاوه اولنه رق یاپیلیر .

مثال :

- (کورمک) دن (کورش) ، (یازمقدن) (یازش) کبی

شومصدر اصليلر — تا کیدی . وتخفیف ، حاصل مصدر شکلته

قونيله جق :

[سومك — باقى — كلک — صیغتی — یشمک — طاشتی]

سؤال — فعل نه در ؟ مصدر نه در ؟

اخطار — ماده اصلیه نك آخری متحرک اولورسه (بش)

هلاوه اولنور :

(سويلك) دن (سويليش) ، (اوقومق) دن (اوقویش) کي

۴ — اسم مصدر بعض مصادرک نه پاتلرنده کي (ک)

و (ق) ک حذفيله تشکیل اولنور .

مثال :

(آلق) دن (آلم) ، (صاتق) دن (صاتم) ، (ايچمک) دن

(ايچم) (بومک) دن (بوم) کي .

§

تمرین

اشاغیده کی عبارله لوده بولنان مصدرلو آیريله رقی هر برينک خفیف

ويانقیل ؛ مثبت ويانقی اولدینی بیلدیريله جک :

[هر بورجی ادايتک مقتضیات ديفیه دندر — آدم ايچون صاحب

ادب اولق مالک ذهب اولقدن اعلادر — هر صباح ارکن قالمقی ، ایشيله

مشغول اولق باعث سعادتدر — نصیحت دیکلمه مک ايستين ملامت ايشتک

سوداسنده بولنور — عاقل بر آدم ايچون ظن اوزرينه علاج يه مک

کاربانسز يوله کيتمه مک لازمدر — بختيار اولق ايستين کنجار ، اختيارلور

نصیحتيله عاقل اولورلر .]

فاعل - مفعول

فاعل — فمك افاده ايتديكى ابشى ياپانه دينور . شو حالده
 هر فمك بر فاعلى واردر . فاعل ، فعلدن اول كلير . مثلا :
 [خواجه افندي يازدى - بز او قودق] دينلد كده [يازدى] فمك
 فاعلى [خواجه ،] او قودق فمك فاعلى ده [بز] كله سيدر .
 بر فمك فاعلى بولمق ايچون اولنه (كيم) ويا (نه) سؤالرينى
 كنيرمك كافيدر . مثلا : [چو جق دوشدى - طاش جامى
 قيردى] عباره لرنده كيم دوشدى دينلد كده (چو جق) و
 جامى نه قيردى دينلد كده (طاش) كله لرينك فاعل اولدقلى
 آكلاشيلير .

مفعول — فمك افاده ايتديكى ايشك تاثيرينى كورن
 كله در . [خواجه درسى يازدى - بز كتابى او قودق] عباره لرنده
 يازيلان شى (درس) او قونان شى ده (كتاب) اولديغندن بو كله لى
 [يازدى - او قودق] فعللرينك مفعوليدر .
 فمك مفعولى : (مفعول به صريح) ويا (مفعول به غير صريح)
 اولور . مفعول به صريح : (مفعول به) حالنده و مفعول به غير صريح ده
 (مفعول اليه - مفعول فيه - مفعول عنه) حالنده اولان مفعول لر در .
 مثلا : [خواجه افندي كتابى احمد افندي به ويردى] عباره سنده

خواجه (فاعل)، کتابی (مفعول به صریح)، احمد افندی به
(مفعول به غیر صریح)، ویردی (فعل) در .

اخطار — بر فعلک مفعول به صریحی بولاق ایچون اولق
فعلدن اول [نهیر — کیمی] سؤالرینی و مفعول ایینهنی بولق
ایچون ده، [نهیه — کیمه] سؤالینی ایرادایتک ایجاب ایدر .
مثلا وقاریده کی مثالده خواجه « نهیری ویردی » دینورسه (کتابی)
کلمه سنک مفعول به و « کیم ویردی » دینورسه (احمد افندی به)
کلمه سک ده مفعول الیه اولدنی آتلاشلیر .

تمرین

آشاغیده کی عبارده لرده بولنان فعللره هر برینک فاعل و مفعوللری
کوستریله جک و مفعوللرک هانکی نوعدن اولدقلری بیان ایدیله جک
[جناب حقایی قوللرینی هرشیدن حفظ ایدیور — دین مبین
هر بورجک اداسنی امریور مشدر — صنعت انسانه خزینه ولور —
سربابا که رعایت ایتکه اوغلاک ده سکا رعایت ایتسون — چو جق چوق
یوز بولتجه یوز سنر اولور — بزار باب علم ایله کوریشیرسه ک علم و تربیه
قازانیرز — هنرلی شا کرد استادینه کندینی سودیرر — سز بیوکلرک
مراتبینی طوغریلقله بوله جسکز — قیتدن دوشمک ایستین، کیمسه بی
قیتدن دشورمکه چالشماز — انسان دنیا ده هرشیدن زیاده ابی نام
یواقلبدر — ن نصل رزقی آرارایسم رزقم ده بنی اويله آرار]

معلوم — مجهول

مصدرلر و آنلردن حاصل اولان فعللریا « معلوم » و یا

« مجهول » اولور .

فعل معلوم

فعل معلوم — فاعلی بللی اولان فعلدر : [بن کلام —

برادریم کوردی — حسن افندی تحصیلہ باشلاہ جقدر] عبارہ
لرنده کی فعللرک فاعلری [بن برادریم — حسن افندی]
کلمہ لری اولدینندن بوفعللر (معلوم) در .

فعل مجهول

فعل مجهول — فاعلی بللی اولمیان فعلدر : [کتاب یرتلدی

— قلم قیرلدی — مکتب ایکیده آچماور — موسیقہ چالینه جق —
درس او قونماید .] عبارہ لرنده کی فعللرک فاعلی کیم ویانه
اولدینگی سولنمدریکندن مذکور فعللر (مجهول) در .

قاعدہ — معلوم بر فاعلی مجهول یا بمق ایچون ماده اصلیه نک

صوک حرفی (ل) اولمیان وسا کن بولنان مصدر لرده بر (ل)
وماده اصلیه نک صوک حرفی (ل) اولان ویامتحرک بولنان
مصدر لرده بر (ن) زیاده ایديلیر .

مثال :

مجهول	معلوم
ویرمک	ویرمک
یازمق	یازمق

او قومق او قومق
يىلك يىلك
او قومق او قومق
يىلك يىلك

متعدی - لازم

مصدرلر و آنلردن حاصل اولان فعللر معنی جهنبيله دخی
یا (متعدی) و یا (لازم) اولور.

متعدی

متعدی — فاعلک بر ایشی اولوب مفعول به صریحه
تأثیر ایدن کلمه در. مثلا [او کرمک ، کورمک ، سورمق]
مصدرلری متعدیدر. چونکه مفعول به صریحسز قولانلار
مطابق برشیئی او کرمک ، برشیئی کورمک ، برشیئی سورمق
دینور.

لازم

لازم — فاعلک بر حالی اولوب باشق سینه تعلق اینین
یعنی مفعول به صریح آله میان کلمه در. مثلا : [اوشومک - کلمک .
او قومق] فاعلری لازمدر. چونکه [برشیئی اوشومک ، برشیئی
کلمک — برشیئی او قومق] دینه من بونلر فاعلک برر حالیدر.

تمرین

آئیده کی مصدرلرک هانکیسی معلوم ، هانکیسی مجهول اولدی

بکی صرف عثمانی

۳۴

برر برر کوسترله جک ونه ایچون معلوم ویا نه ایچون مجهول ایسه
میلدیرله جک :

[او طور مق — یاتقی — یازلق — دوشمک — کولک — آلق — سوبلنمک —
سولک — سونمک — یاغمق — قوشمق — کسمک — اکلمک — سیلمک]

تمرین

بنه بو مصدر لرک هانکیسی متعدی هانکیسی لازم اولدینی کوسترله جک
وسیلری بیان اولنه جق .

تصریف افعال

مصدر لر اوچ زمانه دلالت ایتمک ایچون طقوز شکله کیررکه
لو شکلره « صیغه » تعبیر اولنور. بو صیغه لرده شونلر در :

۱	ماضی شهودی
۲	ماضی نقلی
۳	مضارع
۴	حال
۵	استقبال — یاخود — مستقبل
۶	فعل وجوبی
۷	فعل التزامی
۸	امر غائب
۹	امر حاضر

بر مصدرک بو طقوز صیغه سنک متکلمنی ، مخاطبنی ، غائبی
مفرد و جمع اوله رق ذکر ایتمکه (تصریف) دینور .

امثله :

[کورمک - اوقومق] مصدرلرینک مثبت صورتنک نصریفی :

ماضی شهودی

مفرد	متکلم :	کوردم	اوقودم
	مخاطب :	کوردک	اوقودک
	غائب :	کوردی	اوقودی
		§	

جمع	متکلم :	کوردک	اوقودق
	مخاطب :	کوردیکز	اوقودیکز
	غائب :	کوردیله	اوقودیله

ماضی نقلی

مفرد	متکلم :	کورمشم	اوقومشم
	مخاطب :	کورمشسک	اوقومشسک
	غائب :	کورمش	اوقومش
		§	

جمع	متکلم :	کورمشنز	اوقومشنز
	مخاطب :	کورمشسکیز	اوقومشسکیز
	غائب :	کورمشلر	اوقومشلر

مضارع

متکلم :	کوریرم	اوقورم
---------	--------	--------

بکی صرف عثمانی

۳۶

مفرد	مخاطب :	کور رسك	اوقور سك
	غائب :	کورر	اوقور
		§	
	متكلم :	کوررز	اوقورز
جمع	مخاطب :	کورر سکنز	اوقور سکنز
	غائب :	کورر لر	اوقور لر

حال

مفرد	متكلم :	کور یورم	اوقیورم
	مخاطب :	کور یور سك	اوقور سك
	غائب :	کور یور	اوقیور
		§	
	متكلم :	کور یورز	اوقیورز
جمع	مخاطب :	کور یور سکنز	اوقیور سکنز
	غائب :	کور یور لر	اوقیور لر

استقبال - مستقبل

مفرد	متكلم :	کور ه جكم	اوقویه جكم
	مخاطب :	کور ه جكسك	اوقویه جكسك
	غائب :	کور ه جك	اوقویه جك
		§	

۲۷

یکی صرف عثمانی

او قویه جقر	کوره جکز	: متکلم	جمع
او قویه جفسکز	کوره جکسکز	: مخاطب	
او قویه جفلر	کوره جکلر	: غائب	

فعل وجوبی

او قوملی یم	کور ملی یم	: متکلم
او قوملیسک	کور ملیسک	: مخاطب
او قوملی	کور ملی	: غائب
§		
او قوملی یز	کور ملی یز	: متکلم
او قوملیسکز	کور ملیسکز	: مخاطب
او قوملیلر	کور ملیلر	: غائب

فعل التزامی

او قویه یم	کوره یم	: متکلم
او قویه سک	کوره سک	: مخاطب
او قویه	کوره	: غائب
§		
او قویه لم	کوره لم	: متکلم
او قویه سکز	کوره سکز	: مخاطب
او قویه لر	کوره لر	: غائب

امر غائب

مفرد	جمع
کورسون	کورسونلر
اوقوسون	اوقوسونلر

امر حاضر

مفرد	جمع
کور	کوریکز — یاخود — کورک
اوقو	اوقویکز — یاخود — اوقویک

(کورمک - اوقومق) مصدر لرینک منفی صورتنک نصریفی :

ماضی شهودی

مفرد	متکلم :	کورمدم	اوقومدم
	مخاطب :	کورمدک	اوقومدک
	غائب :	کورمدی	اوقومدی
		§	
جمع	متکلم :	کورمدک	اوقومدق
	مخاطب :	کورمدیکز	اوقومدیکز
	غائب :	کورمدیلر	اوقومدیلر

ماضی نقلی

او قومامش	کورمه مشم	: متکلم	مفرد
او قومامشسک	کورمه مشسک	: مخاطب	
او قومامش	کورمه مش	: غائب	

§

او قومامشنز	کورمه مشنز	: متکلم	جمع
او قومامشسکنز	کورمه مشسکنز	: مخاطب	
او قومامشئر	کورمه مشئر	: غائب	

مضارع

او قومام	کورم	: متکلم	مفرد
او قومامزسک	کورمزسک	: مخاطب	
او قومامز	کورمز	: غائب	

§

او قومایز	کورمیز	: متکلم	جمع
او قومامزسکنز	کورمزسکنز	: مخاطب	
او قومامزئر	کورمزئر	: غائب	

حال

او قومبورم	کورمبورم	: متکلم	مفرد
او قومبورسک	کورمبورسک	: مخاطب	
او قومبور	کورمبور	: غائب	

§

٤٠

یکی صرف عثمانی

او قومبورز	کور میورز	: متکلم	جمع
او قومبور سکنز	کور میور سکنز	: مخاطب	
او قومبور لر	کور میور لر	: فائب	

استقبال - مستقبل

او قومیه جنم	کور میه جکم	: متکلم	مفرد
او قومیه جفسک	کور میه جکسک	: مخاطب	
او قومیه جق	کور میه جک	: فائب	

§

او قومیه جغز	کور میه جکنز	: متکلم	جمع
او قومیه جفسکنز	کور میه جکسکنز	: مخاطب	
او قومیه جقزر	کور میه جکار	: فائب	

فعل وجویی

او قومایم	کور مه ملیم	: متکلم	مفرد
او قومایلیسک	کور مه ملیسک	: مخاطب	
او قومایلی	کور مه ملی	: فائب	

§

او قومایلیز	کور مه ملیز	: متکلم	جمع
او قومایلیسکنز	کور مه ملیسکنز	: مخاطب	
او قومایلیلر	کور مه ملیلر	: فائب	

فعل التزامی

اور قومیه یم	کور میه یم	منکلم :
اور قومیه سک	کور میه سک	مفرد مخاطب :
اور قومیه	کور میه	غائب :
§		
اور قومیه لم	کور میه لم	منکلم :
اور قومیه سکز	کور میه سکز	مفرد مخاطب :
اور قومیه لر	کور میه لر	غائب :

جمع

نهی غائب

جمع	مفرد
کور مسونلر	کور مسون
اور قومیه لر	اور قومیه

نهی حاضر

جمع	مفرد
کور میکز - یاخود کور میک	کور میه
اور قومیه کز - یاخود اور قومیه ک	اور قومیه

تمرین

[چیز مک ، آکلامق] مصدرلری مثبت صورتنده تصریف —

اور قومیه ک .

§

آشاییده کی عبارءلرده بولنان فعللرك هانکی صیغه دن اولدقلری
ومصدرلری کوستريله جک :

[اسجدافندی ! نه اوقیورسکنز ؟ صرفی اکال ایتدم ، شمعی نهو
اوقیورم - ذکی وچالشقان برشا کرد کندینی یالکنز معلینه دکل ، هر
کسه سودیرر - وقتمزی بیهوده کچیرمیهلم ، زیرا کچن زمان بردها هودت
ایتمک اوزره بزه اوزافلاشیور - بوکونکی درسه نیچون چالشمدیکنز ؟ -
درسه چالشیمان ایشته بویله مجازات کورر - یارین مکتبه کله میه جکم -
اختیارار ، چوجقلره بکنزر ، طورصوص پک آکلمازلر ، آنره
نزاکت وملایمتله معامله ایتلی ، قیلبرینی اینجتمه ملیدر - ویرمش اولدیفکنز
کتابی بوکیجه پدرله برابر اوقویه جفز - محمودافندی ! بکابرقلم ویردیکنز
شکری افندی دفترینک بویله قاره لانتمش اولدیفنی کورمسون ، پک زیاده حدث
ایده جک ، میدانده براقلم کلیر کلز کورمسون - بوسنه قیش کورمدک
- قیش کونلری بهار کبی کچدی - توفیق افندی بروسه به کینمش -
الله سلامت ویره - هر اولور اولماز شیئه قارشقی ، اهمیت ویرمک
جهالتدن ایلری کلیر - سرمذبک بزه کلیور ، بزد ، بردها آنره کینمیهلم

افعال مرکبه

افعال مرکبه - ایکی کله دن مرکب اولان فعللردو

بوئر بش نوادر ، آیری آیری اسملری واردر .

برنجیسی : [فعل اقتداری] درکه فعل التزامی صیغه سنک

مفرد فائنه (ییلک) مصدری علاوه اولنه رق یاپیلر . صیغه لرده

• ییلک ، مصدری نصریف اولنور :

[یازەق : یازە بیلەك - او قومق : او قویە بیلەك - كورەكە
- كورە بیلەك - ایستەك : ایستیه بیلەك] كەي .

فعل اقتدارینك تصرفی

ماضی شهودی

كورە بیلەك
كورە بیلەكەز
كورە بیلەلەر

كورە بیلەم
كورە بیلەك
كورە بیلەدی

ماضی نقلی

كورە بیلەشەز
كورە بیلەشەكەز
كورە بیلەشەر

كورە بیلەشم
كورە بیلەشەك
كورە بیلەش

مضارع

كورە بیلیر
كورە بیلیرەكەز
كورە بیلیرلەر

كورە بیلیرم
كورە بیلیرەك
كورە بیلیر

حال

كورە بیلیرور
كورە بیلیرورەكەز
كورە بیلیرلر

كورە بیلیرورم
كورە بیلیرورەك
كورە بیلیرور

استقبال - مستقبل

کوره بيله جکمز	کوره بيله جکم
کوره بيله جکسکمز	کوره بيله جکسک
کوره بيله جکلر	کوره بيله جک

فعل وجوبی

کوره بيلملى بز	کوره بيلملى بم
کوره بيلملىسکمز	کوره بيلملىسک
کوره بيلملىلر	کوره بيلملى

فعل التزامی

کوره بيله لم	کوره بيله بم
کوره بيله سکمز	کوره بيله سک
کوره بيله لر	کوره بيله

نمونه — فعل اقتدارينك منفیسنده (بیل) کله سی قالقوبه
 بیه ادا تئی اولان (م) کلیر مثلاً « کوره بيلمه مک یازمه بيلمه مک »
 « یاقوب » « کورمه مک یازمه ماق » دینور .
 فعل اقتدارينك منفی صورتنده تصریفی :

کوره مدم	:	ماضی شهودی
کوره منم	:	ماضی نقلی
کوره مم	:	مضارع
کوره میورم	:	حال

استقبال - مستقبل :	کوره میه جکم
فعل وجوبی :	کوره مه ملیم
فعل التزامی :	کوره میه یم

§

ایکنجیسی ، [فعل تعجیلی] درکه ماده اصلیه بر (ی)
حرفله (ویرمک) مصدرینی علاوه ایدرک حاصل اولور .
مذکور « ویرمک » مصدری تصریف ایدیلیر :

[یازمق : یازیویرمک - کورمک : کوریویرمک - او قومق :
او قویویرمک - ایستک : ایستیویرمک] الی آخره .
فعل تعجیلک تصرافی :

ماضی شودی :	کوریویردم	کوریویردک	الخ
ماضی نقلی :	کوریویرمشم	کوریویرمشز	الخ
مضارع :	کوریویررم	کوریویررز	الخ
حال :	کوریویریورم	کوریویریورز	الخ
استقبال - مستقبل :	کوریویره جکم	کوریویره جکنز	الخ
فعل وجوبی :	کوریویرملیم	کوریویرملیز	الخ
فعل التزامی :	کوریویره یم	کوریویره یم	الخ
امر غائب :	کوریویرسون	کوریویرسونلر	الخ
امر حاضر :	کوریویر	کوریویریکنز	الخ

اوچنجیسی ، [فعل حکایه] درکه ، هر صیغه ده مفرد غائبه :
[ایدم - ایدک - ایدی - ایدک - ایدیکنز - ایدیلر] لفظلری
علاوه اولنه رق حاصل اولور .

یکی صرف عائنی

۴۶

فعل حکایه نك تصریفی :

ماضی شہودی :	کور دی ایدم	کور دی ایدك	الخ
ماضی نقلی :	کور مش ایدم	کور مش ایدك	الخ
مضارع :	کورر ایدم	کورر ایدك	الخ
حال :	کور بیور ایدم	کور بیور ایدك	الخ
استقبال - مستقبل :	کورہ جك ایدم	کورہ جك ایدك	الخ
فعل وجوبی :	کور ملی ایدم	کور ملی ایدك	الخ
فعل التزامی :	کور یدم	کور یدك	الخ

امر فائی ، امر حاضری بوقدر .

در دنجیسی ، [فعل روایت] در کہ صیغہ لرك مفرد قابلیتک

صوکنہ : [ایمشم - ایشسک - ایمش - ایمشنز - ایمشکنز -

ایمشر] نظر لری علاوہ اولہ رق حاصل اولور .

فعل روایتک تصریفی

ماضی شہودی :	تصرف ایدیلہ من		
ماضی نقلی :	کور مش ایمشم	کور مش ایمشنز	الخ
مضارع :	کورر ایمشم	کورر ایمشنز	الخ
حال :	کور بیور ایمشم	کور بیور ایمشنز	الخ
استقبال - مستقبل :	کورہ جك ایمشم	کورہ جك ایمشنز	الخ
فعل وجوبی :	کور ملی ایمشم	کور ملی ایمشنز	الخ
فعل التزامی :	کور یمشم	کور یمشنز	الخ

مرفعاک دخی امر فائی ، امر حاضری بوقدر .

بشجیسی « فعل شرطی » درکه صیغه لرك مفرد غائبانه:
(ایسه — ایسهك — ایسه — ایسهك — ایسهكز — ایسه لرك)
لفظلری علاوه اوله رق یاپیلیر .

فعل شرطینک تصریفی

ماضی شهودی : کوردی ایسه م — کوردی ایسهك الخ
ماضی نقلی : کورمش ایسه م — کورمش ایسهك الخ
مضارع : کورر ایسه م — کورر ایسهك الخ
حال : کوریور ایسه م — کوریور ایسهك الخ
استقبال — مستقبل : کوره جك ایسه م — کوره جك ایسهك الخ
فعل وجوبی : کورملی ایسه م — کورملی ایسهك الخ
فعل التزامی : کورسه م — کورسهك الخ
فعل شرطیک امر غائب ، امر حاضر صیغه لری تصریف
ایدیله من .

اخطار — [حکایه — روایت شرطیه] فعللرینی تشکیل
ایچون علاوه ایدیلن [ایدی — ایمش — ایسه] لفظلریه
« فعل احاطه » تعبیر اولنور

ایشو فعل احاطه اوچ صیغه دن عبارتدر .

— ۱ —

ماضی شهودی

جمع
ایده

ماره
ایدم

یکی صرف عثمانی

۴۸

ایدیکز
ایدیلرایدک
ایدی

— ۲ —

ماضی نقلی

جمع

ایمشز
ایمشکنز
ایمشلر

مفرد

ایمشم
ایمشک
ایمش

— ۳ —

صیغه شرطیه

جمع

ایسهک
ایسهکنز
ایسهلر

مفرد

ایسه
ایسهک
ایسه

بر مطلق صیغه لر دها وارد در که بونلره (صیغ ربطیه) نامی
ویریلیر . بونلر التي دانه در .

صیغ ربطیه

۱ — صیغه صله — ایکی صورتله وجوده کلیر ؛
برنجیسی — ماضی شهودینک مفرد فائیک آخریه —

۴۹

یکی صرف عثمانی

مثبت اولسون ، منفی اولسون — خفیفارده « کی » ثقیلارده
« نی » علاوه قیلنهرق تشکیل اولتور .

مثال :

مصدر		ماضی شهودی		صیغه صله	
مثبت	منفی	مثبت	منفی	مثبت	منفی
کلك	کله مک	کلدی	کلدی	کلدیکی	کلدیکی
اوقومق — اوقوماق — اوقودی — اوقودی اوقودینی — اوقومدی					
ایکنجیسی — مستقبل صیغه سنک مفرد غائبک آخرینه —					
مثبت اولسون ، منفی اولسون — (ی) علاوه اولنهرق یاپایم —					
مصدر		مستقبل		صیغه صله	
مثبت	منفی	مثبت	منفی	مثبت	منفی
کلك	کله مک	کله جک	کله جک	کله جکی	کله جکی
اوقومق — اوقوماق — اوقویه جق — اوقویه جق اوقویه جنی — اوقویه جی					
۲ — صیغه عطفیه — ماده اصلیه نک آخرینه ، سا کن ایه					
حرکه لهرک «وب» متحرک ایه «وب» علاوه قیلنهرق تشکیل اولتور .					

مثال :

مصدر	ماده اصلیه	صیغه عطفیه
کلك	کل	کلوب
اوقومق	اوقو	اوقویوب

اخطار — صغۀ عدفیه نك نفیسی مادۀ اصلیہ «مبوب»
 علاوہ اولہ ورق و حودہ کایر. (کلوب — وقوبوب) کبی.
 ۳ — صیغہ تعقیبہ — مادۀ اصلیہ نك آخرہ ساکن ابہ
 حرکتہ رک «بجہ»، متحرک ابہ «ینحہ» علاوہ اولہ ورق حاصل
 اولور.

مثال :

مصدر	مادہ اصلیہ	صیغہ تعقیبہ
کلمک	کل	کلمک
اوقومق	اوقو	اوقوبصہ
اخطار — صیغہ تعقیبہ نك نفیسی مادۀ اصلیہ «مینجہ» الحاقیہ یاپایر : (کلمینجہ — اوقومینجہ) کبی.		

تمرین

— آئیدہ کی جملہ لردہ بولتان فطرده صہ ، مطقبہ ، نسفیبہ
 صیغہ لری کوسزیرلہ جک
 [بیوکلر سوزہ باشلاینجہ کوچکلر موصعلی — تحصیل زمانہ لری
 اویون ایلہ یکیرمیوب تزیدہ معلوماتہ صرف ایتلی — سؤالی آکلامینجہ
 جوابہ تصدی ایتلی — اسان یاپہ بیلہ جکی شیئی درعہدہ ابدوب
 یاپہ میہ جنی شیئی درعہدہ ایتکے چالشاملی — اختیارلرہ حرمت ایللیوب
 دطالرینی اللی — هر شیئی اربابشدن ضرورب اوکرنملی — ارباب
 معارف ایچون بیلدیکی فنلری یلمینہ تعلیم . بیلدیکی فنلری ده بیلندن تعلم
 ایتک قدر فائده لی برآلش ویرش بوقدر — هر کوردیکی شیئی یاپمخہ
 قالقشان هیچ برشی یاپہ ماز — نعمتک قدری الدن کتمینجہ یلنیز —
 اوقویوب یازمقدن اوصانیمیان هیچ بررمان ضرر ایتیز — طرف اولان
 اصحاب ذکایی کورینجہ طانیر]

۴ — صیغه توقيتہ — ماضی شہودی جمع متکلمک
آخریہ — مثبت اولسون ، منفی اولسون — «جہ» علاوہ
ابدیہ رک حاصل اولور .

مثال :

مصدر		ماضی شہودی		صیغہ توقيتہ	
مثبت	منفی	مثبت	منفی	مثبت	منفی
کلمک	کلمه مک	کدک	کدک	کدکجه	کدکجه
او قومق	او قومامق	او قودق	او قودق	او قودقجه	او قودقجه
۵ — صیغہ ابتدائہ — فعلی ترا مک مع دغا نک آخریہ —					
مثبت اولسون ، منفی و — «لی» علاوہ قبلہ رقی یا پیر .					

مثال :

مصدر		فعل التزامی		صیغہ ابتدائہ	
مثبت	منفی	مثبت	منفی	مثبت	منفی
کلمک	کلمه مک	کله	کله	کله لی	کله لی
او قومق	او قومامق	او قویہ	او قویہ	او قویہ لی	او قویہ لی
اخطار — بوصیغہ به بعضاً «دن بری» علاوہ اولنور .					

کله لیدن بری — او قویہ لیدن بری

۶ — صیغہ انتہائہ — صیغہ تعقیبہ نک آخریہ — مثبت
اولسون ، منفی اولسون — «یہ قدر» لفظی علاوہ فیلنہ رقی
تشکیل اولنور .

مثال :

مصدر		صیغه تعقیبیه		صیغه انتهایه	
مثبت	منفی	مثبت	منفی	مثبت	منفی
کلمک — کلامک	کلمجه — کلمینجه	کلمجه — کلمینجه	کلمجه — کلمینجه	کلمجه — کلمینجه	کلمجه — کلمینجه
او قومنی — او قوماق	او قونجه — او قونجه	او قونجه — او قونجه	او قونجه — او قونجه	او قونجه — او قونجه	او قونجه — او قونجه

تمرین

آئیده کی عباره لرده بولنان فعلردن توقیتیه ، ابتدائیه ، انتهاییه
 صیغه لری تفریق و تعریف اولنه جق :

[سزی کورمیه لی خیلی زمان اولدی — برادریم بروسه به کیده له
 بوسنه بی تجاوز ابتدی — حواجه افندی کمنجه به قدر در سمنی بله به لم
 — تحصیل معارفه سعی تام ایدلدنجه هیچ برشی اله کیرمن — در سمنی
 آکلامیه باشلا به لیدن بری اویون اوینامنی هیچ آرزو ایتبورم —
 آفرین آلدنجه شوقم آرتیور — چالشم دنجه پدرمک مظهر حسن توجهی
 اولامیه جنمی ییلز دکلم — انسان کسب کمال ایتمینجه به قدر نائل احترام
 هوی اوله مان — عاقل اولان اولنجه به قدر تعلیم و تعلمدن واز کچمز]

اسم فاعل — اسم مفعول

اسم فاعل — معناسنده بر فعلی اجرا ایتدیکی آکلاشیلان
 کلمه در. معلوم مصدر لرده ادات مصدرک یرینه خفیف ایسه (ن)
 ثقیل ایسه (ان) کتیر مکله و یا خود علی اهموم ماده اصلیه به
 (پچی) ادائی علاوه اولته رقی حاصل اولور .

مثال :

مصدر	اسم فاعل	
کور مک	کورن	کور بیجی
کز مک	کزن	کز بیجی
صاتمق	صاتان	صه بیجی
باز مق	بازان	باز بیجی

اخطار — ماده اعلیه نك صوکی حرکه لی اولان مصدر لر دن
اسم فاعل یا بمق ایچون (ن . ان . یجی) یرینه (ین . یان . یجی)
تظیری کتیر یلیر .

مثال :

مصدر	اسم فاعل	
سویله مک	سویله بن	سویله بیجی
آ کلامق	آ کلایان	آ کلای بیجی

اسم مفعول — معناسندن بر فعلک تاثیر نی کوردیکی
آ کلاشیلان کله در . مجبول مصدر لر ده ادات مصدرک یرینه
خفیف ایسه (ن) ، ثقیل ایسه (ان) کتیر مکله ، یا خود ادات
مصدرک حذفیله (مش) دانی علاوه اولنه رق حاصل اولور .

مثال :

مصدر	اسم مفعول	
کور ملک	کور یلین	کورلش

یکی صرف عثمانی

۵۴

ویرلش	ویریلن	ویرلک
صاتلش	صاتیلان	صاتلق
یازلش	یازیلان	یازلق
اوقونش	اوقونان	اوقوتلق

اخطار — اسم فاعل واسم مفعول هر نه قدر مناجه
فیلدن مسدود اولمیب صفت مقامنده ایسه لر ده مصدر لر دن
حاصل اولدقلری ایچون فعل بختنه داخلدر لر . بونلره (فرع فعل)
قصبیر اولنور . (لر) اداتیه جمعانیر لر . احوال اسم بونلرده
دخی جاریدر .

تمرین

آئیده کی هبارده لرده کوریلن اسم فاعل واسم مفعولر تفریه
ایدبله جک وهانکی مصدر لر دن مشتق اولدقلری بیلدیر یله جک :
[چوق چالیشان چوق قازانیر — اداره سنی ییلین سفیل اولور —
الله بولنان پاره نك قیمتی کیتدکدن صکره اکلاشیلیر — دوکونه دعوته
کیدنلره اوقویجی دیر لر — زمانمزده طبع ایدیلن کتابلر ، اچیلان
مکتبلر تعداد اولنه ماز — اییلک آیدن اییلک بولور — اوقومش آدم
چاهل قالانلرک یاننده دائما کندینی صایدیرر — باقی اولمیان شی ربط
قلب ایتمک دکنز — یوک چکن مرکب آدم یرتان ارسلانه مرجحدر —
سویلمش سوز کیری آلتماز]

ادات

ادات — باشلی باشنه بر معنی افاده ایتیموب اسملر ، فعللر
آره سنده معنیدار اولان کله لر در . مثلا : (انسان مکتبه تحصیل

یکی صرف عثمانی

هنر و تربیه ایچون کیدر (عبارت سنده کی (و) ایله (ایچون) کله لری
مستقل بر معنایه دلالت ایتدکری حالدہ بوراده (و) هنر ایله
توبه کله لرینی بربرته عطف و (ایچون) دخی مکتبه کیتنه نک
صبنی بیان ایلمکده در .

ادوات

آ — کله نک اولنده بوانورسه ادات ندا ، آخرنده بوانورسه

ادات تأکید او اور .

آرتق — ادات اکتفا .

آنجق — ادات حصر .

آ . — ادات تحسر .

آی — تعجب و تأثر اداتیدر .

اصلا — نفیه مخصوص ادات تأکید در .

اک — تفضیل اداتیدر . صفتلره داخل اولور .

البت ، — ادات تأکید .

اکر — ایدن شرط اداتیدر .

امان — ادات استمداد .

اوت — ادات تصدیق .

اوخ — ادات تلذذ .

اوف — تأثر و ملال اداتیدر .

اوزره — ادات استعلا .

ای — ادات ندا .

ایچون — تعلیل اداتیدر .

ایشته — ادات تنبیه .

ایکن — ادات حال ، بعضاً تخفیف اولنهرق (کن) صورتته قونور .

ایله — ایکی شیئی بربرینه مقارن کوسترسه ادات

مقارنت ، بر شیئه دیگر شیئی واسطه کوسترسه

ادات وساطت ، بر شیئی دیگر شیئه سبب کوسترسه

ادات تعلیل اولور . بعضاً تخفیف اولنهرق (له)

صورتنده یازیلیر .

اوله — تصدیق و تمثیل اداتیدر .

ایواه — ادات تحسر .

تمرین

آئیده کی عبارتده بولنان اداتلر تفریق اولنوب نه اداتی اولدقلری بیان ایدیلدیک .

۱ نیچون اوله محزون طور میورسکز؟ — ایشته موسم بهار آغاریر
کوستمکه یاشلادی — بوکون مکتبه کایرایکن سزک اوه اوغرادم —
هوف حوانه قدر صیفاق — صنفمزک اک چالشقانی تحسین افندیدر —
اکر شهادتنامه اخذینه موفق اوله بیلیرسه مکتب اعدادی به کیره جکم —
آه ! جهالتک بودرجه مهلک برفلاکت اولدیغنی بیلسه ایدم کنجک زمانلریغنی
بیهوددی کچیردم — آبرادر بیچون سوزدیکله میورسک؟ — آمان
برادر جکم ، بکاصیق صیق مکتوب یازیکز مراق واندیشه دن قورنبهلم —
اواشتک اوله اولسی لازم کلیر — خسته لکله اویقوخیلی زماندن بری ستمه
اوغراستار اولدی — ایواه کنجکلمی ، محتمی باقی ظن ایدرک بر زمانه
کلیبه مه برله هر آرزوی اجرا به موفق اوله به جفمی هیچ دوشونمز

ایدم — بر کیمسه یازی یازارکن یان کوزله و یا اکیلوب باقی آداب
 و تربیه به مفایدر — سزی انتظار ده بر اقامتی ایچون خبر کوندر مش ایدم —
 سایه شاهانه ده استراحت اوزره یاشایورز — آی ، نه زمان کلدیکز؟ —
 باقیه کز آ بکانه لر سویلیور — تحصیل کالات آنجی سعی و ثبات ایله
 ممکن اوله بیلیر — تفلیکی التزام یولنده برشا کرد طرفندن مکرر اوقوع
 بولان واهی معذرتلر اصلا شایان قبول اوله ماز — خیلی زماندن برمه
 چکدیکم مشقته آرتی تحمل ایده میه جکم — آی ، وجود مک هر ذره سنده
 براضطراب حس ایدیورم کنجکلکی ، مساعد زمانلرینی تحصیل علم
 و هنر صرف اینجین بر کیمسه صوکنده البته نادم اولور — انسان عطالتله
 قائل آمال اوله ماز — ای قیمتی ییلنمین کنجکلک زمانلری ! نره ده سکز؟ —
 انسان اهمیت ودقت ایله باقیجه هر ذره ده عقله حیرت ویره جک بر اثر
 کوررکه کافه سی الله عظیم الشانک برلکنه و بیوکلکنه شهادت ایدر —
 اوخ ، درسی یایدم یازیلمی ده حاضر لادم]

ادوات

- باری — هیچ اولماز سه مآلنی مفید ادات اکتفاء .
 بتون — ادات تعمیم .
 برابر — تشریک اداتی اوله رقی قولالانیلیر .
 بری — استمرار اداتیدر .
 بلکه — احتمال اداتیدر .
 پله — عطف تنبیهی اداتیدر .
 یک — ادات میاغه .
 تک — تمنی الزمی اداتیدر .
 چونکه — ادات تعلیل .
 حاشا — ادات تنزیه .

يکي صرف عثمانی

۵۸

- جنى — عطف تنبيهى اداى .
 خيلى — اداى تڪثير .
 دخی — اداى عطفدر . اڪثريا تخفف اوله رقى (ده)
 صورتته قونور .
 دك — اداى انتها . شعربه مستعملدر .
 دكل — اداى نفي .
 دكين — اداى انتها . محررات رسميه ده قوللائيلىر .
 دها — اداى تفضيل .
 ذيرا — اداى ادايدر .
 سز — اداى نفي .
 سزين — اداى حال . منفي مصدرله لاحق اولور .
 شمدي — اداى حال .
 صانكه — اداى تمثيل .
 طولايى — اداى ادايدر .

تمرین

آشاغیده کی جمله لوده بولنا ادا تکر کوستریله جک ونه اداى اولدقلى

ميان ايديله جک :

[حلك قدرى مالدن اعلا در : ذيرا علم حفظ ايدر ، مال حفظ اولنور — طيب ، مريضه نضل معامله ايدرسه عالم دخی جاهله اويله معامله ايتليدر — کيمسه نك خطاسنى يوزينه اورمه ، چونکه هم سندن هلا استفاده ايدر ، هم ده سنك دشمنك اولور — عقللى اولان تحصيل کالدين واز کجرمى ؟ حاشا — اولدجه چاليشيور ، بلکه موفق اولور — انسان سعى ايتمکسزين بر شيئه نائل اوله ماز — تڪ اوقوده کيمن اوقورسه ک اوقو — يازئى يازميورسک ، بارى درسنى ازبرله — خيلى

رماندن بری تملک ایدیورسک ! — بیوک آدم اوانی ایسترنه ک بنون
 اوانی تحصیل صرفایت — شرف حقیق پاره ایله دکلدر . علم الہ در —
 تار داشم نکشہ بر ابر کیده لم — خواجہ افندی شمدی کلدی — بوافندی
 ہما دکلدر — شوافندی ده پک چالشقانددر — اویون اوینامق شویله
 بلورسون حاشومہ بیله کلدی]

ادوات

ثابت	— ادات مبالغہ .
فقط	— حصر . استدر اک اداتیدر .
قدر	— ادات انتہا .
کمی	— ادات تشبیہ .
کوره	— نسبت و مطابقت اداتیدر .
کہ	— بیان و تعلیل اداتیدر .
لکن	— ادات استدر اک .
می	— ادات استفہام .
نہ کم	— ادات تمثیل .
نہچہ	— ادات تکثیر .
و	— ادات عطف .
وای	— تعجب و تأثر اداتیدر .
ہا	— ادات تنبیہ .
ہایدی	— ادات تشوق .
ہای ہای	— ادات تصدیق .
ہر	— ادات تعمیم . بالکز مفردہ داخل ہولور .

یکی صرف عثمانی

۶۰

- هپ — ادات تعمیم .
 هله — ادات تحذیر .
 هچ — نفی و نهیه مخصوص ادات تأکید .
 یا — ادات ندا . عربی کلمات و ترکیبات داخل اولور .
 یاخود — ادات تردید . تخفیف اولنه رق (یا) صورته ده .
 قونور .
 ینه — عطف و توبیخ اداتیدر .

تمرین

آشایکی جمله لرده کی ادوات تفریق و بیان ایدیله جک :

[ایلك الكدن كلسه بيله فنالقدن احترازايت ، ینه مقبول اولور —
 درس ساعتی کلدی ، هایدی صنفه — هچ عالم ایله جاهل مساوی
 اولورمی ؟ — انسان یا ایلك ایتملی ، یاخود فنالقی ایتمه مکه چالشملی —
 سلیمانیه جامع شریفی غایت ، عالی و صنعتلی برینادر — هرکس اقتدارینه
 کوره مصرف ایتملیدر — نیجه صاحب ثروت جهالته دوچار فقر
 و ضرورت اولشدر — دنیا باقی دکلی که آخرت دوشونلسون —
 چوجقار ، بوسوزلره دقت ایدیکز ها ! — ثروتمی ایترسک .
 علمی دیرلر سه علمی ایسته که ثروت آندن حاصل اولور — نشکیم کور
 یلمینلره سیاه پرشی کورینور سه ده الماس آندن چیقاریلیر — بونصبعتلره
 رعایت ایتمینلرک وای حالته — جناب حق هر قولنی تحصیل و تربیه
 استعدادی ایله خلق بیورمشدر — یارب ! بزی ایکی جهانده مظهر نجات
 ایله — بکامینیتکزواری ؟ های های — بوسوزلر هپ احکام دینییه به
 مستددر — شاگردان درسنی کندنی کندینه حاضرلامدن اولماز ،
 فقط ابتدا معلم حضورنده آکلامش اولسی شرطدر — هله چالشمسون
 باقی ایوینندن التفات کوره بیلیرمی ؟ سایه شاهانه ده انقره به قدر
 شمن دوفر انشا ایدلشدر — وعدبورج کبیدر — الله ، پیغمبره اطاعت
 واجب اولدینی کی امیر المؤمنینه ده اطاعت واجبدر]

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Mukaddes Büşra BAKIR
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Hacı Dudu-Mehmet Gebizli Anadolu İmam Hatip Lisesi
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	Toros Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni) – 2018-2019
Çalıştığı Kurumlar	Çeşitli Eğitim Kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni – 2022-